

О. Шуайбова, Э. Шарифов,
М. Худойдодова, Қ. Норов, Ф. Ҳалимов,
Х. Ҳақназаров, Б. Бурҳонов

МАТЕМАТИКА

Китоби дарсӣ
барои синфи

2

Душанбе
«Собириён»
2012

ББК 22.1 Я72+74.262

М-35

О. Шуайбова, Э. Шарифов, М. Худойдодова, Қ. Норов,

Ғ. Ҳалимов, Ҳ. Ҳақназаров, Б. Бурҳонов

Математика, китоби дарсӣ барои синфи 2-юм, Душанбе, «Собириён», 2012

Ин китоб дар доираи татбиқи Лоиҳаи таҷдиди
маориф таҳия ва нашр шудааст.

Муҳаррирон:

Б. Алиев

номзади илмҳои физикаю математика, профессор
доктори илмҳои филология, профессор

Б. Камолиддинов

Мушовирон:

М. Нугмонов

доктори илмҳои педагогӣ, профессор,
Узви вобастаи Академияи таҳсилоти Тоҷикистон
номзади илмҳои педагогӣ, дотсент
номзади илмҳои педагогӣ, дотсент
номзади илмҳои филология, дотсент

Т. Раҷабов

М. Маҳкамов

А. Худойдодов

Истифодаи китоб:

№	Ному насиби хонанда	Синф	Соли таҳсил	Ҳолати китоб (баҳои китобдор)	
				Аввали соли хониш	Охири соли хониш
1					
2					
3					
4					
5					

ISBN 978-99947-822-7-7

© Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон

© Маркази идораи лоиҳаи кредит дар соҳаи маориф

© О. Шуайбова, Э. Шарифов, М. Худойдодова, Қ. Норов,
Ғ. Ҳалимов, Ҳ. Ҳақназаров, Б. Бурҳонов

maktab.tj

АЛОМАТҲОИ ЁРИРАСОН

Фикр кунед

Кор дар гурӯҳ

Кори дунафарӣ

Нақл кунед

Ичрои кор
дар дафтар

Рақамҳои
супориш

Супориши мушкил

Мӯҳра гузоред

Чистон,
зарбулмасал...

Бозӣ

Муқоиса кунед

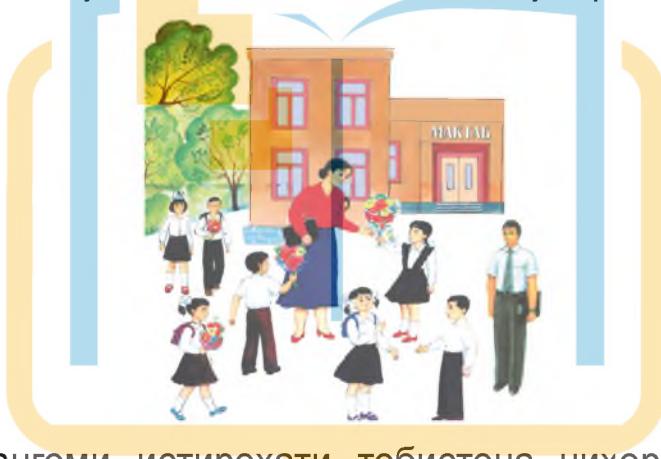
Охири дарс

maktab.tj

I. ТАКРОРИ МАВОДИ СИНФИ ЯКУМ МАТЕМАТИКА ВА ТАЪТИЛИ ТОБИСТОНА

1. Се моҳи таътили тобистона ҳам гузашт. Аз ҳамин рӯз сар карда боз дар чунин мактаби зебо ба сайри дунёи рақамҳо, ададҳо, ҳисобкуниҳои шавқовари математикий ба саёҳат мебароед. Дар ин сайр ба шумо мактаб, китоб, омӯзгор, рафиқон ва падару модари азизатон ёрӣ мерасонанд. Соли гузашта шумо дар синфи якум меҳондед. Имсол талабаи синфи дуюм шудед. Соли таҳсили нав муборак!

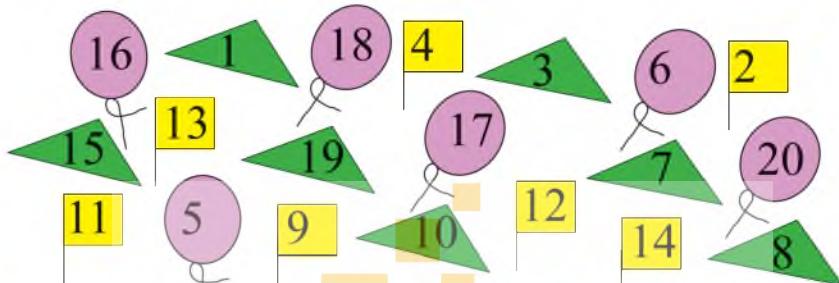
2. Ҳангоми истироҳати тобистона чиҳоро мушоҳида кардед? Дар кучо истироҳат намудед, баён кунед? Бо кадом бозиҳои шавқовари математикий ошно шудед? Ба хотир оред.

maktab.tj

3. Ададҳоро аз 1 то 20 нишон дихед.

4. Ҷадвали ҷамъ ва тарҳи адади як ва дуро истифода карда мисолҳо тартиб дихед.

$$1 + 1 = 2$$

$$2 + 1 = 3$$

$$3 + 1 = 4$$

$$4 + 1 = 5$$

$$5 + 1 = 6$$

$$6 + 1 = 7$$

$$7 + 1 = 8$$

$$8 + 1 = 9$$

$$9 + 1 = 10$$

$$2 - 1 = 1$$

$$3 - 1 = 2$$

$$4 - 1 = 3$$

$$5 - 1 = 4$$

$$6 - 1 = 5$$

$$7 - 1 = 6$$

$$8 - 1 = 7$$

$$9 - 1 = 8$$

$$10 - 1 = 9$$

$$1 + 2 = 3$$

$$2 + 2 = 4$$

$$3 + 2 = 5$$

$$4 + 2 = 6$$

$$5 + 2 = 7$$

$$6 + 2 = 8$$

$$7 + 2 = 9$$

$$8 + 2 = 10$$

$$9 + 2 = 11$$

$$3 - 2 = 1$$

$$4 - 2 = 2$$

$$5 - 2 = 3$$

$$6 - 2 = 4$$

$$7 - 2 = 5$$

$$8 - 2 = 6$$

$$9 - 2 = 7$$

$$10 - 2 = 8$$

$$11 - 2 = 9$$

5. Ададҳоро нависед: 5, 10, 3, 12, 7, 14, 15, 9, 1, 4, 17, 19. Зери ададҳои якрақама як хат ва ададҳои дурақама ду хат кашед.

6. Ададҳои 2, 4, 6, 7, 8, 9-ро 1-воҳидӣ зиёд кунед.

7. Ба катаки холӣ адади мувоғиқ гузоред.

2

1	
1	

3

2	1
1	

8. Кү қимати сумма ва фарқи ба 5 баробарро тартиб дода метавонад? Ба бачаҳо ёрӣ дихед.

	10	+	=
5	-		

	8	+	=
3	-		

	3	+	=
2	-		

9. Қимати суммаҳоро аз рӯйи тартиби зиёдшавӣ нависед.

$$10+5$$

$$10+4$$

$$10+1$$

$$10+2$$

$$10+6$$

$$10+3$$

$$10+7$$

$$10+8$$

$$10+10$$

$$10+9$$

10. Ҷадвали чамъ ва тарҳи ададҳои се ва ҷорро хонед.

$$1 + 3 = 4$$

$$2 + 3 = 5$$

$$3 + 3 = 6$$

$$4 + 3 = 7$$

$$5 + 3 = 8$$

$$6 + 3 = 9$$

$$7 + 3 = 10$$

$$8 + 3 = 11$$

$$9 + 3 = 12$$

$$4 - 3 = 1$$

$$5 - 3 = 2$$

$$6 - 3 = 3$$

$$7 - 3 = 4$$

$$8 - 3 = 5$$

$$9 - 3 = 6$$

$$10 - 3 = 7$$

$$11 - 3 = 8$$

$$12 - 3 = 9$$

$$1 + 4 = 5$$

$$2 + 4 = 6$$

$$3 + 4 = 7$$

$$4 + 4 = 8$$

$$5 + 4 = 9$$

$$6 + 4 = 10$$

$$7 + 4 = 11$$

$$8 + 4 = 12$$

$$9 + 4 = 13$$

$$5 - 4 = 1$$

$$6 - 4 = 2$$

$$7 - 4 = 3$$

$$8 - 4 = 4$$

$$9 - 4 = 5$$

$$10 - 4 = 6$$

$$11 - 4 = 7$$

$$12 - 4 = 8$$

$$13 - 4 = 9$$

11. Қадом адад нест?
Адади мувофиқро гузоред.

12. Ҳисоб кунед ва қимати фарқхоро бо тартиби зиёдшавй нависед.

$$10 - 1$$

$$10 - 3$$

$$10 - 6$$

$$10 - 5$$

$$10 - 2$$

$$10 - 4$$

$$10 - 9$$

$$10 - 8$$

$$10 - 7$$

$$10 - 10$$

13. Зери сумма хати сабз, зери фарқ хати кабуд кашед.

$$11 + 1$$

$$12 + 1$$

$$14 - 1$$

$$16 - 1$$

14. Қимати сумма ва фарқи ададҳои 9 ва 6, 9 ва 4-ро ёбед.

15. Ҷадвали чамъ ва тарҳи ададҳои 5 ва 6-ро такрор намоед.

$$1 + 5 = 6$$

$$2 + 5 = 7$$

$$3 + 5 = 8$$

$$4 + 5 = 9$$

$$5 + 5 = 10$$

$$6 + 5 = 11$$

$$7 + 5 = 12$$

$$8 + 5 = 13$$

$$9 + 5 = 14$$

$$6 - 5 = 1$$

$$7 - 5 = 2$$

$$8 - 5 = 3$$

$$9 - 5 = 4$$

$$10 - 5 = 5$$

$$11 - 5 = 6$$

$$12 - 5 = 7$$

$$13 - 5 = 8$$

$$14 - 5 = 9$$

$$1 + 6 = 7$$

$$2 + 6 = 8$$

$$3 + 6 = 9$$

$$4 + 6 = 10$$

$$5 + 6 = 11$$

$$6 + 6 = 12$$

$$7 + 6 = 13$$

$$8 + 6 = 14$$

$$9 + 6 = 15$$

$$7 - 6 = 1$$

$$8 - 6 = 2$$

$$9 - 6 = 3$$

$$10 - 6 = 4$$

$$11 - 6 = 5$$

$$12 - 6 = 6$$

$$13 - 6 = 7$$

$$14 - 6 = 8$$

$$15 - 6 = 9$$

16. Ададҳои 14, 15, 18-ро ба суммаи чамъшавандо чудо кунед.

17. Ба катакҳои холӣ адади мувофиқро гузоред.

4

3	2	
1		3

5

4	3		2
1		4	

18. Қимати суммахоро нависед. Ба чамъшавандаҳо эътибор дихед. Дар бораи онҳо чӣ гуфта метавонед?

$$\begin{array}{l} 9 + 3 \\ 9 + 4 \\ 9 + 5 \\ 9 + 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 8 + 3 \\ 8 + 4 \\ 8 + 5 \\ 8 + 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 7 + 4 \\ 7 + 5 \\ 7 + 6 \\ 7 + 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 6 + 5 \\ 6 + 6 \\ 6 + 7 \\ 6 + 8 \end{array}$$

19. Қимати фарқхоро нависед. Дар бораи онҳо чиҳо гуфта метавонед?

$$\begin{array}{l} 11 - 3 \\ 11 - 4 \\ 11 - 5 \\ 11 - 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 12 - 3 \\ 12 - 4 \\ 12 - 5 \\ 12 - 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 13 - 4 \\ 13 - 5 \\ 13 - 6 \\ 13 - 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 14 - 5 \\ 14 - 6 \\ 14 - 7 \\ 14 - 8 \end{array}$$

20. Масъала.

Ҳасан 8 байрақча ва Зўҳро назар ба Ҳасан 3-то зиёд байрақча соҳт. Онҳо якчоя чанд байрақча соҳтанд?

21. Ба зери ҳамон ду адади ҳамсоя хат кашед, ки қимати суммаи онҳо ба 14 баробар шавад.

6	5	9	7	6	8	9	5	10	11
---	---	---	---	---	---	---	---	----	----

22. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{ccccc} 4 + 4 & 7 + 4 & 1 + 1 & 8 - 4 & 14 - 7 \\ 5 + 5 & 8 + 8 & 2 + 2 & 10 - 5 & 16 - 8 \\ 6 + 6 & 9 + 9 & 3 + 3 & 12 - 6 & 18 - 9 \end{array}$$

23. Қимати сумма ва фарқи ададҳои 6 ва 3, 4 ва 1-ро нависед.

24. Җадвали чамъ ва тарҳи адади 7 ва 8-ро такрор намоед.

$1 + 7 = 8$	$8 - 7 = 1$	$1 + 8 = 9$	$9 - 8 = 1$
$2 + 7 = 9$	$9 - 7 = 2$	$2 + 8 = 10$	$10 - 8 = 2$
$3 + 7 = 10$	$10 - 7 = 3$	$3 + 8 = 11$	$11 - 8 = 3$
$4 + 7 = 11$	$11 - 7 = 4$	$4 + 8 = 12$	$12 - 8 = 4$
$5 + 7 = 12$	$12 - 7 = 5$	$5 + 8 = 13$	$13 - 8 = 5$
$6 + 7 = 13$	$13 - 7 = 6$	$6 + 8 = 14$	$14 - 8 = 6$
$7 + 7 = 14$	$14 - 7 = 7$	$7 + 8 = 15$	$15 - 8 = 7$
$8 + 7 = 15$	$15 - 7 = 8$	$8 + 8 = 16$	$16 - 8 = 8$
$9 + 7 = 16$	$16 - 7 = 9$	$9 + 8 = 17$	$17 - 8 = 9$

25. Миқдори шапарақҳои рафта ва боқимондаро муқоиса кунед.

Дар болои гулҳои бодом 16 шапарақ нишаста буданд. Бо вазидани шамол 7-тояшон парида рафтанд. Чандто шапарақ монд?

26.

$$12 * 3$$

$$14 * 6$$

$$9 * 6$$

$$18 * 9$$

$$15 * 1$$

$$7 * 4$$

27. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{ll} 7 + (7 - 5) & (8 + 8) - 3 \\ 9 + (8 - 4) & (9 + 9) - 6 \end{array} \quad \begin{array}{ll} 18 - (8 + 9) & 16 - (7 + 3) \\ 19 - (9 + 7) & (15 - 8) + 5 \end{array}$$

28. Доир ба муқоисаи ададҳо масъала тартиб дихед.

16
сомонӣ

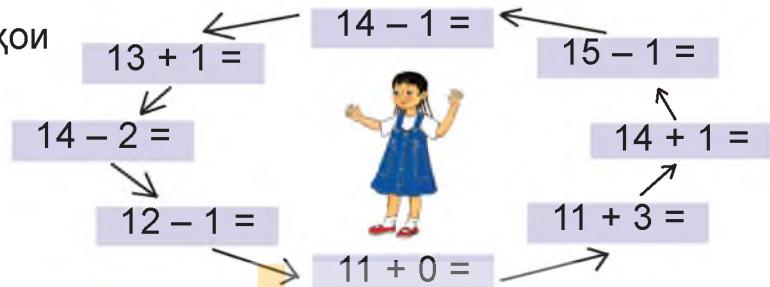

8 сомонӣ

29. Мисолҳои даврӣ.

30. Тарҳшавандаро ба суммаи чамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо карда, қимати фарқро ёбед.

31. Таркиби ададҳои 6 ва 7-ро гӯед.

32. Ҷадвали чамъ ва тарҳи 9-ро такрор намоед.

$1 + 9 = 10$	$10 - 9 = 1$
$2 + 9 = 11$	$11 - 9 = 2$
$3 + 9 = 12$	$12 - 9 = 3$
$4 + 9 = 13$	$13 - 9 = 4$
$5 + 9 = 14$	$14 - 9 = 5$
$6 + 9 = 15$	$15 - 9 = 6$
$7 + 9 = 16$	$16 - 9 = 7$
$8 + 9 = 17$	$17 - 9 = 8$
$9 + 9 = 18$	$18 - 9 = 9$

33. Қимати сумма ва фарқҳоро ёфта, зери қимати сумма хати сурх ва ба зери қимати фарқ хати сабз кашед.

Намуна: $12 + 0 = 12$ $14 + 0 =$ $19 + 0 =$ $11 + 0 =$
 $12 - 0 = 12$ $16 - 0 =$ $18 - 0 =$ $11 - 0 =$

34. Қимати сумма ва фарқхоро ёбед.

$$4 + 6$$

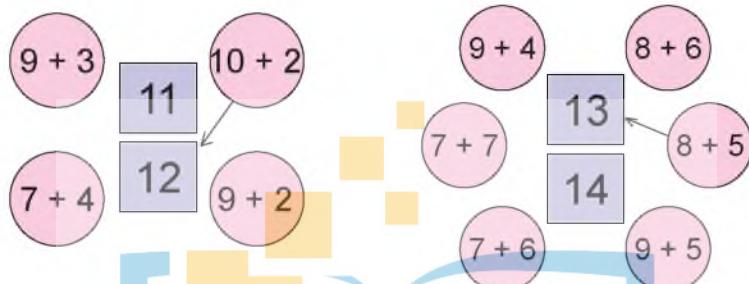
$$5 + 5$$

$$10 - 6$$

$$10 - 5$$

35. Ҷавобҳои дурустро бо тирча ишора кунед.

36. Саёҳат 14-то, Саодат 5-то кам адади дурақама навишт. Саодат чандто адади дурақама навишт?

37. Хонед.

$10 + 1 = 11$	$11 - 1 = 10$
$10 + 2 = 12$	$12 - 2 = 10$
$10 + 3 = 13$	$13 - 3 = 10$
$10 + 4 = 14$	$14 - 4 = 10$
$10 + 5 = 15$	$15 - 5 = 10$
$10 + 6 = 16$	$16 - 6 = 10$
$10 + 7 = 17$	$17 - 7 = 10$
$10 + 8 = 18$	$18 - 8 = 10$
$10 + 9 = 19$	$19 - 9 = 10$
$10 + 10 = 20$	$20 - 10 = 10$

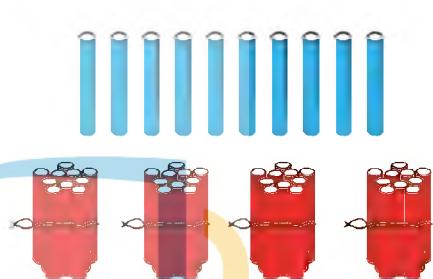

38. Ба расм нигоҳ карда масъала тартиб дихед.

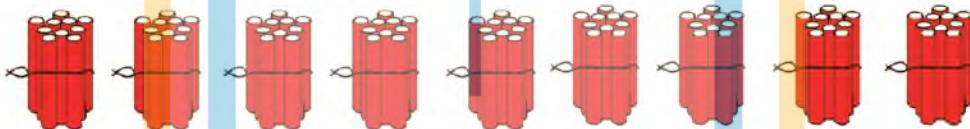
II. САДЙ. НУМЕРАТСИЯ. ЧАМЪ ВА ТАРХИ ҒАЙРИЧАДВАЛЙ. ЧАМЪ ВА ТАРХИ ХАТТЙ. ФИГУРАХОИ ГЕОМЕТРИЙ. МАСЪАЛАХО. ЧЕНАКХО **АДАДХОИ ДУРАҚАМАИ ЯКЛУХТ**

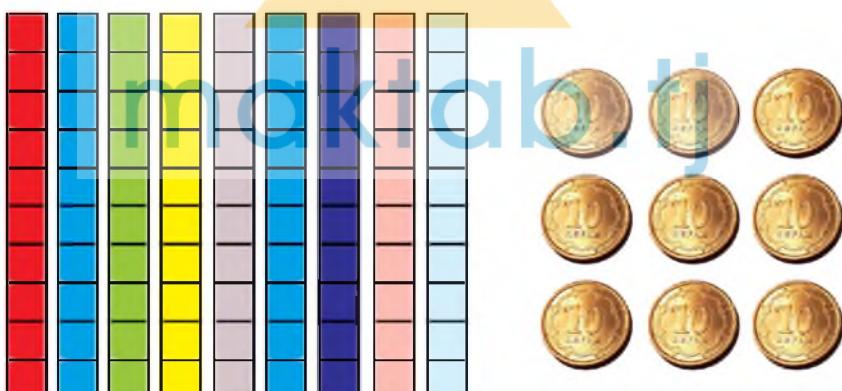
1. Дар боло чандто чӯбча
ва дар поён чанд бандча чӯбча
тасвир шудааст? Ҳар як бандча
чандто чӯбча дорад? Дар чор
бандча чанд чӯбча ҳаст?

2. Чанд бандча чӯбча ҳаст? Чанд даҳӣ чӯбча ҳаст?

3. Чанд даҳӣ катақҳо ранг карда шудаанд? Чанд
10-дирамӣ?

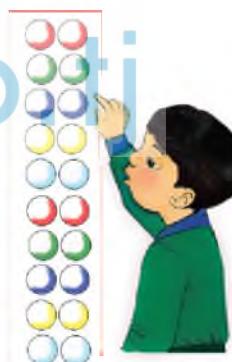

4. Аз расм истифода карда даҳиҳоро хонед.

	1 даҳй	даҳ – 10
	2 даҳй	бист – 20
	3 даҳй	сий – 30
	4 даҳй	чил – 40
	5 даҳй	панҷоҳ – 50
	6 даҳй	шаст – 60
	7 даҳй	ҳафтод – 70
	8 даҳй	ҳаштод – 80
	9 даҳй	навад – 90

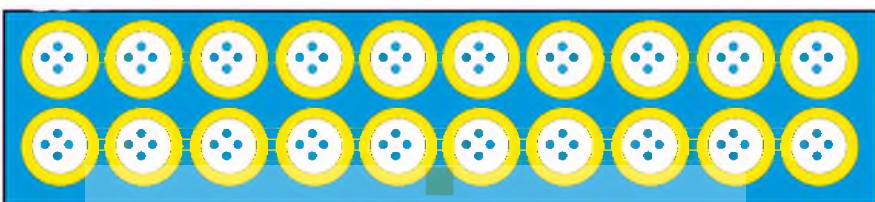

5. Лола 4 даҳй ва Азиз 2 даҳй доирачаҳоро ранг кард. Онҳо чанд даҳй доирачаҳоро ранг кардаанд? Кӣ зиёд доирача ранг кардааст?

1. Чанд дахй тугма мавчуданд?

Ададҳои 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90-ро
даҳихои яклухт меноманд.

2. Шифоҳӣ.

Шаҳло аз қоғаз 5 даҳӣ ва Шабнам 3 даҳӣ секунча бурид.
Онҳо чанд даҳӣ секунча буриданд? Кӣ зиёд секунча бурид?

3. Даҳихоро бо адад нависед.

1 даҳӣ	2 даҳӣ	3 даҳӣ	4 даҳӣ	5 даҳӣ	6 даҳӣ	7 даҳӣ	8 даҳӣ	9 даҳӣ
10								

4. Масъала.

Таҳмина 6-сола, хоҳараш аз вай 2 сол хурд аст.
Хоҳараш чандсола аст?

5. Ребусҳоро хонед.

4-кӯҳ

5-а

5-шоҳ

6-мақом

7-а

maktab.tj

6. Масъалай мантиқӣ.

Агар қади Одил аз Рауф паст ва қади Саттор аз Рауф
баланд бошад, қади кӣ аз ҳама баланд аст?

БАРОБАРӢ ВА НОБАРОБАРИҲОИ АДАДӢ

1. Ба ҷойи катакҳо ададҳои мувофиқро гузоред.

$8 = \boxed{\quad}$

$8 > \boxed{\quad}$

$8 < \boxed{\quad}$

$8 - 4 = \boxed{\quad}$

$\boxed{\quad} > \boxed{\quad}$

$4 + 2 = 2 + \boxed{\quad}$

$\boxed{\quad} = \boxed{\quad}$

2. Қимати суммаи ададҳои $18 + 12$ -ро ҳисоб накарда, онро бо қимати суммаи ададҳои $18 + 10$ муқоиса намоед. Аз аломатҳои $>$ ё $<$ истифода баред.

Суммаи $18 + 12$ аз суммаи $18 + 10$ калон аст, чунки дар ҳар ду сумма ҷамъшавандашои якум якхела буда, ҷамъшавандай дуюми суммаи якум аз ҷамъшавандай дуюми суммаи дуюм 2 воҳид калон аст. Аз ҳамин сабаб суммаи якум аз суммаи дуюм ду воҳид калон аст.

$18 + 12 > 18 + 10$

3. Баробарӣ ва нобаробариҳоро хонед. Онҳо чӣ фарқ доранд?

$2 = 2$

$8 > 4$

$2 + 6 = 8$

$1 < 5$

$8 - 2 = 6$

$9 > 4$

$14 + 10 = 10 + 14$

$14 + 10 > 14$

$9 + 9 = 18$

$18 < 20$

4. Аз баробариҳои додашуда ҳамонашро нависед, ки дуруст бошад.

$$7 + 7 = 14$$

$$8 = 7 + 1$$

$$15 - 0 = 15$$

$$14 = 14$$

$$10 - 10 = 0$$

$$8 + 9 = 17$$

$$(4 + 9) + 5 = 4 + (9 + 5)$$

$$7 + 1 = 6 + 3$$

$$10 + 9 = 9 + 9$$

5. Нобаробариҳои дурустро ба дафтар нависед.

$$10 < 14$$

$$40 > 30$$

$$17 > 12$$

$$6 + 8 > 8 + 4$$

$$14 > 10$$

$$20 < 10$$

$$12 < 17$$

$$16 < 10 + 6$$

6. Чортой баробарӣ ва нобаробариҳои дуруст нависед. Онҳоро бо ҳамнишинатон санҷед.

$$7 + 6 = 6 + 7$$

$$13 > 12$$

$$9 - 3 = 8 - 2$$

$$6 - 1 < 6 + 1$$

$$5 + 5 + 5 = 15$$

$$4 + 3 + 7 < 4 + 3 + 8$$

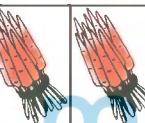
$$2 = 2$$

$$9 + 5 > 7 + 1 + 1$$

7. Масъала.

Модар 9 банд сабзӣ харид, аз он 8 бандашро сарф кард. Ҷанд банд сабзӣ боқӣ монд? Сабзиҳои сарфшуда зиёданд ё боқимонда?

8. Таркиби ададҳои 8 ва 9-ро гӯед.

7	6		1	2
1		4		

8	7		5	2	
1		3		8	6

ИФОДАХОИ АДАДӢ ВА ҚИМАТИ ОНҲО

1. Мисолҳоро нависед. Онҳо аз ҳам чӣ фарқ доранд?

$$4 + 2$$

$$15 - 5$$

$$4 + 2 = 6$$

$$5 < 15$$

$$8 - 4$$

$$(8 - 2) + 4$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 < 10$$

$$15 + 5$$

$$(8 + 2) + 4$$

$$15 = 5$$

$$10 + 5 > 9$$

Навиштаҳои математикии сутунҳои якум ва дуюм ифодаҳои ададӣ буда, сутунҳои сеюм ва чорум баробарӣ ва нобаробариҳои ададианд.

Баробарӣ ва нобаробариҳои ададӣ ифодаҳои ададӣ шуда наметавонанд.

2. 4-то ифодаи ададӣ нависед.

Намуна:

$$10 + 8$$

$$3 + 3$$

$$9 - 1$$

$$2 + 3$$

3. 4-то баробарӣ ва нобаробарии ададӣ нависед, ки дуруст бошанд.

Намуна:

$$8 + 10 = 18$$

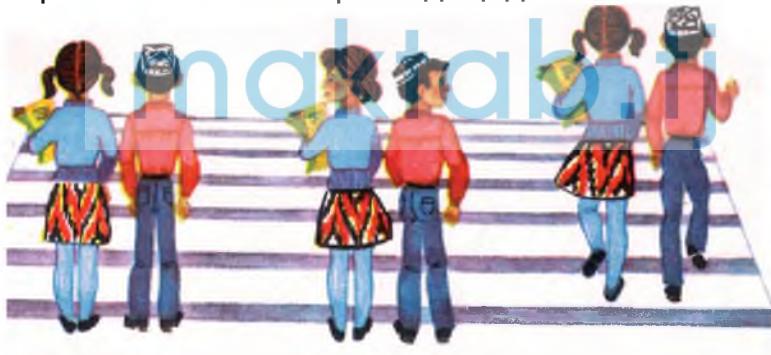
$$3 - 3 = 0$$

$$9 > 1$$

$$20 < 30$$

4. Аз расм масъала тартиб дихед.

5. Бо ёрии ададҳо ва аломатҳои чамъ, тарҳ ва қавс ифодаҳои ададӣ тартиб дода, қимати онҳоро ёбед.

7   9   3   4   5   6   +   -   ( )

6. Қимати ифодаҳои ададиро ёбед. Онро бо навишти ҳамнишинатон муқоиса кунед.

$2 + 2 + 2$

$4 + 2 + 4$

$9 + 2 + 9$

$18 - 6 - 2$

$14 - 8 - 1$

$11 + 4 - 7$

$(6 + 8) - 4$

$(16 - 7) - 5$

$10 + (3 + 7)$

Натиҷаи ҳосилшударо қимати ифодаи ададӣ меноманд.

ЧАМЪИ АДАДҲОИ ДУРАҚАМАИ ЯКЛУХТ

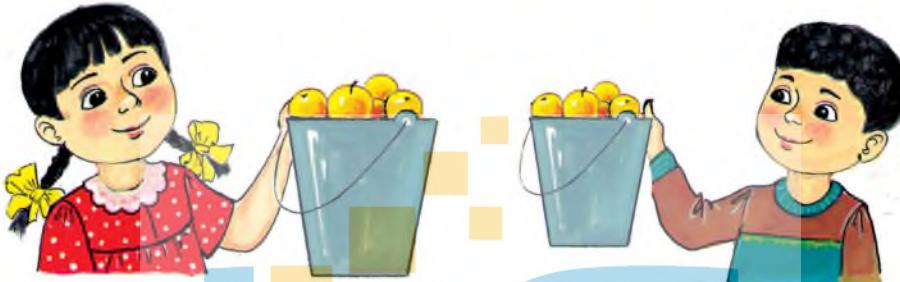

1. Лола 4 даҳӣ ва Азиз 3 даҳӣ чӯбчаҳоро болои миз гузоштанд. Онҳо чанд бандча чӯбчаро болои миз гузоштанд?

2. Дар сатили Лола 3 даҳӣ ва дар сатили Азиз 2 даҳӣ себ ҳаст. Дар 2 сатил ҳамагӣ чанд даҳӣ себ ҳаст?

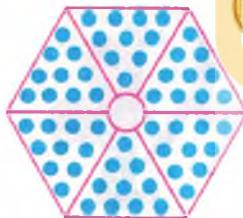
Даҳихо низ монанди воҳидҳо ҷамъ карда мешаванд:

$$3 \text{ даҳӣ} + 2 \text{ даҳӣ} = 5 \text{ даҳӣ}$$

$$30 + 20 = 50$$

3. Бо ёрии расм даҳихои яклухтро ҷамъ кунед.

$$2 \text{ даҳӣ} + 1 \text{ даҳӣ}$$

$$3 \text{ даҳӣ} + 2 \text{ даҳӣ}$$

$$4 \text{ даҳӣ} + 3 \text{ даҳӣ}$$

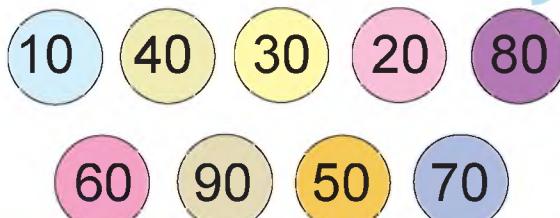
$$4 \text{ даҳӣ} + 5 \text{ даҳӣ}$$

$$5 \text{ даҳӣ} + 5 \text{ даҳӣ}$$

$$7 \text{ даҳӣ} + 3 \text{ даҳӣ}$$

4. Даҳихоро бо тартиби зиёдшавӣ ва камшавиашон хонед.

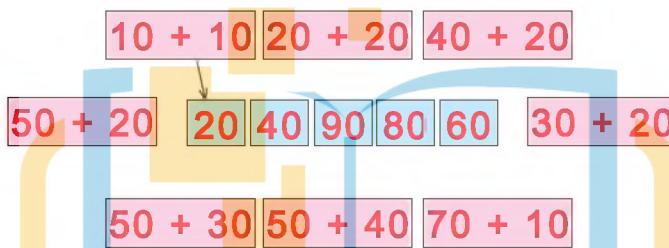
5. Даҳиҳоро бо тарзҳои гуногун бо суммаи даҳиҳо нависед:

20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90.

Намуна: $30 = 20 + 10$ $30 = 10 + 10 + 10$

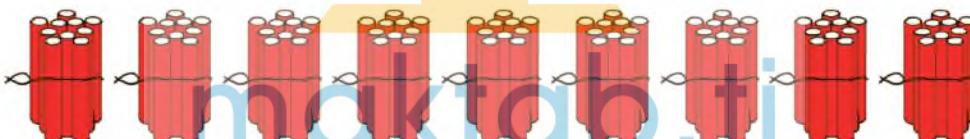
6. Қимати суммаро бо тирчаҳо ишора кунед. Қимати кадом суммаҳо нест?

7. 20 дона тухм буд. Фурӯшанд 30 дона тухм овард. Тухмҳо чанд дона шуданд?

8. Бо ёрии расм ҳисоб кунед.

$$20 + 30$$

$$20 + 60$$

$$20 + 70$$

$$10 + 10$$

$$20 + 10$$

$$30 + 30$$

$$30 + 40$$

$$50 + 40$$

$$80 + 10$$

Ҳангоми ҷамъи даҳиҳо бо даҳиҳо қимати сумма боз даҳӣ мешавад: $70 + 10 = 80$

ТАРХИ АДАДХОИ ДУРАҚАМАИ ЯКЛУХТ

1. Аз 3 даҳӣ тухм 2 даҳиашро сарф карданд. Чанд даҳӣ тухм монд?

$$3 \text{ даҳӣ} - 2 \text{ даҳӣ} = 1 \text{ даҳӣ}$$

Даҳихо низ монанди воҳидҳо тарҳ карда мешаванд.

$$30 - 20 = 10$$

2. Бо ёрии расм ҳисоб кунед.

$$5 \text{ даҳӣ} - 4 \text{ даҳӣ}$$

$$6 \text{ даҳӣ} - 1 \text{ даҳӣ}$$

$$7 \text{ даҳӣ} - 3 \text{ даҳӣ}$$

$$8 \text{ даҳӣ} - 5 \text{ даҳӣ}$$

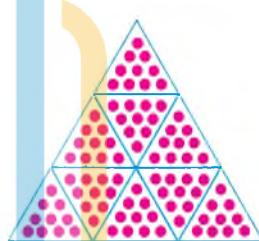
$$9 \text{ даҳӣ} - 9 \text{ даҳӣ}$$

$$4 \text{ даҳӣ} - 3 \text{ даҳӣ}$$

3. Ҳисоб кунед.

Лола 50 намуд баргҳои тирамоҳиро чамъ оварда, 30-тояшро ба дафтар часпонд. Чанд барг начаспонда монд?

4. Ҳисоб кунед.

$$90 - 10$$

$$60 - 40$$

$$90 - 30$$

$$80 - 20$$

$$50 - 20$$

$$80 - 50$$

$$70 - 30$$

$$40 - 10$$

$$70 - 60$$

Ҳангоми тарҳи даҳихо аз даҳихо қимати фарқ

боз даҳӣ мешавад: $90 - 30 = 60$

5. Ҳамдигарро санҷед.

$$(90 - 40) - 30$$

$$(80 - 20) - 40$$

$$70 - (50 - 20)$$

$$60 - (30 - 10)$$

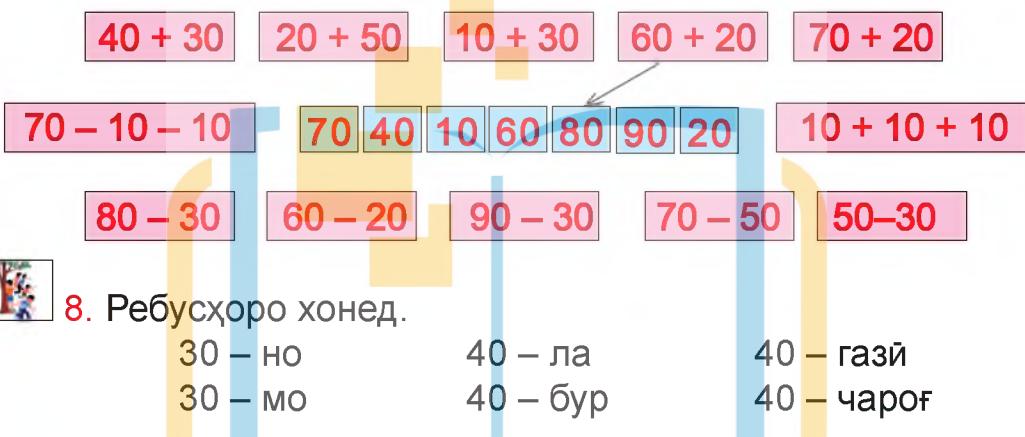

6. $40 - 20$ $30 + 20$ $(40 + 20) + 20$ 50

$60 - 10$ $60 - 20$ $70 - (10 + 10)$ 90

7. Қимати ифодаҳои ададиро бо тирча ишора намоед.
Қимати кадом ифодаҳо нест?

8. Ребусҳоро хонед.

30 – но
30 – мо

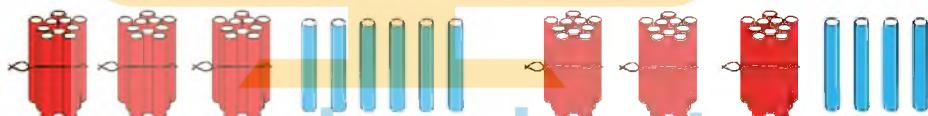
40 – ла
40 – бур

40 – газӣ
40 – ҷароғ

РАЗРЯДИ ДАҲИҲО ВА ВОҲИДҲО

1. Ҳисоб кунед.

2. Ҷӯбчаҳоро ҳисоб кунед.

Даҳиҳо	Воҳидҳо
1	5

Даҳиҳо	Воҳидҳо
2	5

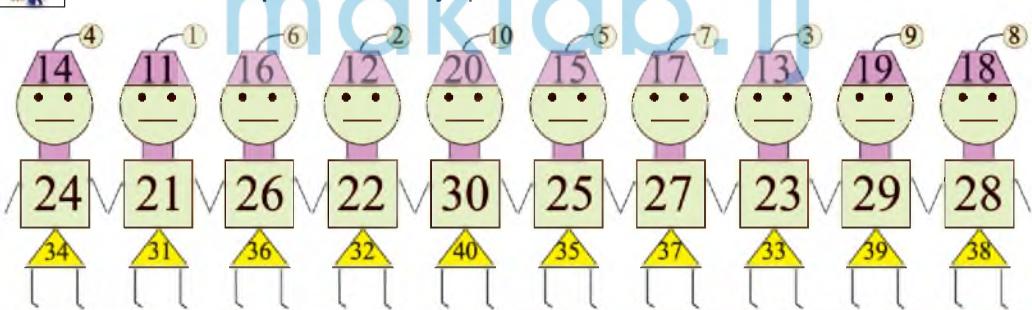

7. Чадвалро хонед:

	Д.	В.	Адад
	1	7	17
	2	5	25
	3	4	34
	4	2	42
	5	3	53
	6	4	64
	7	2	72
	8	3	83
	9	2	92

8. Бозай. «Чойи ман кучо?»

ШАРТИ МУХТАСАРИ МАСЪАЛА

1. – Ҳал кардани масъала ба ту чй тарз муюссар мешавад? – аз ҳамсинфаш пурсид Лола.

– Ман шарт, савол ва талаби масъаларо муҳтасар менависам. Аз матни масъала муйян меқунам, ки он бо қадом амал ичро мешавад. Ин барои ҳалли масъала ба ман ёрӣ мерасонад, – гуфт ҳамсинфаш.

Намуна: Дар шохи дараҳт 14 гунчишк буд. 4 гунчишк парида рафт. Дар шохи дараҳт чанд гунчишк монд?

Буд – 14 гунчишк

Парида рафт – 4 гунчишк

Монд – ?

2. Аз рӯи шарти муҳтасар масъала тартиб дихед.

Ба зери он қисме, ки шарти масъаларо ифода меқунад, хати сурх ва ба зери саволи масъала хати қабуд қашед. Масъаларо ҳал кунед. Ҷавобро ёфта нависед.

Буд – 14 ғоз

Нишаст – 4 ғоз

Шуд – ? ғоз

3. Масъаларо ҳал кунед. Ҷавобро ёфта, нависед.

Дар табақ якчанд шалғамча буд. Пас аз он ки боз 5 шалғамча илова карданд, шумораи шалғамчаҳо 15-то шуд. Аввал дар табақ чанд шалғамча буд?

Буд – ?

Ҳамроҳ шуд – 5 шалғамча

Ҳамагӣ – 15 шалғамча

4. Масъала бо кадом амал ҳал карда мешавад?

Аз 30 сар чорвои чўпон як қисмаш буз ва 20 сар гўсфанд буд. Чўпон чанд сар буз дошт?

Буд – 30 сар
Гўсфанд – 20 сар
Буз – ?

5. Чуқурии обанбор ва кўлҳои Тоҷикистонро бо ададҳо нависед. Адади овардаро ба суммаи чамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кунед.

Обанбори Қайроқум – чилу шаш метр

Искандаркӯл – ҳафтоду ду метр

Обанбори Фарҳод – бист метр

6. Ҳисоб кунед.

$10 + 10 = 40 + 20$

$20 + 10 = 50 + 20$

$30 + 10 = 60 + 20$

$40 + 10 = 70 + 20$

$10 - 10 = 40 - 20$

$20 - 10 = 50 - 20$

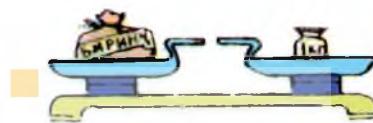
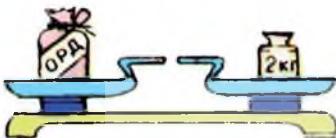
$30 - 10 = 60 - 20$

$40 - 10 = 80 - 20$

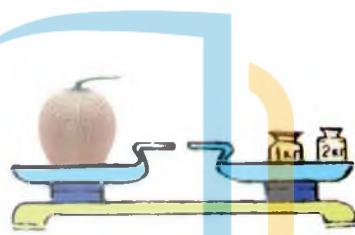
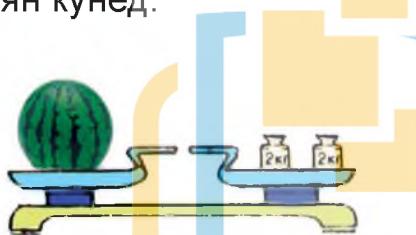
КИЛОГРАММ

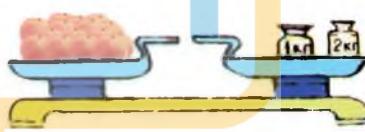
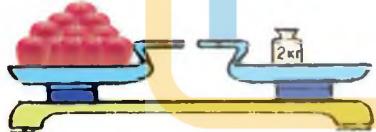
1. Орд чанд килограмм? Биринч-чй? Орд аз биринч зиёд бошад, барои чй паллаҳои тарозу дар мувозинат аст?

2. Вазни харбуза ва тарбузро аз рӯйи сангҳои тарозу муайян кунед.

3. Вазни себ кам ё вазни шафттолу?

Килограмм пас аз адад муҳтасар «кг»
навишта мешавад.

4. Шарти муҳтасар тартиб диҳед.

Вазни ду қуттӣ шафттолу 15 кг аст. Вазни як сабад шафттолу назар ба вазни қуттиҳои шафттолу 5 кг сабук аст. Вазни сабади шафттолуро муайян кунед.

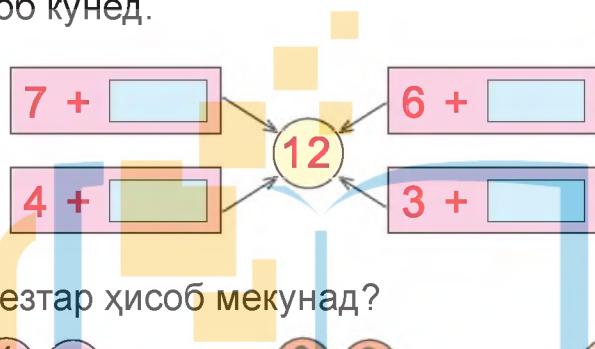

5. Шарт, савол ва талаби масъаларо муайян кунед.

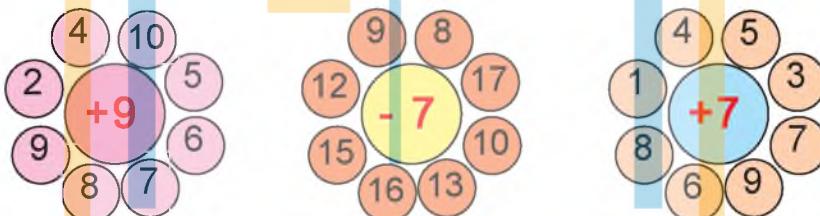
Ба дўкон пагоҳирӯзӣ 18 қуттӣ бодиинг оварданд. Дар давоми рӯз 10 қуттӣ бодиингро фурӯхтанд. Дар дўкон чанд қуттӣ бодиинг монд?

6. Ҳисоб кунед.

7. Кӣ тезтар ҳисоб меқунад?

8. Адади 14-ро аз қадом ҷуфти ададҳо тартиб додан мумкин аст? Чор мисол нависед.

$40 - (20 + 20) \square 1$

$70 - (9 + 1) \square 79$

$30 + (40 + 20) \square 99$

10. Ҳамдигарро санҷед.

$(30 + 10) - 20$

$80 + 10 - 60$

$20 + 60 - 10$

$50 + 20 - 40$

$40 + 40 - 20$

$70 - 10 - 10$

МАСЪАЛАХО

1. Масъаларо ҳал кунед.

Лола 5 кг, Азиз 3 кг ангур канд. Онҳо якчоя чанд килограмм ангур канданд? Шарти мухтасар дар доираҳо ифода шудааст.

2. Шарти мухтасарро дар доирачаҳо ифода кунед.

Заррина 2 қалам ва Рустам 3 қалам харид. Онҳо ҳамагӣ чанд қалам хариданд?

3. Масъала ва нақша.

Модаркалон 30 мурғ дошт, аз онҳо 10-тояш сафед, боқимондааш ҳархела буд. Модаркалон чанд мурғи ҳархела дошт?

Ба нақша нигаред, микдори умумии мурғҳо бо кадом ранг ифода шудааст? Микдори мурғҳои ҳархела бо кадом ранг ифода шудааст? Микдори мурғҳои сафед-чӣ?

Микдори умумии мурғҳо дар кучо навишта шудааст? Дар чоркунҷаи сурҳ кадом аломат оварда шудааст? Вай чиро мефаҳмонад?

Ададҳои 30 ва 10 аз шарти масъала гирифта шудаанд. Аз нақша хатчаеро нишон дихед, ки ин ададҳоро мепайвандад. Аз нақша амали ҷамъро нишон дихед, ки он микдори мурғҳои сафед ва ҳархеларо нишон медиҳад. Барои ёфтани микдори мурғҳои ҳархела аз 30 адади 10-ро тарҳ мекунем.

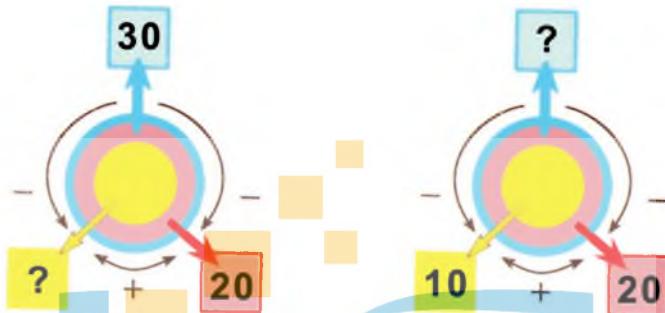
$$30 - 10 = 20$$

Ҷавоб: 20 мурғи ҳархела.

A target diagram with three concentric rings. The outermost ring is blue and labeled '30'. The middle ring is yellow and labeled '10'. The innermost ring is pink. At the bottom right, there is a red square containing a white question mark.

4. Дар асоси матн ва нақшай масъалаи 3 масъала тартиб дода, ҳал кунед.

5. Масъаларо дар нақша тасвир кунед.

Дар як қуттӣ 10 кг, дар қуттии дигар 9 кг анор ҳаст. Ду қуттӣ чанд килограмм анор дорад?

6. Ҳисоб кунед.

$$3 + 20 + 7$$

$$60 + 20 - 10$$

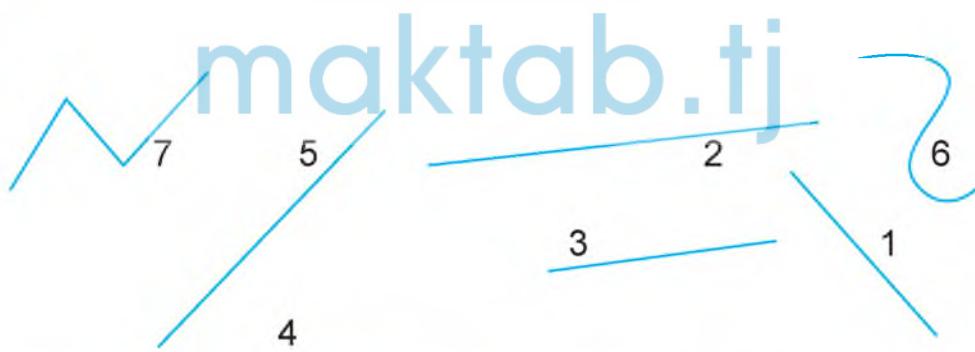
$$18 - 8 + 10$$

$$90 - 20 + 4$$

ХАТИ РОСТ. ПОРЧА

1. Хатҳои ростро ёфта, рақами онҳоро нависед.

2. Дар варақи дафтар нұқтаеро қайд кунед. Аз он ба тарафи рост б қатак ҳисоб карда, нұқтаи дигар гузоред. Нұқтахоро бо ёрии хаткашак пайваст кунед. Кадом шакл ҳосил шуд? Порчай ҳосилшуда чанд сантиметр аст?

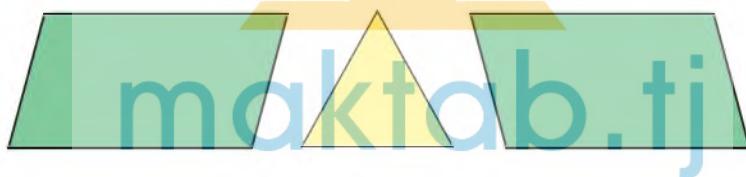

3. Бо хаткашак хати росте кашед. Онро ба ҳар ду тараф то канори варақи дафтар давом дихед.

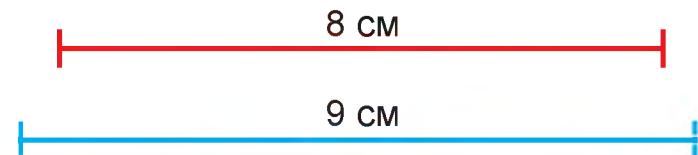
Хати рост чен карда намешавад, зеро он беохир аст. Як қисми хати рост порча аст.
Дарозии порчаро чен кардан мумкин аст.

4. Тарафҳои чоркунча ва секунчаро чен кунед.

5. Чунин порчаҳоро бо ёрии хаткашак дар дафтар кашед.

ЧАМЪИ АДАДИ ДУРАҚАМА БО АДАДИ ЯКРАҚАМА

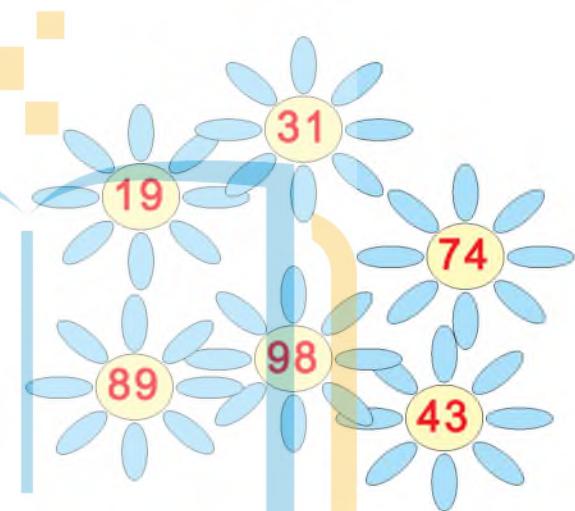
1. Ададҳои 11, 12, 15, 16, 18-ро ба намуди суммаи чамъшавандаҳои разрядӣ нависед. Ҳар як адад чанд даҳӣ ва чанд воҳид дорад? Оё дар байни чамъшавандаҳои разрядӣ даҳихо мавҷуданд?

Намуна: $11 = 10 + 1$

2. Ададҳои дар рӯйи гул навиштаро хонед ва аз рӯйи намуна онҳоро ба суммаи чамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кунед.

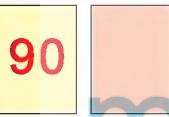
Намуна: $43 = 40 + 3$

3. Пеш аз ададҳои 90, 55, 69 ва баъд аз онҳо кадом ададҳо меоянд?

90

55

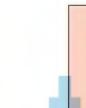
77

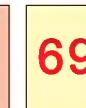
69

36

58

18

4. Ададҳоро бо тартиби зиёдшавӣ то ҳосил шудани даҳихои яклухт нависед. Намуна: 9, 10 ё $9 + 1 = 10$

9

15

77

36

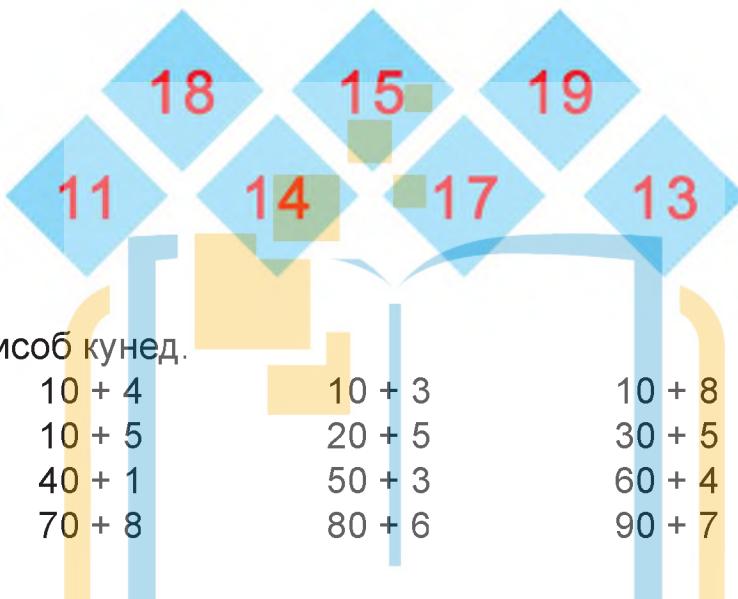
58

18

5. Ададхоро бо тартиби камшавй то ҳосил шудани даҳиҳои яклухт нависед:

Намуна: 14, 13, 12, 11, 10 ё $14 - 4 = 10$

6. Ҳисоб кунед.

$$10 + 4$$

$$10 + 5$$

$$40 + 1$$

$$70 + 8$$

$$10 + 3$$

$$20 + 5$$

$$50 + 3$$

$$80 + 6$$

$$10 + 8$$

$$30 + 5$$

$$60 + 4$$

$$90 + 7$$

7. Ададҳои 27, 23, 29, 25, 24-ро то 40 пурра кунед.

Намуна: $27 + 3 + 10 = 40$

$$23 + 7 + 10 = 40$$

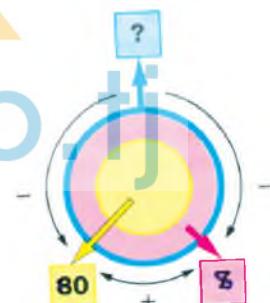
8. Аз рӯии нақшай додашуда масъала тартиб дихед.

$$9. 40 + (4 + 5) \quad \square \quad 40 + (12 - 3)$$

$$67 - (60 + 7) \quad \square \quad 50 - (30 + 10)$$

$$18 + 2 + 7 \quad \square \quad 7 + (18 + 2)$$

ҲИСОБКУНИРО МАШҚ МЕКУНЕМ

1. Ҳисоб кунед.

$$60 + 30$$

$$30 + 20$$

$$30 + 30$$

$$60 + 10$$

$$80 - 40$$

$$80 - 50$$

$$90 - 50$$

$$40 - 40$$

2. Ададҳои додашударо 10-той зиёд кунед:

10

60

20

80

40

70

30

50

3. Адади додашударо 20-той кам кунед

20

60

90

40

70

50

30

80

4. Дар як сатр ададҳои аз 5 хурд ва дар сатри дигар ададҳои аз 5 калонро нависед:

0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

5. Ададҳои калонтарин ва хурдтаринро нишон диҳед:

12, 11, 18, 16, 15, 20, 14, 17, 19, 10.

6. Ҳисоб кунед:

$$40 + 1$$

$$40 + 3$$

$$40 + 4$$

$$40 + 2$$

$$7 + 4$$

$$3 + 60$$

$$60 + 5$$

$$10 + 7$$

7. Ҳамон қимати суммаҳоро интихоб намоед, ки онҳо адади якрақама бошанд.

$$6 + 3$$

$$8 + 3$$

$$7 + 5$$

$$2 + 4$$

$$7 + 1$$

$$9 + 7$$

$$2 + 7$$

$$6 + 6$$

$$4 + 5$$

$$8 + 8$$

8. Ҳисоб кунед:

$$80 + 4$$

$$80 + 1$$

$$50 + 6$$

$$70 + 3$$

$$90 + 4$$

$$40 + 7$$

ЧАМЪИ ҒАЙРИЧАДВАЛИ. АЗ ДАҲӢ НАГУЗАШТА ЧАМъ КАРДАН

1. Ҳар як ададро ба чамъшавандаҳои разрядӣ чудо кунед.

25,   42,   67,   99,   85.

2. Тарзи навишти чамъи ададҳоро аз назар гузаронед.

$$26 + 2 = (20 + 6) + 2 = 20 + (6 + 2) = 20 + 8 = 28$$

Ҳангоми чамъ дар разряди воҳидҳо гузариш аз даҳӣ ба амал наомада, адади дурақама ҳосил шуд.

Ин тарзи чамъкуниро аз даҳӣ нагузашта чамъ кардан меноманд.

Адади 26-ро ба кадом чамъшавандаҳо чудо кардед? Ҳангоми чунин ҳисобкуни кадом қоидаро истифода намунашад?

Адади якрақамаи 2-ро ба кадом чамъшавандаи разрядӣ чамъ кардед? Кадом адад ҳосил шуд?

Ададҳои 6 ва 2 чамъшавандаҳои разряди воҳидҳо мебошанд.

3. Ададҳои дурақамаро ба суммаи чамъшавандаҳои разрядӣ чудо кунед. Қимати суммаҳоро ёбед.

$56 + 2$

$24 + 4$

$5 + 84$

$8 + 71$

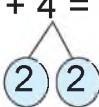

4. Ҳисоб кунед.

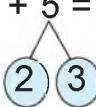
$16 + 3 = 19$

$15 + 4 =$

$12 + 5 =$

5. Тарзи ҳалро аз назар гузаронед.

$$34 + 2 = 36$$

$$16 + 3$$

$$26 + 2$$

$$32 + 4$$

$$30 + (4 + 2) = 36$$

$$65 + 1$$

$$65 + 4$$

$$65 + 2$$

$$65 + 3$$

6. Ҷамъшавандай якумро ба суммаи чамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо намуда, ҳисоб кунед.

$$55 + 4$$

$$55 + 3$$

$$34 + 5$$

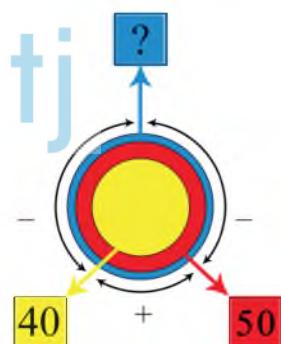
$$34 + 4$$

$$50 + 5 + 4 = 50 + (5 + 4) = 59$$

7. Масъаларо бо нақша муқоиса карда ҳал кунед.

Як эзорсурхак 40 ҳашароти зааррассонро нобуд кард. Эзорсурхаки дуюм 50 ҳашаротро нобуд карда бошад, ду эзорсурхак чанд ҳашаротро нобуд кардаанд?

8. Ҳисоб кунед.

$$18 - 7$$

$$13 - 1$$

$$16 - 5$$

$$14 - 2$$

$$15 - 4$$

$$17 - 6$$

АЗ ДАҲӢ НАГУЗАШТА ТАРҲ КАРДАН

1. Тарҳро аз назар гузаронед ва муқоиса кунед.

$$19 - 4 = (10 + 9) - 4 = 10 + (9 - 4) = 10 + 5 = 15$$

$$29 - 4 = (20 + 9) - 4 = 20 + (9 - 4) = 20 + 5 = 25$$

Адади 19 ва 29-ро ба қадом суммаи чамъшавандаҳо чудо кардед? Аз қадом қоида истифода намудед? Қадом адад ҳосил шуд?

2. Фарқеро интихоб карда нависед, ки ҳангоми ичрои он қоидай аз даҳӣ нагузашта тарҳ кардан риоя шавад.

$$85 - 2$$

$$88 - 5$$

$$38 - 9$$

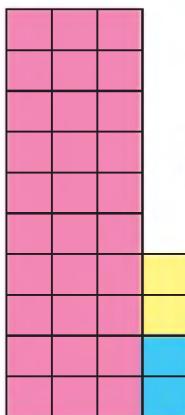
$$57 - 8$$

$$46 - 3$$

$$69 - 6$$

3. Тарзи ҳалро аз назар гузаронед.

$$34 - 2 = 32$$

$$16 - 3 = 13$$

$$26 - 2 = 24$$

$$32 - 1 = 31$$

$$30 + (4 - 2) = 32$$

$$65 - 1 = 64$$

$$65 - 4 = 61$$

$$65 - 2 = 63$$

$$65 - 3 = 62$$

maktab.tj

4. Ҷамъшавандай якумро ба суммаи чамъшавандаҳои разрядӣ чудо намуда, ҳисоб кунед.

$$55 - 4$$

$$55 - 3$$

$$34 - 1$$

$$34 - 3$$

5. Аз 90 кг тарбуз 80 кг, аз 90 кг харбуза 70 кг шарбат мегиранд. Шарбати харбуза аз шарбати тарбуз чанд килограмм кам аст?

6. 1) Модар ба 30 сомонӣ рӯймоли атлас ва ба 20 сомонӣ рӯймоли шоҳӣ харид. Модар ба фурӯшанда чанд сомонӣ дод?

2) Нозанин аз коғази ранга 46-то гул, Нигина 3-то кам гул тайёр кард. Онҳо ҳамагӣ чанд гул тайёр карданд?

3) Рустам 36 расм ва Аниса 3-то зиёд расм кашид. Аниса чандто расм кашид?

ЧЕНАКИ ҒУНҶОИШ – ЛИТР

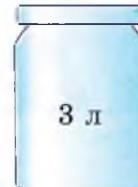
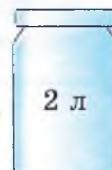
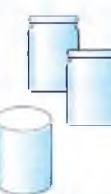

1. – Лола, ғунҷоиши моёни зарфҳоро чӣ хел муайян кардан мумкин аст? – пурсид Азиз.

– Ғунҷоиши моеъро дар зарфҳо бо литр ҷен мекунанд, – ҷавоб дод Лола.

Литрро мухтасар бо «л» ишора мекунанд.

2. Масъаларо ҳал кунед.

Дар сатили якум 9 л ва дар сатили дуюм 6 л равған ҳаст. Дар ду сатил чанд литр равған ҳаст?

3. Масъаларо ҳал кунед.

Бидони якум 16 л, бидони дуюм 5 л кам шир дорад. Дар бидони дуюм чанд литр шир ҳаст?

4. Ҳисоб кунед.

$$8 + 5$$

$$5 + 8$$

$$9 + 4$$

$$4 + 9$$

$$7 + 6$$

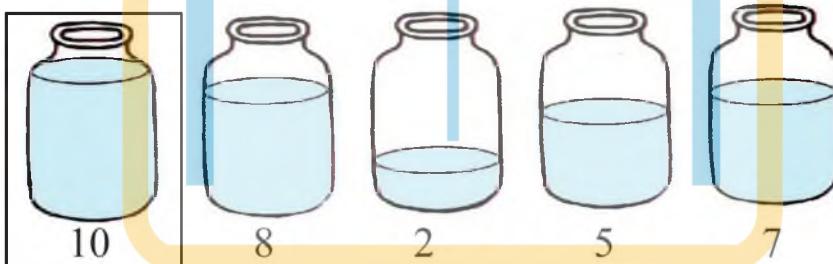
$$6 + 7$$

$$11 + 9$$

$$9 + 11$$

5. Дар ҳар як зарф 10 истакон об меғунчад. Ба ҳар яки ин зарфҳо боз чанд истакон об меғунчад?

6. Амалий нишон дихед.

5 л обро чай тарз чен кардан мумкин аст? Агар банкаи 2-литра холӣ, банкаи 3-литра пури об, банкаи 5-литра 4 литр об дошта бошад.

7. Ҳисоб кунед.

$$98 + 1$$

$$97 + 1$$

$$8 + 8$$

$$99 - 1$$

$$45 - 1$$

$$8 - 6$$

$$98 - 1$$

$$80 + 1$$

$$9 + 5$$

ШАРТИ МУХТАСАР ВА НАҚШАИ МАСЪАЛА

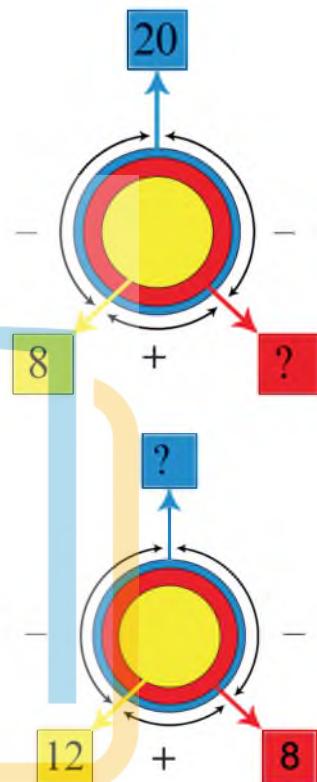

1. Хонандагон аз 20 бех ниҳоли мевадиҳанда 8 бехи онро шинонданд. Боз шинондани чанд ниҳоли дигар монд?

Буд – 20 бех

Шинонданд – 8 бех

Монд – ?

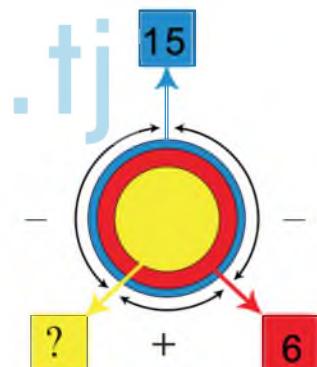

2. Дар синфи дуюм 12 нафар писар ва 10 нафар духтар меконанд. Дар синф ҳамагӣ чанд нафар хонандагон меконанд?

Писарон – 12 нафар

Духтарон – 8 нафар

Ҳамагӣ – ?

3. Падар 15-то дафтар дошт. 6-тои онро ба писараш дод. Чанд дафтари дигар монд?

Буд – 15 дафтар

Дод – 6 дафтар

Монд – ?

ХАТИ РОСТ ВА НУР

– Агар бо хаткашак хати рост кашида, онро ба як тараф давом диҳем, чӣ ҳосил мешавад? – пурсид Азиз.

– Дар ин ҳолат як қисми хати рост ҳосил мешавад, ки онро нур меноманд. Ибтидои нурро бо нуқта нишон додан зарур аст, – ҷавоб дод Лола.

1. Ду нур тасвир кунед, ки нуқтаи буриш дар варақ бошад. Ин нуқтаро нишон диҳед.

2. Ду нур тасвир кунед, ки нуқтаи буриш дар нисфи варақ бошад.

3. Ду нур тасвир кунед, ки нуқтаи буриш надошта бошад.

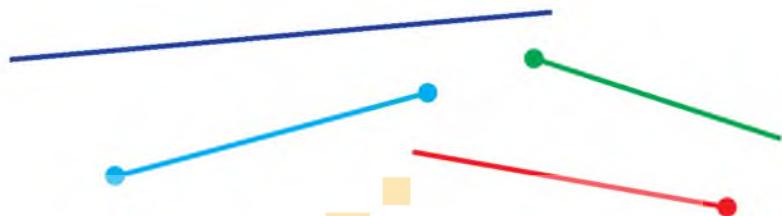
4. Нури кабудранг кашед. Дар ин нур нуқтаero қайд кунед, ки бо ибтидои нур ҳамчоя нашавад. Дар ин нақша ба воситаи ранги сурх нури навро нишон диҳед.

Оё ин нурҳо дар як хати рост меҳобанд?

maktab.IJ

5. Расмҳоро аз назар гузаронед ва аз байни онҳо нурро ёбед.

6. Ду нури ибтидои умумӣ доштаро тасвир кунед.

7. Ду хати ростро тасвир кунед, ки ҳамдигарро буранд. Нуқтаи буриши онҳоро ишорат кунед. Дар он нуқтаи ибтидоии нурро ёбед.

8. Назокат ва Нозанин бехи 18 дараҳтро нарм карданд. Агар дараҳти нок 8 бех бошад, чанд бех дараҳти себ ҳаст?

9. Аз рӯи расм масъала тартиб дода, онро дар нақша тасвир намоед.

ЧАМЪИ АДАДИ ЯКЛУХТ БА АДАДИ ДУРАҚАМА

1. Қимати ҳосили чамъро ҳисоб кунед. Тарзи ичрои чамъи $50+28$ -ро фахмонед.

$$(50 + 20) + 8$$

$$50 + 28 = 50 + (20 + 8) = (50 + 20) + 8 = 70 + 8 = 78$$

2. Чамъшавандай дуюмро ба қадом суммаи чамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кардан дуруст аст? Ҳангоми ичрои амал ба қадом қоида такя мекунед?

$$20 + 35$$

$$40 + 39$$

$$80 + 18$$

$$20 + 67$$

$$30 + 54$$

$$20 + 38$$

$$80 + 15$$

$$50 + 41$$

3. Ҳисоб кунед.

$$(60 - 20) + 16$$

$$(80 - 10) + 28$$

$$(80 - 70) + 39$$

$$28 + (30 - 10)$$

$$67 + (80 - 60)$$

$$44 + (80 - 40)$$

4. Амалҳоро ичро кунед.

$$(30 + 20) + 26$$

$$(60 + 10) + 25$$

$$(80 - 70) + 28$$

$$11 + (30 + 40)$$

$$47 + (20 - 20)$$

$$39 + (10 + 50)$$

5. Аз рӯйи шарти муҳтасар масъала тартиб дихед.

Буд – 54

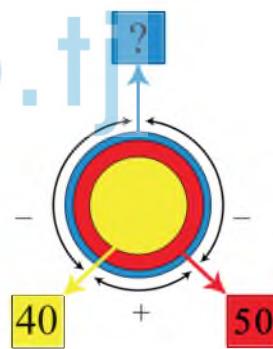
Соҳтанд – 40

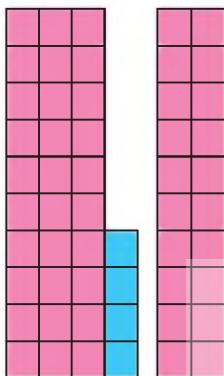
Шуд – ?

6. Аз рӯйи нақша масъала тартиб дихед.

maktab.tj

7. Тарзи ҳалро аз назар гузаронед.

$$34 + 20 = 54$$

$$16 + 10$$

$$26 + 20$$

$$32 + 10$$

$$(30 + 20) + 4 = 54$$

$$65 + 30$$

$$45 + 50$$

$$55 + 40$$

$$65 + 10$$

Вохидҳо бо вохидҳо, даҳиҳо бо даҳиҳо
чамъ карда мешаванд.

8. Тарзи ҳалли ин мисолҳоро фаҳмонед.

$$36 + 3$$

$$28 + 2$$

$$2 + 28$$

$$3 + 36$$

$$25 + 30$$

$$30 + 25$$

$$74 + 10$$

$$66 + 30$$

$$30 + 66$$

$$10 + 74$$

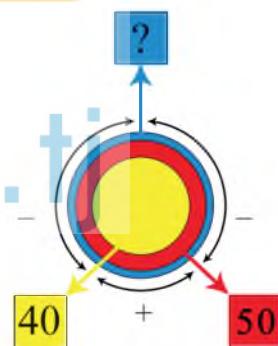
$$96 + 4$$

$$4 + 96$$

9. Масъаларо бо нақша муқоиса карда, ҳал кунед.

Маҳинбону танаи 20 бех дараҳтро сафед кард, боз сафед кардани танаи 25 бех дараҳт монд. Маҳинбону ҳамагӣ танаи чанд бех дараҳтро бояд сафед кунад?

10. Ҳисоб кунед.

$$46 + 40$$

$$56 + 40$$

$$36 + 40$$

$$24 + 10$$

$$24 + 20$$

$$24 + 30$$

$$67 + 30$$

$$68 + 30$$

$$69 + 30$$

АЗ АДАДИ ДУРАҚАМА ТАРХ КАРДАНИ АДАДИ ЯКЛУХТ

1. Қимати ифодаро ҳисоб кунед.

$$(70 - 30) + 8$$

2. Тарзи ҳисобкуниро шарх дихед.

$$68 - 30 = (60 + 8) - 30 = (60 - 30) + 8 = 30 + 8 = 38$$

Тархшаванды 68-ро ба кадом ҹамъшаванды чудо кардан? Ҳангоми тархи адади 30 ба кадом қоида такя кардан? Оё натичаро бо ёрии ҹамъшаванды разряды ёфтаанд?

$$68 + 30 = 38$$

3. Ҳисоб кунед.

$$45 - 30$$

$$82 - 70$$

$$96 - 40$$

$$96 - 70$$

$$93 - 70$$

$$65 - 30$$

$$53 - 20$$

$$83 - 20$$

$$94 - 20$$

$$66 - 30$$

$$63 - 20$$

$$93 - 20$$

4. Ҳамон фарқхоро нависед, ки дар онҳо аз адади дурақама адади яклухт тарх карда мешаванд.

Натичаро чий хел ҳисоб кардан мумкин аст?

$$70 - 32$$

$$34 - 20$$

$$22 - 10$$

$$50 - 30$$

5. Ҳисоб кунед.

$$34 - (20 + 10)$$

$$86 - (10 + 20)$$

$$93 - (50 + 40)$$

$$57 - (60 - 20)$$

$$51 - (90 - 80)$$

$$63 - (70 - 50)$$

ПУРРАКУНЙ ТО ДАҲИҲОИ ЯКЛУХТ

1. Ададҳои 1, 2, 3, 4, 5-ро то ҳосил шудани даҳии яклухт пурра кунед.

2. Мисолҳое нависед, ки қимати суммаашон ба 10 баробар бошад.

3. То ҳосил шудани адади 10 пурра кунед.

10			2	3			6		8		
	1				6	7		4		9	

4. Ҳисоб кунед.

$$24 + 1$$

$$24 + 4$$

$$24 + 2$$

$$24 + 5$$

$$24 + 3$$

$$24 + 6$$

Қимати кадоме аз ин суммаҳо ба даҳии яклухт баробар мешавад. Кадом чамъшаванда адади 24-ро то даҳии яклухт пурра кард? Барои чӣ ҳангоми чамъи ададҳои 24 ва 6 даҳии яклухт ҳосил шуд? Шарҳ дихед.

5. Якчанд адади дурақамаро нависед, ки ҳангоми онҳоро бо адади 3 ҷамъ кардан даҳии яклухт ҳосил мешавад. Даҳии яклухт шудан ё нашудани адад ба қадом рақами разряд вобаста аст?

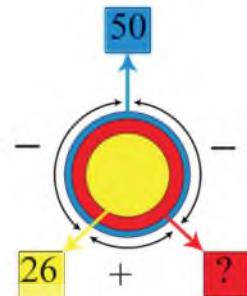

6. Ба ададҳои дурақама чунин ҷамъшавандаҳои якрақамаро илова кунед, ки даҳии яклухт ҳосил шавад.

11,   24,   36,   43,   52,   65,   78,   87.

7. Аз нақша истифода бурда масъаларо ҳал кунед. Лола 26 саҳифа китоб хонд. Барои 50 саҳифа хондан вай бояд чанд саҳифа китоб хонад?

АЗ ДАҲӢ ГУЗАШТА ҶАМӢ КАРДАН

1. Амали ҷамӣ чӣ тарз иҷро шудааст?

$$35 + 8 = (30 + 5) + 8 = 30 + (5 + 8) = 30 + 13 = 43$$

Ҳангоми ҷамӣ дар разряди воҳидҳо гузариш аз даҳӣ ба амал омада, адади дуракама ҳосил шуд. Ин тарзи ҷамъро аз даҳӣ гузашта ҷамӣ кардан меноманд.

2. Тарзи ҷамъии разрядиро истифода карда, ҳисоб кунед.

$$56 + 7$$

$$8 + 5$$

$$44 + 8$$

$$83 + 9$$

Намуна:

$$56 + 7 = 56 + (4 + 3) = (56 + 4) + 3 = 60 + 3 = 63$$

3. Бо роҳи осон ҳисоб кунед.

$$64 + 9$$

$$37 + 5$$

$$85 + 6$$

$$46 + 9$$

$$45 + 5$$

$$7 + 37$$

$$4 + 28$$

$$9 + 48$$

$$9 + 58$$

$$5 + 55$$

4. Қимати ифодаҳоро ёбед.

$$8 + (40 + 14)$$

$$(38 - 20) + 3$$

$$7 + (89 - 20)$$

$$8 + (64 + 20)$$

$$(57 - 30) + 6$$

$$5 + (75 - 30)$$

АЗ ДАҲИЙ ЯКЛУХТ ТАРҲ КАРДАНИ АДАДИ ЯКРАҶАМА

- 1.** Ададҳоро то ҳосил шудани даҳиҳои яклухт пурра кунед.

Намуна: $46 + 4 = 50$

46, 36, 58, 55, 61, 72, 23, 16.

- 2.** Қимати суммаҳоро ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{cccc} 47 + 3 & 44 + 6 & 58 + 2 & 55 + 5 \\ 41 + 9 & 72 + 8 & 53 + 7 & 66 + 4 \end{array}$$

- 3.** Қимати фарқҳоро ёбед.

Намуна:

$$\begin{array}{cccc} 50 - 7 = (40 + 10) - 7 = 40 + (10 - 7) = 40 + 3 = 43 \\ 50 - 3 & 40 - 6 & 40 - 2 & 70 - 5 \\ 50 - 9 & 30 - 8 & 80 - 7 & 60 - 4 \\ 10 - 4 & 10 - 5 & 10 - 3 & 10 - 2 \end{array}$$

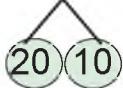

- 4.** Қимати фарқҳоро аз рӯйи намуна ҳисоб кунед.

Намунаҳо:

$$30 - 4 = (20 + 10) - 4 = 20 + (10 - 4) = 20 + 6 = 26$$

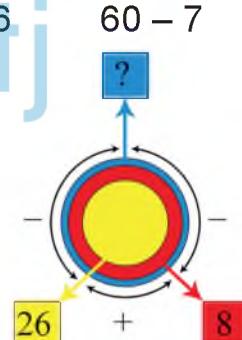
$$30 - 4 = 26$$

maktab.tj

- 5.** Нақшаро аз назар гузаронед. Аз он истифода бурда шифоҳӣ масъала тартиб дихед.

АЗ ДАҲӢ ГУЗАШТА ТАРҲ КАРДАН

1. Ҳамон фарқро интихоб намоед, ки қимати онҳоро аз «Чадвали чамъ» ёфтан мумкин бошад.

$$15 - 8 \quad 18 - 8 \quad 15 - 9 \quad 19 - 8 \quad 14 - 6$$

2. Суммаи қиматашон якхеларо интихоб намоед. Аз онҳо се баробарӣ тартиб дихед. Дар баробариҳо ба зери чамъшавандаҳои разрядӣ хат кашед.

$$30 + 4$$

$$50 + 18$$

$$40 + 6$$

$$30 + 16$$

$$20 + 14$$

$$60 + 8$$

3. Дар қимати суммаи $30 + 4$ чамъшавандай якумро ба 1 даҳӣ кам карда, чамъшавандай дуюмро ба 1 даҳӣ зиёд намоед.

$$(30 - 10) + (4 + 10) = 20 + 14 = 34$$

Барои чӣ қимати суммаҳо $30 + 4$ тағйир наёфт?

Дар ҳолати аз чамъшавандай якум 1 даҳиро тарҳ кардан, онро ба чамъшавандай дуюм чамъ кардан қимати сумма тағйир намеёбад.

4. Тарзи ҳисобкуниро фаҳмонед.

$$24 - 7 = (14 + 10) - 7 = 14 + (10 - 7) = 14 + 3 = 17$$

Барои он ки дар разряди воҳидҳо тарҳ иҷро карда шавад, аз даҳӣ гузашта, аз разряди даҳӣ 1 даҳӣ мегирем ва онро ба адади 14 чамъ меқунем. Чамъшавандай якум ба 14, чамъшавандай дуюм ба 10 баробар мешавад. Акнун адади 7-ро аз 10 тарҳ кардан мумкин аст.

Чунин тарзи тарҳро аз даҳӣ гузашта тарҳ кардан меноманд.

5. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{l} 44 - 6 = 38 \\ 34 \quad 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 44 - 7 \\ 73 - 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 62 - 5 \\ 55 - 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 81 - 9 \\ 96 - 8 \end{array}$$

6. Ҳисоб кунед.

$$(20 + 45) - 8$$

$$(66 + 5) - 7$$

$$(82 - 5) - 8$$

$$(47 + 40) - 9$$

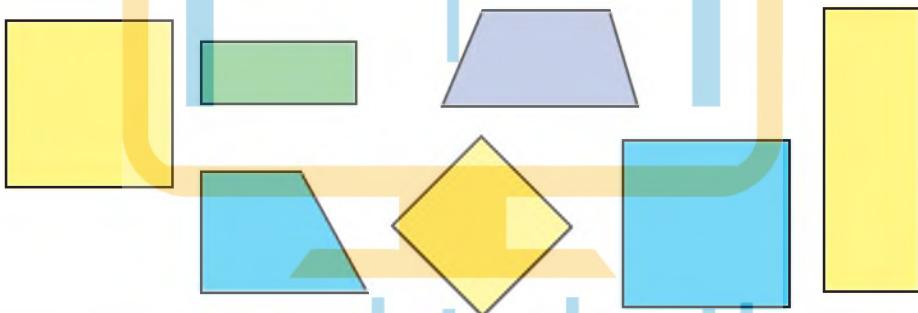
$$(4 + 48) - 6$$

$$(82 - 8) - 5$$

РОСТКУНЧА ВА КВАДРАТ

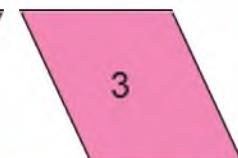
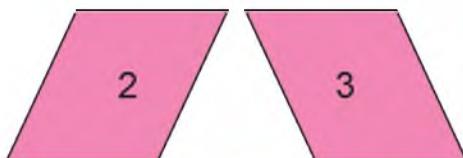
1. Фигураҳои дар расм тасвиршударо номбар кунед. Кадоме аз онҳо росткунча аст? Инро ба воситаи хаткашаки секунча санчед. Росткунчаҳоро дар дафтар тасвир кунед. Оё дар байни онҳо росткунчай тарафҳояш баробар ҳаст? Инро ба воситаи хаткашак санчед.

Росткунчae, ки ҳамаи тарафҳояш баробар ва кунҷҳояш рост аст, квадрат номида мешавад.

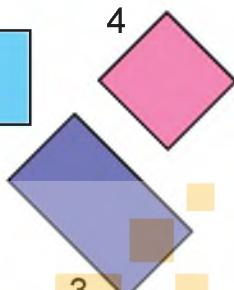
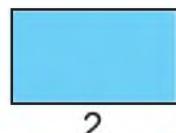
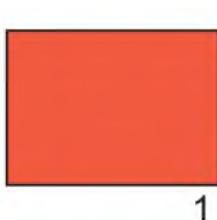

2. Кадоме аз фигураҳо квадрат аст?

3. Рақамҳои квадратро номбар кунед.

4. Дар расм чанд квадрат мавҷуд аст?

5. Ҳисоб кунед:

$$36 + 6$$

$$36 + 4 + 2$$

$$25 - 5 - 2$$

$$25 - 7$$

$$38 - 9$$

$$38 + 9$$

$$48 + 8$$

$$48 + 2 + 6$$

$$43 - 3 - 4$$

$$43 - 7$$

$$42 - 6$$

$$39 + 4$$

$$57 + 9$$

$$57 + 3 + 6$$

$$54 - 4 - 4$$

$$54 - 8$$

$$91 - 9$$

$$82 - 5$$

6. Моҳидорон аз дарё рӯзи якум 40-то ва рӯзи дуюм 20-то зиёд моҳӣ доштанд. Моҳидорон дар ду рӯз чандто моҳӣ доштанд?

7. Шифоҳӣ:

Дар мағоза 80 кг моҳӣ буд. Фурӯшанд 40 кг моҳиро фурӯҳт. Дар мағоза чанд килограмм моҳӣ боқӣ монд?

МУҚОИСАИ АДАДХО

1. Барои ҳалли масъала амалро интихоб кунед.

Зумрад 7 дона ва Сӯҳроб 12 дона чормағз доранд.
Сӯҳроб назар ба Зумрад чанд дона зиёд чормағз дорад?
Зумрад назар ба Сӯҳроб чанд дона кам чормағз дорад?
Қимати фарқи $12 - 7$ -ро ҳисоб қунед.

Чунин тарзи муқоисаи ададҳоро
муқоисаи фарқ меноманд.

2. Дар бораи ададҳое, ки қимати фарқи онҳо ба 0 баробар аст, чӣ гуфтан мумкин аст? Якчанд чунин фарқҳоро нависед.

3.

7 ва 2

8 ва 1

7 ва 3

12 ва 10

4 ва 5

11 ва 10

9 ва 8

6 ва 5

2 ва 8

4 ва 9

10 ва 3

5 ва 9

4. Ҳисоб қунед.

МАСЪАЛАХО ОИД БА МУҚОЙСАЙ АДАДХО

1. Шарти масъалаҳоро хонда, муайян кунед, ки онҳо чӣ монандӣ доранд?

1) Азиз 5 сатил ва Лола 7 сатил помидор чиданд.

Лола назар ба Азиз чанд сатил зиёд помидор чид?

Намуна: $7 - 5 = 2$ Ҷавоб: 2 сатил

2) Дар табақчай якум 20 дона, дар табақчай дуюм 15 дона қанд ҳаст. Дар табақчай дуюм назар ба табақчай якум чанд дона кам қанд ҳаст?

3) Дар як қаламдон 10-то ва дар қаламдони дигар 15-то қалам ҳаст. Қаламҳои қаламдони якум назар ба дуюм чандто каманд? Дар ин масъалаҳо талаб карда мешавад, ки як адад аз дигара什 чандто зиёд ё кам аст.

Барои донистани он ки як адад аз дигара什 чандто зиёд ё кам аст, аз адади калон адади хурд тарҳ карда мешавад.

2. Масъаларо ҳал кунед.

Расмро аз назар гузаронед. Лола назар ба Азиз чанд дона зиёд сабзӣ чидааст? Ба саволи масъала шарти мувофиқ тартиб диҳед.

3. Масъаларо ҳал кунед.

Дар як симчӯб 16 ва дар симчӯби дигар 10 парасту нишастааст. Савол тартиб дихед, ки он муқоисаи ададҳоро талаб намояд.

4. Аз рӯи расм бо ёрии нақша масъала тартиб дихед.

АДАДИ ДУРАҚАМА АЗ АДАДИ ЯКРАҚАМА КАЛОН

1. Адади якрақамаи калонтаринро нишон дода, онро нависед.

7   5   2   1   3   6   4   8   9

Ададҳоро бо адади 9 муқоиса намоед.

2. Адади дурақамаи хурдтаринро номбар намоед. Ададҳоро бо адади 10 муқоиса кунед. Натиҷаи муқоисаро дар намуди нобаробарӣ бо аломати калон нависед.

17   23   35   46   58   64   72   81   99

3. Адади дурақамаи хурдтаринро бо адади якрақамаи калонтарин муқоиса намоед.

4. Агар муқоисаи адади дурақама аз якрақама талаб карда шавад, аз кадом адад адади якрақама тарҳ карда мешавад? Барои чӣ дар ин **холат** адади якрақама аз дурақама тарҳ карда мешавад? $12 - 9 = 3$

Адади дурақамаи дилҳоҳ аз ҳар гуна
адади якрақама калон аст.

5. Ба зери рақами разряди даҳихо хат кашед.

$$10 + 1$$

$$10 + 2$$

$$10 - 3$$

$$10 - 9$$

$$12 + 1$$

$$14 + 5$$

$$99 - 6$$

$$86 - 7$$

6. Кадом адади дурақама аз ададҳои якрақама ба 1 ва 2 воҳид зиёд аст?

7. Нобаробариҳоро хонед.

МУҚОИСАИ АДАДХОИ ДУРАҚАМА

$$\begin{array}{l} 54 > 25 \\ 25 < 30 \\ 32 > 31 \\ 45 < 46 \\ 99 > 12 \end{array}$$

1. – Лола, ба ман тарзи муқоисаи ададҳои якрақама ва дурақама хеле маъқул аст. Ададҳои дурақама байни ҳам чӣ хел муқоиса карда мешаванд? – пурсид Азиз.

– Аввал даҳихоро муқоиса кардан лозим аст. Ҳар ҷо ки даҳихо калон бошанд, ҳамон адад калон мешавад, – фахмонд Лола.

2. Дар навишти ададҳои дурақама ба зери разряди даҳихо ҳат кашед.

$$30 \text{ ва } 25 \quad 63 \text{ ва } 42 \quad 34 \text{ ва } 17 \quad 58 \text{ ва } 41$$

3. – Агар дар ададҳои 64 ва 67 шумораи даҳихо як хел бошад-ҷӣ? Дар ин ҳолат онҳоро чӣ тарз муқоиса мекунем? – ба фикр фурӯ рафт Азиз.

1) Агар даҳихо як хел бошанд, ҳамон адад калон аст, ки дар он адади воҳидҳо калонтар бошад.

2). Муқоиса кунед.

$$51 \text{ ва } 58 \quad 47 \text{ ва } 43 \quad 66 \text{ ва } 69 \quad 88 \text{ ва } 81$$

$$40 \text{ ва } 15 \quad 29 \text{ ва } 23 \quad 61 \text{ ва } 57 \quad 55 \text{ ва } 48$$

$$72 \text{ ва } 79 \quad 52 \text{ ва } 50 \quad 64 \text{ ва } 31 \quad 93 \text{ ва } 97$$

4. Аломати мувофиқро гузоред.

$$73 + 8 \text{ ва } 75 + 7$$

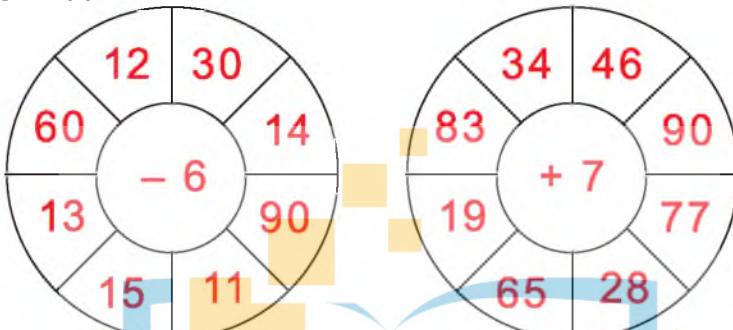
$$64 - 6 \text{ ва } 66 - 7$$

$$48 + 30 \text{ ва } 38 + 40$$

5. Җуфти ададҳои дурақамаеро ёбед, ки фарқашон аз адади 80 калон бошад. Ин ададҳо кадоманд?

Мисол: $99 - 11$

6. Ифодаҳои ададӣ тартиб дода, қимати онҳоро ёбед.

АЗ ДАҲӢ НАГУЗАШТА ҶАМЪ КАРДАНИ АДАДҲОИ ДУРАҚАМА

1. Эътибор дихед. Сумма ба сумма чӣ тавр ҷамъ карда мешавад.

$$(6 + 5) + (4 + 3) = (6 + 4) + (5 + 3) = 10 + 8 = 18$$

2. Қимати ифодаро ҳисоб кунед.

$$(7 + 4) + (3 + 5) \quad (4 + 3) + (6 + 2) \quad (8 + 5) + (5 + 2)$$

3. Тарзи аз даҳӣ нагузашта ҷамъи разрядии ададҳои 34 ва 23 ҷунин аст:

$$34 + 23 = (30 + 4) + (20 + 3) = (30 + 20) + (4 + 3) = 50 + 7 = 57$$

Ҷунин тарзи ҷамъи ададҳои дурақамаро аз даҳӣ нагузашта ҷамъ кардан меноманд.

4. Чамъшавандаҳоро ба суммаи чамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо карда, қимати суммаро ёбед.

$$57 + 21 \quad 32 + 65 \quad 42 + 26 \quad 73 + 11$$

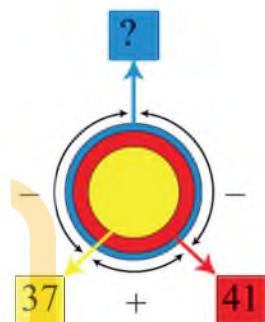
$$55 + 24 \quad 31 + 66 \quad 3 + 25 \quad 72 + 17$$

5. Муқоиса кунед.

$$27 + 32 \text{ ва } 32 + 24 \quad 63 + 22 \text{ ва } 25 + 43$$

$$34 + 53 \text{ ва } 44 + 55 \quad 52 + 36 \text{ ва } 13 + 52$$

6. Аз рӯйи нақшай додашуда масъала тартиб дихед.

7. Ном гузоред.

- 1) Заррина ва Шаҳноза куртаи якхела пӯшидаанд.
- 2) Шаҳноза ва Мунира ба як сӯ мераванд.
- 3) Назира ва Мунира гесуҳои якхела доранд.

8. Назокат адади 6 ва Нозанин адади 10-ро бо ангуштон нишон медиҳанд.

АЗ ДАҲӢ ГУЗАШТА ЧАМЪ КАРДАНИ АДАДҲОИ ДУРАҚАМА

1. Ададҳои 36 ва 45-ро ба чамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кунед.

2. Эътибор дихед.

$$36 + 45 = (30 + 6) + (40 + 5) = (30 + 40) + (6 + 5) = 70 + 11 = 81$$

Ҳангоми чамъи ададҳои 30 ва 40 қадом адад ҳосил шуд? Оё вай чамъшавандай разрядии разряди даҳӣ аст?

Ҳангоми чамъи ададҳои 6 ва 5 қадом адад ҳосил шуд? Оё адади 11 чамъшавандай разядии разряди воҳидҳо шуда метавонад?

Чунин тарзи чамъи ададҳои дурақамаро аз даҳӣ гузашта чамъ кардан меноманд.

3. Катакҳои холиро пур кунед.

$$37 + 46 = (\square\square + \square) + (\square\square + \square) =$$

$$(\square\square + \square\square) + (\square + \square) = \square\square + \square\square = \square\square$$

4. Аз даҳӣ гузашта чамъкуниро шарҳ дода ҳал кунед.

$$53 + 18$$

$$73 + 17$$

$$55 + 25$$

$$53 + 28$$

$$73 + 18$$

$$55 + 35$$

$$53 + 38$$

$$73 + 19$$

$$55 + 3$$

5. Масъала.

Як боғандада дар як рӯзи корӣ 28 м, боғандада дигар 27 м шоҳӣ бофт. Ду боғандада дар як рӯз чанд метр шоҳӣ бофтаанд?

6. Дурустии баробариҳоро санҷед?

$$47 + 21 = 68$$

$$28 + 29 = 57$$

$$38 + 47 = 85$$

$$34 + 54 = 88$$

$$24 + 75 = 99$$

$$65 + 27 = 92$$

7. Ҳисоб кунед.

$7 + 5$	$20 + 30$	$50 + 12$
$4 + 9$	$50 + 20$	$70 + 13$
$7 + 8$	$50 + 30$	$60 + 11$

8. «Кӣ зуд?»

$$50 + 9$$

$$80 + 4$$

$$90 + 8$$

$$- 50$$

$$- 30$$

$$- 40$$

$$- 60$$

$$- 20$$

$$60 + 7$$

$$- 10$$

$$40 + 5$$

$$70 + 3$$

$$60 + 7$$

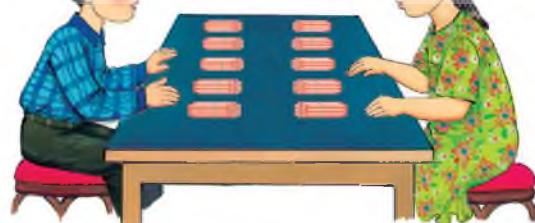
ДАҲ ҔАҲӢ Ё САДӢ

1. Лола ва Азиз чӯбчаҳои дар расм тасвиршударо ҳисоб карданд. Азиз 10 бандчай 10-ҷӯбчадор ва Лола 10 даҳӣ чӯбчаҳоро ҳисоб кард.

Дар ҳисоб Лола ва Азиз як ададро ҳосил карданд. Ин адад аз 10 даҳӣ иборат буда, як садӣ ё сад ном дорад.

maktab.tj

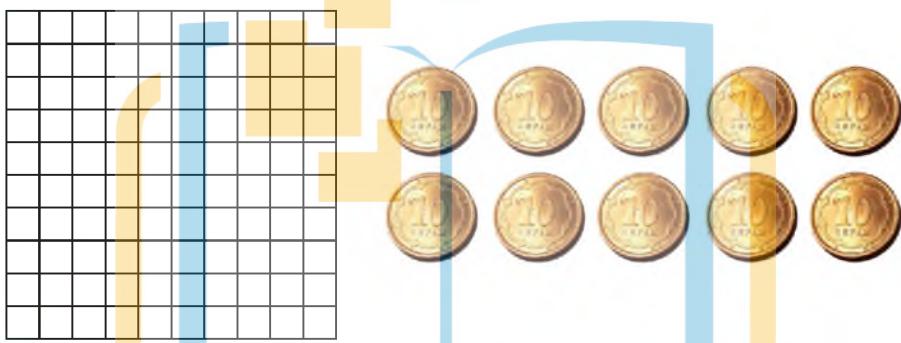
2. Чоркунчаеро тасвир кунед, ки аз 10 сатр ва аз 10 сутун иборат бошад. Дар чоркунча чанд катак мавҷуд аст? Ин ададро нависед.

$$1\text{садай} = 10 \text{даҳӣ} = 100 \text{воҳид}.$$

Дар навишти адади 100 се рақам истифода мешавад, яъне 100 адади серақама аст.

3. Росткунча чанд катак дорад. Тангаҳоро ҳисоб кунед.

4. Ҷуфтти ададҳои яклухти дурақамаеро нависед, ки суммаи онҳо ба 100 баробар бошад: 90 ва 10; 80 ва 20;...

5.

$$96 \square 100$$

$$84 \square 100$$

$$30 \square 40$$

$$99 \square 100$$

$$100 \square 100$$

$$30 \square 40$$

$$88 \square 88$$

$$28 \square 19$$

$$13 \square 33$$

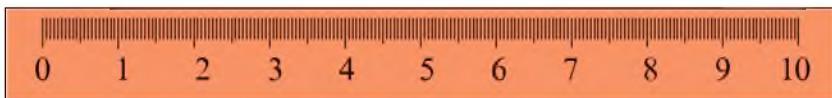

$$53 + 44 \square 100$$

$$99 + 1 \square 100$$

$$13 + (26 + 45) \square 100$$

ДЕТСИМЕТР ВА МЕТР

Дар як детсиметр чанд сантиметр ҳаст?

1. Порчай дарозиаш 1 детсиметр кашед.

Даҳ сантиметр ба як детсиметр баробар аст.

—Даҳ детсиметр ба чи баробар аст? — пурсиid Азиз аз Лола.
—Даҳ детсиметр ба як метр баробар аст, — чавоб дод Лола.

Метр пас аз адад муҳтасар «м» навишта мешавад. Детсиметр бошад — «дм».

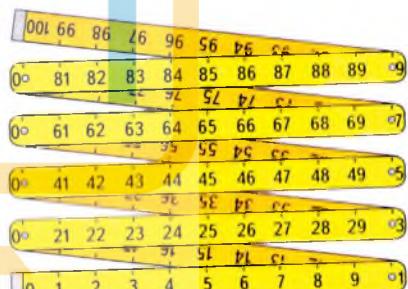
$$1 \text{ дм} = 10 \text{ см}$$

$$10 \text{ дм} = 1 \text{ м}$$

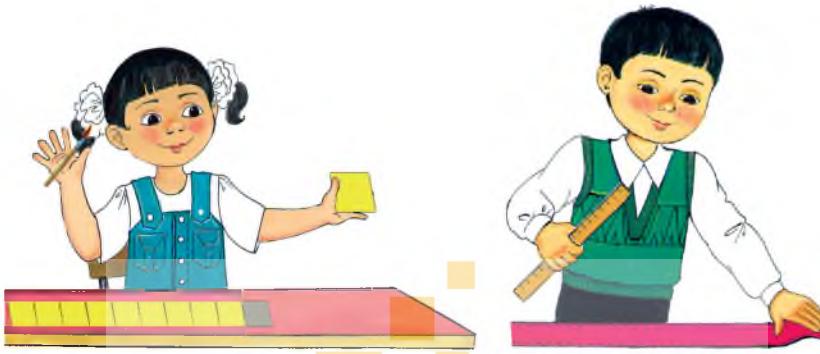
2. Дар расм метри қатшаванда тасвир шудааст. Вай аз чанд қисм иборат аст?

Ҳар як қисм аз чанд сантиметр ва детсиметр иборат аст?

3. Ҷадвали зеринро то ҳосил шудани 1 м пурра кунед.

1 метр	8 дм	7 дм	1 дм	4 дм	9 дм	6 дм	5 дм	2 дм	3 дм
				6 дм				8 дм	

4. Аз картон 10 квадрати тарафаш 1 дм бурида, онҳоро бо тарзе, ки дар расм нишон дода шудааст, ба тасма часпонед. Тасмаи дарозиаш 1 м ҳосил шуд. Ин тасма аз чанд қисм иборат аст? Дарозии ҳар як қисми онро муайян кунед?

- 5.
- 1) Дар метр 80 см-ро нишон диҳед. Ин чанд детсиметр мешавад?
  - 2) Барои чен кардани 90 м ресмони дарозиаш 10-метраро чанд маротиба гузоштан лозим аст?

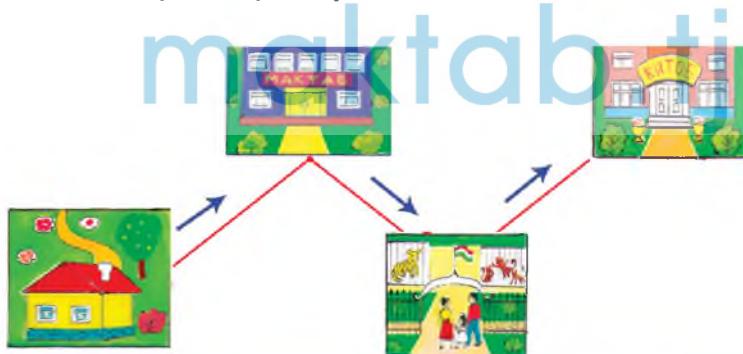

6.

$1 \text{ дм} + 5 \text{ дм} \square 1\text{м}$	$3 \text{ дм} + 6 \text{ дм} \square 1\text{м}$
$1 \text{ см} \square 1\text{дм}$	$5 \text{ см} \square 2 \text{ дм}$

7. Самти ҳаракатро муайян намоед.

КИЛОГРАММ ВА СЕНТНЕР

– Лола, ман шунидам, ки як халта сement 1 сентнер ва як халта шакар 50 кг вазн дорад. Кадом халта вазнинтар аст? – пурсид Азиз.

– Албатта, халтай сement, чунки 1 сентнер =100 кг аст. Ин бошад, аз 50 кг зиёд аст, – чавоб дод Лола.

– Лола, 1 сентнер чий тавр күтох навишта мешавад? – пурсид Азиз.

– Ин тавр навишта мешавад: «с», – чавоб дод Лола.

1. Дар кадом тарозу халтай сement ва дар кадом тарозу халтай орд тасвир шудааст?

2. Чадвалро тарзе пур кунед, ки ҳосили чамъ ба 1 сентнер баробар шавад.

1 сентнер	50 кг		90 кг		60 кг
		70 кг		80 кг	

3. Шифохъ ҳал намоед.

Дар як осиёб 3 сантнер, дар осиёби дигар 4 сантнер гандумро орд карданد. Дар ду осиёб чанд сантнер гандум орд карда шуд?

4. Аз рўйи навишти мухтасар масъала тартиб дода нависед.

Буд – ?

Сарф карданд – 5 с

Монд – 6 с

5.

15 кг 1 с 100 кг 1 с 99 кг 1 с 3 кг 3 с

САНТИМЕТР ВА МЕТР

1. – 1 метр ба 10 дм, 1 дм ба 10 см баробар аст. 1 метр чанд сантиметр мешавад?

Лола гуфт: – 1 метр ба 10 даҳӣ ё 100 см баробар аст.

$$1 \text{ м} = 100 \text{ см}$$

2. Бо ёрии тасмаи дарозиаш 1 метр масофаи 5 метрро чен кунед. Дастонатонро ба ду тараф тарзе кушоед, ки масофаи байни нӯги панҷаҳо ба 1 метр баробар шавад. Барои ин тасмаи 1 м дарозидштаро истифода кунед.

3. Масъаларо ҳал карда, чавобро нависед.

Барои дўхтани 1 куртаи занона 3 м матоъ сарф мешавад. Барои дўхтани ду куртаи занона чанд метр матоъ сарф мешавад? Барои 4 курта-чӣ?

4. Җадвалро то ҳосил шудани 1 м пурра кунед.

1 метр	8 см	70 см	30 см	60 см	50 см	40 см	90 см	80 см	10 см
		30 см				60 см			

5. Дар тахтаи синф порчае тасвир кунед, ки дарозиаш тахминан 1 м бошад. Оё супоришро аниқ ичро карда метавонед? Ин корро ба воситай хаткашаки дарозиаш 20 см ичро кунед.

6. Ифода кунед.

$$8 \text{ м} = \square \text{ дм}$$

$$80 \text{ см} = \square \text{ дм}$$

$$6 \text{ м } 5 \text{ дм} = \square \text{ дм}$$

$$7 \text{ дм } 4 \text{ см} = \square \text{ см}$$

7. Масъала.

Дар рама як микдор гүсфанд буд. Баъди ба он боз 27 гүсфанд ҳамроҳ шудан, шумораи гүсфандон 75 сар шуд. Аввал дар рама чанд сар гүсфанд буд?

8. Дар вақти ҳолӣ:
Чойникҳоро аз рӯии андозаашон муқоиса кунед.

17 см

15 см

13 см

11 см

8 см

ЧАМЪ ВА ТАРХИ ХАТТИ

1. Тарзи навишт ва ҳисобро аз назар гузаронед.

$$\begin{array}{r} 38 - 6 = 32 \\ 32 + 6 = 38 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 42 - 1 = 41 \\ 31 + 4 = 35 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 32 \\ 6 \\ \hline 38 \end{array} \quad \begin{array}{r} 38 \\ 6 \\ \hline 32 \end{array}$$

2. Ададхоро зери ҳам бо тарзи сутунча менависем, ки воҳидҳо зери воҳидҳо оянд. Аз тарафи рост 2 воҳидро ба 6 воҳид ҷамъ карда, зери воҳидҳо 8 ва 3 даҳиро зери даҳиҳо менависем. Адади 38 ҳосил шуд.

Аз адади 8 адади 6-ро тарҳ карда, зери воҳидҳо менависем, 3 даҳиро зери даҳиҳо менависем. Адади 32 ҳосил шуд.

3. Тарзи ҳалро шарҳ дигед.

$$78 + 11 = 89$$

$$\begin{array}{r} 78 \\ + 11 \\ \hline 89 \end{array}$$

$$78 - 11 = 67$$

$$(78 + 10) + 1 = 89$$

$$(78 - 10) - 1 = 67$$

Шарҳ: Барои адади 78-ро ба адади 11 ҷамъ кардан воҳидҳоро зери воҳидҳо ва даҳиҳоро дар зери даҳиҳо бо тарзи сутунча менависем. Аввал воҳидҳоро ҷамъ карда, натиҷаро зери воҳидҳо менависем, баъд даҳиҳоро ҷамъ карда, натиҷаро зери даҳиҳо менависем.

+ 44	53	+ 32	+ 24	+ 58
24	16	17	23	31

Амали тарх низ монанди амали чамъ ичро карда мешавад.
Хангоми ичрои амали тарх низ воҳидҳоро зери воҳидҳо
ва даҳиҳоро зери даҳиҳо бо тарзи сутунча менависанд.

89	78	48	99	56
24	46	27	83	24

4. Ҳосили чамъи ду адад ба 98 баробар аст. Агар адади якум 74 бошад, адади дуюмро ёбед.

5. Масъала.

Дар варзишгоҳ 26 нафар бачагон бозӣ мекарданд. Агар 12 нафар бачагон омада, 16 нафарашон рафта бошанд, дар варзишгоҳ чанд нафар бачаҳо бозӣ мекунанд?

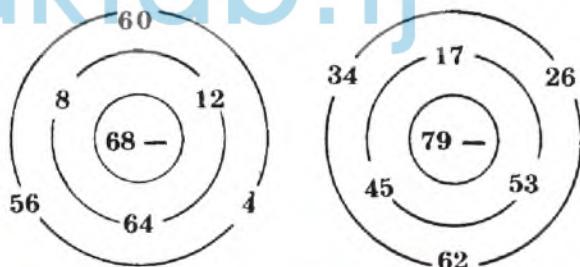

6. Масъала.

Талабагони синфи сеюм 30 кг ва талабагони синфи дуюм 13 кг гиёҳҳои шифобаҳш чамъ оварданд. Ду синф чанд килограмм гиёҳҳои шифобаҳш чамъ оварданд?

7. «Лабиринт»

САНЧИШИ ЧАМЪ

1. Дурустии амали чамъро бо ёрии амали тарҳ санцидан мумкин аст.

$$3 + 4 = 7$$

$$5 + 6 = 11$$

$$7 - 3 = 4$$

$$11 - 5 = 6$$

$$7 - 4 = 3$$

$$11 - 6 = 5$$

Аз қимати сумма яке аз чамъшавандадаҳоро тарҳ кунем, чамъшавандай дигар ҳосил мешавад.

2. Амали чамъро ичро кунед ва санҷед.

$$37 + 7$$

$$68 + 5$$

$$75 + 6$$

$$83 + 8$$

3. Амали чамъро бо ёрии амали тарҳ санҷед:

$$28 + 7 = 35$$

$$47 + 4 = 51$$

$$72 + 9 = 81$$

$$35 - 7 = 28$$

$$\dots \dots \dots$$

$$\dots \dots \dots$$

$$35 - 28 = 7$$

$$\dots \dots \dots$$

$$\dots \dots \dots$$

4. Масъала.

Шутур 90 кг ва гӯсфанди ҳисорӣ назар ба шутур 50 кг камтар равған медиҳад. Гӯсфанди ҳисорӣ чанд килограмм равған медиҳад?

5. Ҳисоб кунед.

maktab.tj

72	43	31	86	85
16	25	18	34	53

САНЧИШИ ТАРХ

1. Дурустии амали тархро бо ёрии амали чамъ ё тарх санцидан мумкин аст.

$$18 - 5 = 13$$

$$13 + 5 = 18$$

$$18 - 13 = 5$$

Барои санчиши амали тарх ба қимати фарқ тарҳкунандаро чамъ мекунанд, ё аз тарҳшаванда қимати фарқро тарҳ кардан лозим аст.

2. Дурустии амали тархро санҷед.

$$35 - 17 = 18$$

$$29 - 19$$

$$45 - 31$$

$$18 + 17 = 35$$

$$\dots \dots$$

$$\dots \dots$$

$$35 - 18 = 17$$

$$\dots \dots$$

$$\dots \dots$$

$$50 - 25$$

.....

.....

3. Ҳал кунед ва дурустии онҳоро санҷед:

$$64 - 7$$

$$100 - 32$$

$$36 + 8$$

$$48 + 4$$

4. Ҷадвалро пур кунед:

Тарҳшаванда		72	75		
Тарҳкунанда	37			28	45
Қимати фарқ	61	43	35	72	50

5. Аз 100 кг шафтолу 30 кг шафтолуи хушк мегиранд. Баъди хушк шудани 100 кг шафтолу чанд килограмм вазни он гум шуд?

6. Масъалае тартиб диҳед, ки дар он чамъшавандай якум ва қимат маълум буда, чамъшавандай дуюмро ёфтан лозим бошад.

ЧАМЪ ВА ТАРХИ 53 + 7, 60 – 7

1. Ҳалро шарҳ дижед.

3 воҳидро ба 7 воҳид чамъ кунем, 10 воҳид ҳосил мешавад. 0-ро зери воҳидҳо навишта, 1 даҳироба 5 даҳӣ чамъ мекунем, 6 даҳӣ ҳосил мешавад.

$$\begin{array}{r} 53 \\ + 7 \\ \hline 60 \end{array}$$

Аз 0 воҳид 7 воҳидро тарҳ карда наметавонем, аз разряди даҳихо як даҳиро ба разряди воҳидҳо илова мекунем, дар разряди даҳихо 5 даҳӣ монд. Болои он нуқтаи ишоравӣ мегузорем. Аз 10 воҳид 7 воҳидро тарҳ кунем, 3 воҳид мемонад, онро дар зери воҳидҳо менависем. Дар тарҳкунанда разряди даҳихо нест. Нуқтаи болой нишон медиҳад, ки 1 даҳӣ барои тарҳ кардани воҳидҳо гирифта шудааст. 5 даҳиро зери даҳихо меорем, 53 ҳосил мешавад.

2. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{r} 85 \\ + 54 \\ \hline 139 \end{array}$$

3. Ҳисоб кунед.

$$8 + 7 + 3$$

$$6 + 4 + 5$$

$$30 + 17 + 4$$

$$46 - 14 + 9$$

$$3 + 3 + 3$$

$$9 + 9 + 9$$

4. Ба чойи катақxo агадхoи мувофиқro гузоред.

$$50 = 10 + \square$$

$$80 = 10 + \square$$

$$94 = \square + 4$$

$$90 = 10 + \square$$

$$60 = 10 + \square$$

$$73 = \square + 3$$

5. Ҳисоб кунед.

70	70	30	42	53
46	26	14	18	37
24				

6. Шарx дода, ҳисоб кунед.

$$44 + 7$$

$$58 + 6$$

$$68 + 2$$

$$73 + 7$$

$$21 - 7$$

$$65 - 4$$

$$76 - 20 + 4$$

$$80 - 20 + 40$$

АЗ ДАХЙ ГУЗАШТА ЧАМЪ ВА ТАРХ КАРДАН

1. Ҳалро шарx дижед:

Чамъи $54 + 19 = 73$ чунин шарx дода мешавад. Воҳидро дар зери воҳид ва даҳиро дар зери даҳӣ зериҳам менависем. 4 воҳид ва 9 воҳид 13 воҳид мешавад. З воҳидро зери разряди воҳидҳо менависем ва 1 даҳиро ба хотир мегирем. 5 даҳӣ ва 1 даҳӣ 6 даҳӣ ва 1 даҳии дар хотир бударо ба 6 даҳӣ чамъ кунем, 7 даҳӣ ҳосил мешавад, онро дар зери разряди даҳиҳо менависем. Ҳосили чамъ ба 73 баробар аст.

54	48	46	35	53
19	36	46	28	29
73				

2. Ба чойи катақxo ададxоero нависед, ки баробариҳои дуруст ҳосил шаванд. Мисолҳоро шарҳ дода ҳал кунед.

$$14 = \square + 4$$

$$58 = \square + 8$$

$$28 = \square + 8$$

$$29 = 20 + \square$$

$$82 = \square + 2$$

$$39 = 30 + \square$$

3. 82 – 46-ро зериҳам, воҳид зери воҳид, даҳӣ зери даҳӣ менависем. Аз 2 воҳид 6 воҳид тарҳ карда намешавад, аз разрияди даҳӣ як даҳиро ба 2 илова мекунем, дар хонаи 8 даҳӣ 7 даҳӣ монд, аз 12 воҳид 6 воҳидро тарҳ мекунем, 6 воҳид ҳосил мешавад, онро дар зери воҳид менависем. Нуқтаи болои 8 нишон медиҳад, ки 1 даҳӣ барои тарҳ кардани воҳидҳо гирифта шудааст. Аз 7 даҳӣ 4 даҳиро тарҳ карда зери даҳӣ менависем, 36 ҳосил мешавад.

Намуна:

$\begin{array}{r} 82 \\ - 46 \\ \hline 36 \end{array}$	$\begin{array}{r} 74 \\ - 46 \\ \hline 38 \end{array}$	$\begin{array}{r} 63 \\ - 37 \\ \hline 26 \end{array}$	$\begin{array}{r} 31 \\ - 18 \\ \hline 13 \end{array}$
--	--	--	--

4. Мисолҳоро ҳисоб кунед.

maktabatj

ЧАМЪИ 24 + 36

1. Ҳалро шарҳ дижед:

$$\begin{array}{r} 24 \\ + 36 \\ \hline 60 \end{array}$$

4 воҳид ва 6 воҳид 10 воҳид мешавад, ки он 1 даҳӣ аст. Воҳиди 1 даҳӣ 0 аст, 0-ро зери воҳидҳо менависем. 1 даҳиро ба хотир мегирем, 2 даҳиро ба 3 даҳӣ чамъ кунем, 5 даҳӣ ҳосил мешавад, 1 даҳии дар хотир бударо ба 5 даҳӣ чамъ кунем, 6 даҳӣ ҳосил мешавад, ки онро зери даҳихо менависем.

2. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{r} 28 \\ - 32 \\ \hline 26 \\ - 24 \\ \hline + 32 \\ - 48 \\ \hline 54 \\ - 36 \\ \hline 65 \\ - 15 \\ \hline \end{array}$$

3. Ҳисоб кунед.

$35 + 24$	$38 + 54$	$42 + 38$	$80 - 7$
$73 + 14$	$27 + 46$	$24 + 56$	$90 - 3$
$56 + 32$	$45 + 29$	$32 + 48$	$60 - 27$
$42 + 37$	$32 + 49$	$72 + 18$	$90 - 74$
$84 + 15$	$29 + 38$	$25 + 25$	$84 - 20$

4. Нақшҳоро ичро карда ҳалро шарҳ дижед.

Хуршед: менависам: .....

$$\begin{array}{r} 87 \\ + 13 \\ \hline 100 \end{array}$$

Хуршеда: воҳидҳоро чамъ мекунам: .....

Хуршед: даҳихоро чамъ мекунам: .....

Хуршеда: ҷавобро меконам: .....

III. ЗАРБ ВА ТАҚСИМИ ҶАДВАЛЫЙ. ФИГУРАХОИ ГЕОМЕТРИЙ. ЧЕНАКХО. МАСЪАЛАХО

СУММА ВА ЗАРБ. АЛОМАТИ ЗАРБ

- 1. Аз суммаҳои додашуда ҳамонашро нависед, ки чамъшавандаҳо якхелаанд.

$$2 + 1 + 2 + 1 + 1$$

$$4 + 3 + 4 + 2 + 4$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5$$

$$5 + 4 + 3 + 2 + 1$$

Қимати суммаи $5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5$ -ро ҳисоб кунед? Дар он чанд чамъшаванда якхела?

Суммаеро, ки чамъшавандаҳои якхела дорад, бо амали зарб навиштан мумкин аст.

$$\text{Масалан: } 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = 5 \cdot 6$$

Барои ишораи зарб аломати маҳсус – нуқта (·) истифода мешавад. Навишти $5 \cdot 6$ ин тарз хонда мешавад: 5 зарби 6. Дар амали зарб адади 5 чамъшаванда буда, адади 6 миқдори чамъшавандаҳои якхеларо мефаҳмонад.

- 2. Суммаро бо амали зарб нависед.

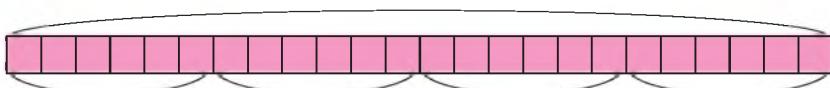

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = \boxed{} \cdot 5$$

- 3. Зарбро хонед. Онро бо суммаи чамъшавандаҳои якхела нависед.

$$2 \cdot 7 \quad 6 \cdot 5 \quad 7 \cdot 4 \quad 9 \cdot 3 \quad 13 \cdot 2 \quad 10 \cdot 5$$

- 4. Ҷамъро бо зарб иваз кунед.

$$6 + 6 + 6 + 6$$

НОМИ АДАДХО ДАР АМАЛИ ЗАРБ

4 – зарбшавандаи якум

$$4 \cdot 2 = 8$$

2 – зарбшавандаи дуюм

4 · 2 – зарбшавандаҳо

8 – қимати зарб

- 1. Зарбшавандаҳоро номбар кунед ва қимати онро ҳисоб кунед:

$$2 \cdot 2$$

$$4 \cdot 5$$

$$8 \cdot 2$$

$$1 \cdot 5$$

$$6 \cdot 3$$

- 2. Зарбро ба чамъ иваз кунед:

$$2 \cdot 7$$

$$2 \cdot 8$$

$$3 \cdot 4$$

$$3 \cdot 6$$

- 3. Дар сутун навишта ҳисоб кунед.

+	7	74	17	64	19	85
	5	8	80	26	70	7
-	85	64	29	58	84	68
	14	24	8	29	70	4

- 4. Ҳисоб кунед.

$$17 - 7 - 2$$

$$9 - 2 + 1$$

$$7 - 5 + 10$$

$$18 - 8 - 6$$

$$6 + 4 + 0$$

$$10 - 7 - 2$$

$$77 - 7 - 8$$

$$8 + 2 + 3$$

$$9 + 3 - 7$$

- 5. Масъала.

Хонандагон дар майдончай таҷрибавии мактаб 28 бех садбарги зард ва 14 бех зиёд садбарги сурх кӯчат карданд. Ҳамагӣ чанд бех садбарг кӯчат карданд?

- 6. Масъала.

Як боғандадар як рӯзи корӣ 18 м атлас ва боғандадигар 6 м зиёд атлас бофт. Ду боғандадар ҳамагӣ чанд метр матоъ бофтанд?

ҚИМАТИ ЗАРБ ВА АМАЛИ ЗАРБ

1. Мисолҳоеро нависед, ки аломати зарб доранд.

$3 + 4$

$2 \cdot 3$

$8 - 4$

$9 + 2$

$16 - 5$

$6 \cdot 10$

2. Хонед, нависед:

$5 \cdot 4 = 20$

Ҳар як адад чий ном дорад?

3. Зарбро ба сумма иваз намуда, ҳисоб кунед.

$5 \cdot 2$

$2 \cdot 7$

$3 \cdot 5$

$10 \cdot 4$

4. Ҳисоб кунед.

$8 \cdot 4$

$10 \cdot 5$

$5 \cdot 4$

$5 \cdot 7$

$9 \cdot 3$

$2 \cdot 8$

5. Баробариҳоеро нависед, ки амали зарб доранд. Ба зери қимати зарб хати сурх кашед.

$2 + 2 = 4$

$5 \cdot 3 = 15$

$4 \cdot 2 = 8$

$2 \cdot 2 = 4$

$8 - 4 = 4$

$6 \cdot 0 = 0$

$10 - 8 = 2$

$5 + 3 = 8$

$0 \cdot 0 = 0$

$7 \cdot 1 = 7$

$1 \cdot 9 = 9$

$0 + 0 = 0$

6.

4 маротиба 2

$4 + 4 + 4 + 4 + 4$

3 маротиба 4

$2 + 2 + 2 + 2$

5 маротиба 4

$6 + 6 + 6$

3 маротиба 6

$4 + 4 + 4$

ЧОЙИВАЗКУНИИ ЗАРБШАВАНДАХО

1. Азиз дар рўйи миз се қатор 6-той чўбча гузошт. Чўбчаҳоро дар 6 қатор сетой гузоштааст, – гуфт Лола.

Шумораи чўбчаҳои гузошташударо бо ду тарз ичро кунед: аввал аз рўйи амали Азиз, баъд мувофиқи ақидаи Лола.

$$3 \cdot 6$$

$$6 \cdot 3$$

Ҳосили зарбҳо баробаранд? Барои чӣ? Ҳисобро бо ёрии амали ҷамъ санҷед.

Аз чойивазкунни зарбшавандаҳо қимати зарб тағийир намеёбад.

2. Ҳосили зарбрӯ ҳисоб кунед.

$$3 \cdot 7$$

$$5 \cdot 4$$

$$2 \cdot 6$$

$$8 \cdot 1$$

$$9 \cdot 2$$

$$7 \cdot 3$$

$$4 \cdot 5$$

$$6 \cdot 2$$

$$1 \cdot 8$$

$$2 \cdot 9$$

3. Қоидай чойивазкунни зарбшавандаҳоро истифода карда баробариҳоро барқарор кунед.

$3 \cdot 7 = 7 \cdot \square$

$9 \cdot \square = \square \cdot \square$

$8 \cdot \square = 3 \cdot 8$

$\square \cdot 5 = \square \cdot \square$

$\square \cdot 2 = 2 \cdot \square$

$\square \cdot \square = \square \cdot 4$

$6 \cdot \square = \square \cdot 6$

$\square \cdot \square = \square \cdot \square$

4. Қоидай чойивазкунни зарбшавандаҳоро истифода карда ҳосили зарбро ёбед. Ҳосили зарбро бо ёрии амали чамъ санчед.

$6 \cdot 3 = 18$

$7 \cdot 2 = 14$

$8 \cdot 6 = 48$

$4 \cdot 5 = 20$

ТАҚСИМ ВА АЛОМАТИ ОН

1. 8 дона афлесунро 2-той ба табақчаҳо гузоштанд. Чанд табақча лозим шуд?

Ин гуна масъалаҳоро ба воситай амали тақсим ҳал мекунанд.

Аломати тақсим чунин навишта мешавад «:». Ҳалли масъала ин тавр навишта мешавад:

$8 : 2 = 4$

Чавоб: 4 табақча.

2. 10-то сабзӣ буд. Модарам сабзиҳоро 5-той банд бастанд. Чанд банд ҳосил шуд?

$10 : 5 = 2$

Чавоб: 2 банд

3. Ҳисоб кунед.

$6 : 2$

$12 : 3$

$8 : 2$

$6 : 3$

$12 : 4$

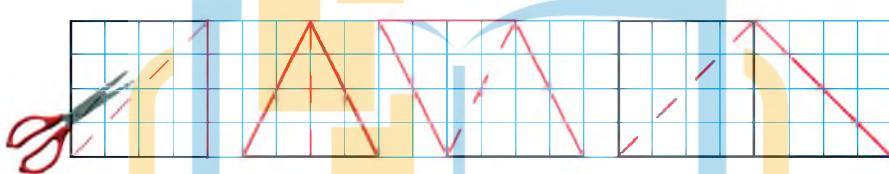
$8 : 4$

4. 8 дона шафттолуро 4-той ба табақчаҳо гузоштанд. Чандто табақча лозим шуд? Ба табақчаҳо чанд маротиба 4-той шафттолу гузоштанд?

5. Дар варақи дафтари катак нақшай поёнро кашед ва онхоро бо қайчй буред:

Аз ҳар як нақша чанд секунча буридед? Ҳамагй чандто секунча ҳосил шуд?

НОМИ АДАДҲО ДАР АМАЛИ ТАҚСИМ

$$1. \quad 18 : 2 = 9$$

18 – тақсимшаванда, 2 – тақсимкунанда,
9 – қимати тақсим (ҳосили тақсим)

2. Ададҳои амали тақсимро номбар кунед.

$$6 : 3 \quad 6 : 2 \quad 18 : 3 \quad 18 : 9$$

3. Аз рўийи расм ва мисолҳо масъалаҳо тартиб дода, ҳал кунед.

$$8 : 2$$

$$8 : 4$$

4. Масъала.

Нозири роҳ 18 нафар хонандагонро барои аз роҳ гузарондан ба ду қатор саф орост. Дар ҳар қатор чанд нафар хонанда ҳаст?

5. Ҷадвалро пур кунед.

Тақсимшаванда			12		16
Тақсимкунанда	2			9	4
Қимати тақсим	4		6	2	

6. Шифоҳӣ. Аз ҷадвал истифода бурда, масъалаҳо тартиб дихед.

Миқдори умумӣ	24	24	24	24	24
Гурӯҳ	2	3	4	6	8
Миқдор					

ЗАРБИ АДАД БА 0 ВА 0 БА АДАД

1. Кадом ду ададро ҷамъ кунем, дар натиҷа адади 0 ҳосил мешавад? Нависед.

$$0 + 0 = 0$$

$$0 \cdot 4 = 0 + 0 + 0 + 0 = 0$$

Ҳангоми зарби адади 0 ба адади
дилҳоҳ 0 ҳосил мешавад.

2. Амали зарбро ба амали ҷамъ иваз намуда ҳал кунед.

$$0 \cdot 6$$

$$0 \cdot 4$$

$$0 \cdot 7$$

$$0 \cdot 9$$

3. 4 амали зарб нависед, ки қиматашон ба 0 баробар бошад.

4. Ҳосили зарби $0 \cdot 8$ ба 0 баробар аст.
Ҳосили зарби $8 \cdot 0$ кадом адад аст.

Ҳама гуна ададро ба 0 зарб кунем,
0 ҳосил мешавад.

5. Ҷадвалро пур кунед:

Зарбшаванда	0		2		2
Зарбкунанда	6	7	0	3	
Қимати зарб		0		0	0

6. Аз рўйи расм ва шарти муҳтасар масъала тартиб дихед:

Буд - 7 кабк.
Рафт - 4 кабк ва 3 кабк
Монд - ?

7. Ҳисоб кунед:

$$0 \cdot 5$$

$$0 \cdot 2$$

$$5 \cdot 0$$

$$2 \cdot 0$$

$$7 \cdot 0$$

$$1 \cdot 0$$

$$0 \cdot 7$$

$$0 \cdot 1$$

8. Ҳисоб кунед.

$$5 \cdot 3$$

$$0 \cdot 3$$

$$4 \cdot 4$$

$$3 \cdot 0$$

$$4 : 4$$

$$3 \cdot 1$$

9. Ҳисоб кунед.

$$4 \cdot 3$$

$$2 \cdot 0$$

$$0 \cdot 2$$

$$0 \cdot 4$$

$$4 \cdot 0$$

$$3 \cdot 1$$

$$2 \cdot 2$$

$$2 : 2$$

10. Масъалаҳо.

1) Ҳасан 20 дона себро ба табақча 5-той гузошт. Ҳасан ба чанд табақча себ гузошт?

2) Зўҳро 20 дона себро ба табақча 4-той гузошт. Зўҳро ба чанд табақча себ гузошт?

11. Ҷадвалро пур кунед.

Тақсимшаванда	20	10	25		2
Тақсимкунанда	4	2	5	3	
Қимати тақсим		10	5	1	1

12. Ҳисоб кунед.

$$39 + 14$$

$$47 + 25$$

$$26 + 17$$

$$68 + 14$$

$$22 - 14$$

$$34 - 18$$

$$51 - 24$$

$$42 - 36$$

ЗАРБИ АДАДИ 1 ВА ЗАРБ БА АДАДИ 1

1. Амале тартиб дихед, ки дар он зарбшавандай якум адади 1 ва дуюмаш ба адади 4, 5, 6, 7, 8 баробар бошад.

Амали зарбро бо амали чамъ иваз намуда, онро ҳисоб кунед. Қимати ҳосилшударо ба зарбшавандай дуюм муқоиса кунед.

Намуна: $1 + 1 + 1 + 1 = 4$ $1 \cdot 4 = 4$

Агар зарбшавандай якум адади 1 бошад, қимати зарб ба зарбшавандай дуюм баробар мешавад.

2. Қоидай чойивазкуний зарбшавандаҳоро истифода бурда аз амалҳои зерин баробарии дуруст тартиб дихед:

$$2 \cdot 1 = 1 \cdot 2$$

$$2 \cdot 1 \quad 10 \cdot 1 \quad 1 \cdot 2 \quad 9 \cdot 1 \quad 1 \cdot 10 \quad 1 \cdot 9$$

3. Қоидай чойивазкуний зарбшавандаҳоро истифода карда аз рӯи намуна ҳисоб кунед.

Масалан, $1 \cdot 4 = 4 \cdot 1 = 1 + 1 + 1 + 1 = 4$

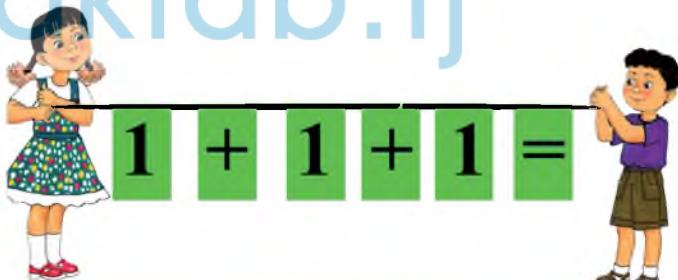
$$2 \cdot 1 \quad 6 \cdot 1 \quad 7 \cdot 1 \quad 10 \cdot 1$$

Агар зарбшавандай дуюм адади 1 бошад, қимати зарб ба зарбшавандай якум баробар мешавад.

maktab.tj

4. Бо зарб иваз кунед.

ЗАРБИ АДАДИ 1 ВА ЗАРБ БА АДАДИ 1

1. Нүшофарин адади дилхоҳро ба адади 1 зарб карда метавонад.

$$1 \cdot 1$$

$$6 \cdot 1$$

$$2 \cdot 1$$

$$7 \cdot 1$$

$$3 \cdot 1$$

$$8 \cdot 1$$

$$4 \cdot 1$$

$$9 \cdot 1$$

2. «Чадвали зарб»-и адади 1 -ро дар хотир нигоҳ доред.

$$\begin{aligned}1 \cdot 1 &= 1 \\1 \cdot 2 &= 2 \\1 \cdot 3 &= 3 \\1 \cdot 4 &= 4 \\1 \cdot 5 &= 5 \\1 \cdot 6 &= 6 \\1 \cdot 7 &= 7 \\1 \cdot 8 &= 8 \\1 \cdot 9 &= 9\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}1 \cdot 1 &= 1 \\2 \cdot 1 &= 2 \\3 \cdot 1 &= 3 \\4 \cdot 1 &= 4 \\5 \cdot 1 &= 5 \\6 \cdot 1 &= 6 \\7 \cdot 1 &= 7 \\8 \cdot 1 &= 8 \\9 \cdot 1 &= 9\end{aligned}$$

3. Аз сумма ва зарбҳои додашуда ду баробарӣ тартиб дихед.

$$1 + 1 + 1$$

$$1 + 1 + 1 + 1$$

$$1 + 1 + 1 + 1 + 1$$

$$1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1$$

$$1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1$$

maktab

$$1 \cdot 5$$

$$1 \cdot 4$$

$$1 \cdot 3$$

$$1 \cdot 6$$

$$1 \cdot 7$$

4. Дар як қатор 5-то мӯҳра гузоред. Шумо чанд мӯҳра гузоштед?

ТАҚСИМ БА АДАДИ 1

1. «Чадвали зарб ба адади 1»-ро истифода карда «Чадвали тақсим ба адади як»-ро ҳосил карда метавонем. «Чадвали тақсим ба адади як»-ро дар хотир нигоҳ доред.

2. Чадвали тақсим ба адади 1-ро истифода карда қимати тақсимиро ёбед.

$$2 : 1 = \quad 5 : 1 = \quad 8 : 1 =$$

Хар гуна ададро ба адади
1 зарб ё тақсим кунем, боз ҳамон адад
ҳосил мешавад.

$$\begin{aligned}1 &: 1 = 1 \\2 &: 1 = 2 \\3 &: 1 = 3 \\4 &: 1 = 4 \\5 &: 1 = 5 \\6 &: 1 = 6 \\7 &: 1 = 7 \\8 &: 1 = 8 \\9 &: 1 = 9\end{aligned}$$

3. Муаллим ба як хонанда 9-то дафтар дод. Хонанда чанд дафттар гирифт?

4.

$$2 : 1 * 6 : 1$$

$$4 : 1 * 9 : 1$$

$$8 : 1 * 3 : 1$$

$$7 : 1 * 5 : 1$$

5. Ҳисоб кунед.

$$45 + 8$$

$$70 + 15$$

$$3 \cdot 1$$

$$4 : 1$$

$$56 - 8$$

$$34 - 20$$

$$7 : 1$$

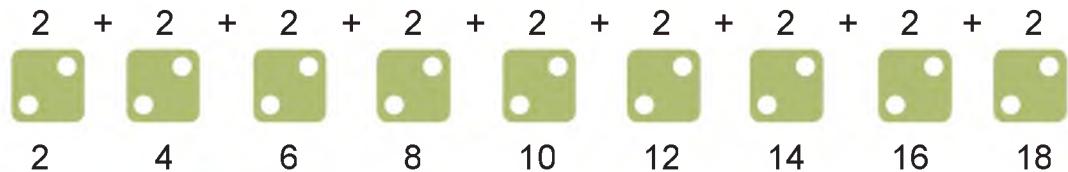
$$9 \cdot 1$$

6. Масъалаи мантиқӣ.

Се шамъ месӯхт. Яктояшро хомӯш карданд.
Чанд шамъ монд?

ЗАРБИ АДАДИ 2

$$2 \cdot 1 = 2$$

$$2 \cdot 2 = 4$$

$$2 \cdot 3 = 6$$

$$2 \cdot 4 = 8$$

$$2 \cdot 5 = 10$$

$$2 \cdot 6 = 12$$

$$2 \cdot 7 = 14$$

$$2 \cdot 8 = 16$$

$$2 \cdot 9 = 18$$

$$2 + 2 = 2 \cdot 2 = 4$$

$$2 + 2 + 2 = 2 \cdot 3 = \boxed{6}$$

$$2 + 2 + 2 + 2 = \boxed{2} \cdot \boxed{4} = \boxed{8}$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 = \boxed{2} \cdot \boxed{5} = \boxed{10}$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = \boxed{2} \cdot \boxed{6} = \boxed{12}$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = \boxed{2} \cdot \boxed{7} = \boxed{14}$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = \boxed{2} \cdot \boxed{8} = \boxed{16}$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = \boxed{2} \cdot \boxed{9} = \boxed{18}$$

1. Ба тартиби ҳисобкунй эътибор дихед. Суммаро дар намуди амали зарб навишта, қимати онҳоро ёбед. Дар асоси он сутуни дуюми «Чадвали зарб»-ро пур кунед.

Дар сутунча чанд қимати адади якрақама ва чанд қимати адади дурақама ҳаст? Суммаи ҳосилкардаи шумо бояд бо «Чадвали зарб ба адади 2» монанд бошад. Шумо чанд сатри ин сутунро аз ёд медонед?

2. Қоидай чойивазкунии зарбшавандаҳоро истифода карда мисолҳо тартиб дихед.

Намуна: $4 \cdot 2 = 2 \cdot 4 = 8$

3. Ҳисоб кунед.

$$2 \cdot 5$$

$$2 \cdot 8$$

$$2 \cdot 7$$

$$2 \cdot 9$$

$$2 \cdot 3$$

$$5 \cdot 2$$

$$8 \cdot 2$$

$$7 \cdot 2$$

$$9 \cdot 2$$

$$3 \cdot 2$$

4. Карим рӯзе 2 саҳифа китоб хонд. Дар 7 рӯз вай чанд саҳифа китоб меҳонад?

5. Ҳисоб кунед.

$$71 - 31$$

$$44 + 46$$

$$80 - (55 + 6)$$

$$50 + (82 - 32)$$

$$(52 - 50) \cdot 2$$

$$(89 - 85) \cdot 2$$

ТАҚСИМ БА АДАДИ 2

1. «Чадвали зарб ба адади 2»-ро истифода карда «Чадвали тақсим ба адади 2»-ро тартиб дихед.
Намуна:

$$4 \cdot 2 = 8$$

$$8 : 2 = 4$$

2. Ҳисоб кунед.

$$6 : 2$$

$$10 : 2$$

$$14 : 2$$

$$2 : 2$$

$$8 : 2$$

$$16 : 2$$

3. Масъала.

Модаркалон 18 дона тухмро дар табақчаҳо 2-той гузошт. Чанд табақча лозим шуд?

4. Ҷадвалро пур кунед.

$2 : 2 =$	<input type="text"/>
$4 : 2 =$	<input type="text"/>
$6 : 2 =$	<input type="text"/>
$8 : 2 =$	<input type="text"/>
$10 : 2 =$	<input type="text"/>
$12 : 2 =$	<input type="text"/>
$14 : 2 =$	<input type="text"/>
$16 : 2 =$	<input type="text"/>
$18 : 2 =$	<input type="text"/>

Тақсимшаванда		14	18		10
Тақсимкунанда	2		2	2	
Қимати тақсим	4	7		6	5

5. Тасмаро чен карда, ба ду қисми баробар тақсим кунед.
Дарозии ҳар як қисми он чанд сантиметр аст?

6. Ҳисоб кунед.

$$59 - (32 - 14)$$

$$\square \quad 80 - 20 - 20$$

$$71 - (47 - 45)$$

$$60 + 0 + 37$$

7. «Чадвали зарб ба адади 2»-ро истифода карда ҳосили тақсимро ёбед.

$$2 \cdot 2 = 4$$

$$4 : 2 = \square$$

$$2 \cdot 3 = 6$$

$$6 : 2 = \square$$

$$6 : 3 = \square$$

$$2 \cdot 4 = 8$$

$$8 : 2 = \square$$

$$8 : 4 = \square$$

$$2 \cdot 5 = 10$$

$$10 : 2 = \square$$

$$10 : 5 = \square$$

$$2 \cdot 6 = 12$$

$$12 : 2 = \square$$

$$12 : 6 = \square$$

$$2 \cdot 7 = 14$$

$$14 : 2 = \square$$

$$14 : 7 = \square$$

$$2 \cdot 8 = 16$$

$$16 : 2 = \square$$

$$16 : 8 = \square$$

$$2 \cdot 9 = 18$$

$$18 : 2 = \square$$

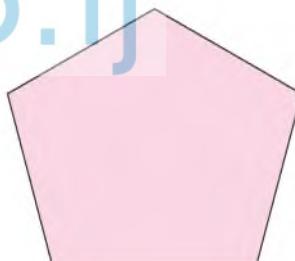
$$18 : 9 = \square$$

ПЕРИМЕТРИ БИСЁРКУНЧА
maktab.tj

1. Лола ба Азиз бисёркунчаро нишон дода гуфт:

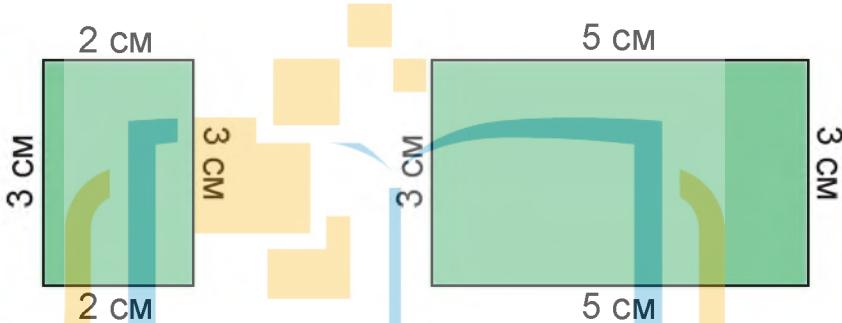
– Мехоҳӣ донӣ, ки периметри он ба чанд баробар аст?

- Периметр чист? Онро чй тавр меёбанд? – пурсид Азиз.
- Аввал дарозии ҳар як тарафи бисёркунчаро чен мекунем,
- фахмонд Лола.

Азиз ин корро ичро кард.

- Боз чй кор кардан лозим? – пурсид Азиз. Акнун дарозии тарафҳои бисёркунчаро ҷамъ мекунем. Он гоҳ периметри бисёркунча ҳосил мешавад, – ҷавоб дод Лола.

$$\text{Намуна: } 2 \text{ см} + 3 \text{ см} + 2 \text{ см} + 3 \text{ см} = 10 \text{ см}$$

Периметри бисёркунча ба суммаи дарозии тарафҳои он баробар аст.

2. Периметри чоркунчай тарафҳояш ба 2 см, 3 см, 4 см ва 5 см баробар бударо ҳисоб кунед.

3. Чоркунчай тарафҳояш 5 см ва 5 см, 4 см ва 4 см-ро қашед. Периметри онро ҳисоб кунед.

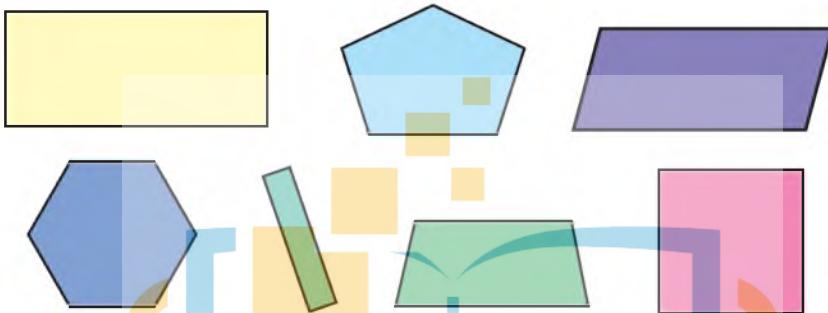
4. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{llll} 68 + 12 - 27 & 30 + 25 & 16 : 2 & 18 : 2 \\ (68 + 12) - 27 & 55 - 30 & 8 \cdot 2 & 9 \cdot 2 \end{array}$$

ПЕРИМЕТРИ РОСТКУНЧА

1. Аз фигураҳои тасвиршуда танҳо росткунчаҳоро интихоб намоед. Дарозии тарафҳои онҳоро чен карда, нависед. Периметри ҳар як росткунчаро ҳисоб кунед.

Ду тарафи муқобили росткунча ба ҳам баробаранд.

$$2 \text{ см} \cdot 2 + 4 \text{ см} \cdot 2 = 4 \text{ см} + 8 \text{ см} = 12 \text{ см}$$

Оё барои ҳисоб кардани периметри росткунча чен кардани ҳамаи тарафҳои он зарур аст? Кадом тарафҳои онро чен кардан кифоя аст?

2. Росткунчае тасвир кунед, ки дарозии тарафҳои ҳамсояаш ба 3 см ва 5 см баробар бошад. Периметри онро ёбед.

3. Периметри росткунчаҳоеро, ки чунин дарозӣ ва бардоранд, ҳисоб кунед.

$$3 \text{ см} \text{ ва } 9 \text{ см}$$

$$2 \text{ дм} \text{ ва } 3 \text{ дм}$$

$$4 \text{ см} \text{ ва } 1 \text{ дм}$$

$$3 \text{ м} \text{ ва } 2 \text{ м}$$

4. Ду росткунчай гуногун тасвир кунед, ки периметрҳои баробар дошта бошанд.

5. Дарозии майдончай варзиш 18 м ва бараш 9 м аст. Периметри майдончай варзишро ҳисоб кунед.

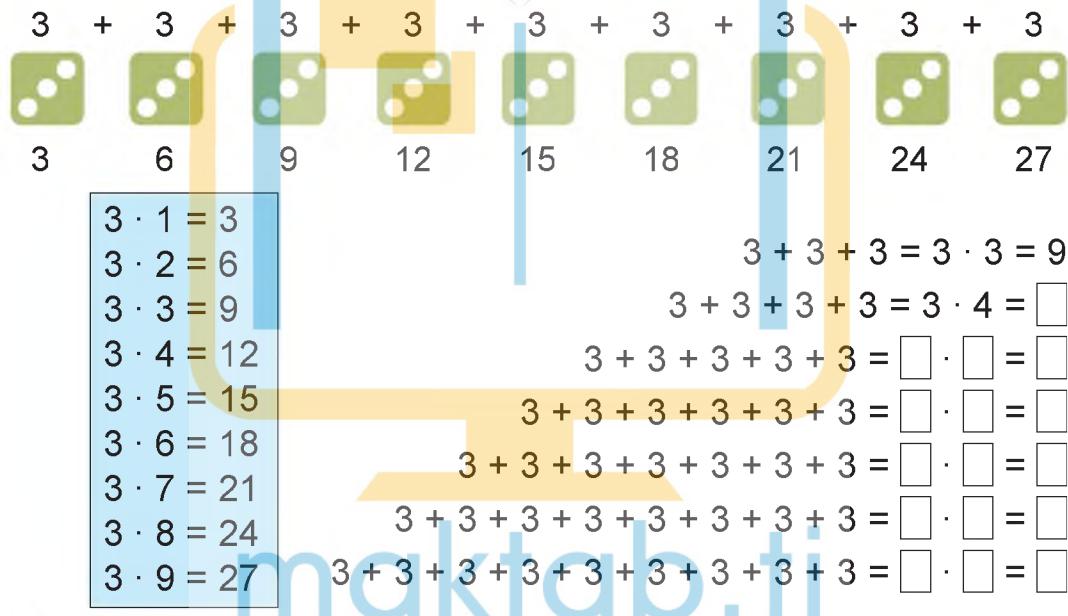
6.

$$3 \cdot 2 * 2 \cdot 4 \\ 4 \cdot 3 * 4 \cdot 2$$

$$8 \cdot 1 * 2 \cdot 8 \\ 5 \cdot 2 * 2 \cdot 5$$

$$36 + 1 * 36 - 1 \\ 37 + 10 * 37 + 11$$

ЗАРБИ АДАДИ 3

1. Навиштре аз назар гузаронед. Амалҳои чамъро бо амали зарб навишта, қимати онҳоро ҳисоб кунед. Бо ёрии қиматҳои ҳосилшуда сутуни сеюми «Чадвали зарб»-ро пурра кунед. Дар ин қимати зарб чанд адади якрақама ва чанд адади дурақама мавҷуд аст?

Дар сутунҳои холии «Ҷадвали зарб» ҳамон зарбро ёбед, ки зарбшавандай дуюм ба 3 баробар бошад. Вай дар сутунчаҳо кадом сатрро ишғол мекунад? Ба зери ин сатрҳо хат кашед. Катакҳои холиро пур кунед. Кадом ададҳои дурақама дар таркиби худ 1 даҳӣ доранд? Кадом адад 2 даҳӣ дорад?

2. Қоидай чойивазкунии зарбшавандаҳоро истифода карда мисолҳо тартиб дихед.

Намуна: $5 \cdot 3 = 3 \cdot 5 = 15$

3. Ҳамон амалҳои ҷамъ ва зарбро ҷудо кунед, ки қиматҳои яхела дошта бошанд. Баробарӣҳо тартиб дихед.

$$3 + 3 + 3$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$$

$$3 + 3$$

$$3 \cdot 5$$

$$3 \cdot 4$$

$$3 \cdot 9$$

$$3 \cdot 2$$

$$3 \cdot 7$$

$$3 \cdot 8$$

$$3 \cdot 6$$

4. Дарозии ҳар як тарафи секунча 6 см аст. Периметри онро ёбед. Бо амали зарб навишта, ҳисоб кунед.

5. Ҳисоб кунед.

$$5 \cdot 3 \quad 3 \cdot 8$$

$$9 \cdot 3$$

$$6 : 2$$

$$8 : 2$$

$$3 \cdot 5 \quad 8 \cdot 3$$

$$3 \cdot 9$$

$$10 : 2$$

$$12 : 2$$

ТАҚСИМ БА АДАДИ 3

1. «Чадвали зарб ба адади 3»-ро истифода карда, «Чадвали тақсим ба адади 3»-ро тартиб дижед.

Намуна: $2 \cdot 3 = 6$ $6 : 3 = 2$

$$\begin{array}{ll} 6 : 3 & 15 : 3 \\ 18 : 3 & 12 : 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 9 : 3 \\ 21 : 3 \end{array}$$

2. Ба болой ададхое, ки ба 3 тақсим мешаванд мӯхра гузоред.

3. Тақсимшаванда ададҳои 12, 15 ва 24, тақсимкунанда адади 3 аст. Ҳосили тақсимро ёбед.

4. Масъала.

Падар барои таъмири 3 хонаи якхела 18 кг ранги сафед харид. Барои ранг кардани як хона чанд килограмм ранг сарф мешавад?

5. Қимати ифодаҳоро ёбед.

$$\begin{array}{lll} 35 + 0 - 15 & 4 \cdot 3 & 10 : 2 \\ 60 + 0 + 37 & 15 : 3 & 12 : 3 \end{array}$$

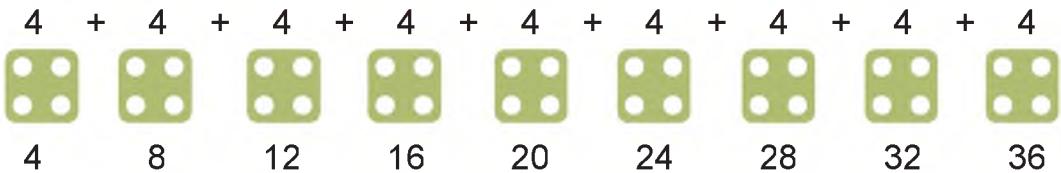

6. Масъалаи мантиқӣ.

Ду писарак аз мактаб меомаданд. Онҳо аз роҳ ба 5 сомонӣ ёфта, ба соҳибаш доданд. Агар онҳо 4 нафар мебуданд, чанд сомонӣ мейёфтанд?

3 : 3 =	<input type="text"/>
6 : 3 =	<input type="text"/>
9 : 3 =	<input type="text"/>
12 : 3 =	<input type="text"/>
15 : 3 =	<input type="text"/>
18 : 3 =	<input type="text"/>
21 : 3 =	<input type="text"/>
24 : 3 =	<input type="text"/>
27 : 3 =	<input type="text"/>

ЗАРБИ АДАДИ 4

$4 \cdot 1 = 4$
$4 \cdot 2 = 8$
$4 \cdot 3 = 12$
$4 \cdot 4 = 16$
$4 \cdot 5 = 20$
$4 \cdot 6 = 24$
$4 \cdot 7 = 28$
$4 \cdot 8 = 32$
$4 \cdot 9 = 36$

$$\begin{aligned}
 & 4 + 4 + 4 + 4 = 4 \cdot 4 = 16 \\
 & 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 4 \cdot 5 = \boxed{} \\
 & 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = \boxed{} \cdot \boxed{} = \boxed{} \\
 & 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = \boxed{} \cdot \boxed{} = \boxed{} \\
 & 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = \boxed{} \cdot \boxed{} = \boxed{}
 \end{aligned}$$

1. Ба навишт эътибор дижед. Амали чамъро дар намуди амали зарб навишта, қимати онро ҳисоб кунед. Барои ёфтани қимати зарби оянда қимати зарби пешинаро истифода баред. Натиҷаҳои ҳосилшударо истифода намуда сутуни чоруми «Чадвали зарб»-ро пур кунед. Дар зарб қиматҳо якрақама ва дурақамаанд? Кадом қиматҳои дурақама 1 даҳӣ, 2 даҳӣ ва 3 даҳӣ доранд?

2. Ҳамон амалҳои чамъ ва зарбро ҷудо кунед, ки қиматҳои яхела дошта бошанд. Баробариҳо тартиб дижед. Ба зери баробариҳое, ки дар онҳо ҳосили зарб аз 20 калон аст, хат кашед.

$4 + 4 + 4 + 4$

$4 + 4$

$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4$

$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4$

$4 + 4 + 4 + 4 + 4$

$4 \cdot 9$

$4 \cdot 3$

$4 \cdot 7$

$4 \cdot 5$

$4 \cdot 1$

$4 \cdot 8$

$4 \cdot 6$

3. 4 секунча чанд тараф дорад? 2 чоркунча-чай?

ТАҚСИМ БА АДАДИ 4

1. Җадвали тақсим ба адади 4-ро истифода карда ҳамон қимати тақсимро нависед, ки натычааш адади тоқ бошад.

Намуна: $12 : 4 = 3$

2. Дар рўйи миз 20 дона чўбча гузоред. Онҳоро ба 4 гурӯҳи баробар ҷудо кунед. Чанд маротиба 4-той чўбча ҳосил шуд.

$4 : 4 =$	<input type="text"/>
$8 : 4 =$	<input type="text"/>
$12 : 4 =$	<input type="text"/>
$16 : 4 =$	<input type="text"/>
$20 : 4 =$	<input type="text"/>
$24 : 4 =$	<input type="text"/>
$28 : 4 =$	<input type="text"/>
$32 : 4 =$	<input type="text"/>
$36 : 4 =$	<input type="text"/>

3. Кий зудтар ҳисоб мекунад?

$24 : 4$

$28 : 4$

$20 : 4$

$32 : 4$

$36 : 4$

$16 : 4$

4. Масъала.

Дар зарф 28 кг равғани пахта буд. Равғанро ба зарфҳои ғунчиоишашон 4-килограммӣ андохтанд. Чандто чунин зарф лозим мешавад?

5. Ҷадвалро пур кунед.

Тақсимшаванда	20		32	16	
Тақсимкунанда		4	4		4
Қимати тақсим	5	7		4	1

6. Муқоса кунед.

$$16 : 4 * 8 : 2$$

$$18 : 2 * 24 : 3$$

$$4 : 4 * 6 : 3$$

$$32 : 4 * 28 : 4$$

7. Ҳисоб кунед.

$$4 \cdot 6$$

$$6 \cdot 4$$

$$8 \cdot 4$$

$$5 \cdot 4$$

$$4 \cdot 5$$

$$4 \cdot 2$$

$$8 : 4$$

$$4 : 4$$

$$12 : 4$$

ТАРТИБИ ИЧРОИ АМАЛХО

1. Ифодаи $4 + 4 \cdot 3$ -ро ба зарб иваз намоед. Аввал ҳосили зарби $4 \cdot 3$ -ро ба сумма иваз кунед. Ҳосили зарбро навишта, қимати онро ҳисоб кунед. Агар адади 16 ҳосил шавад, шумо дуруст ҳисоб кардаед:

$$4 + 4 \cdot 3 = 4 + 4 + 4 + 4 = 4 \cdot 4 = 16$$

$$4 + 4 \cdot 3 = 4 + 12 = 16$$

Аввал кадом амалро (чамъ ё зарбро) ичро кардан лозим аст, ки натича ба адади 16 баробар шавад?

Дар ифодаҳои беқавс аввал амалҳои дараҷаи дуюм зарб ва тақсим ва байд амалҳои дараҷаи якум чамъ ва тарҳ пай дар пай ичро карда мешаванд.

2. Масъала.

Говдӯш саҳар 8 литр, нисфириӯзӣ 2 маротиба кам шир фурӯхт. Говдӯш дар як рӯз чанд литр шир фурӯхт?

3. Тартиби ичрои амалҳоро риоя карда қимати ифодаҳоро ёбед.

$$4 + 4 : 4$$

$$4 : 2 + 5$$

$$2 + 4 \cdot 5$$

$$2 \cdot 3 - 3 \cdot 2$$

$$3 \cdot 5 + 5$$

$$2 \cdot 5 - 4 \cdot 2$$

4. Аз рӯйи ифодаи $5 + 4 \cdot 7$ масъалае тартиб дихед.

5. Ҳисоб кунед.

$$54 + 6 - 10$$

$$75 - 5 + 9$$

$$90 + 7 - 50$$

$$80 - 1 + 20$$

$$6 : 3 + 7$$

$$4 \cdot 9 - 16$$

6. Дарозии порчаи якум 3 см аст. Дарозии порчаи дуюмро чен карда, нависед. Порчаи дуюм аз порчаи якум чанд сантиметр дароз аст?

3 см

ПЕРИМЕТРИ КВАДРАТ

maktab.tj

1. Барои ёфтани периметри росткунча кадом тарафҳои онро чен кардан лозим аст? Барои чӣ?

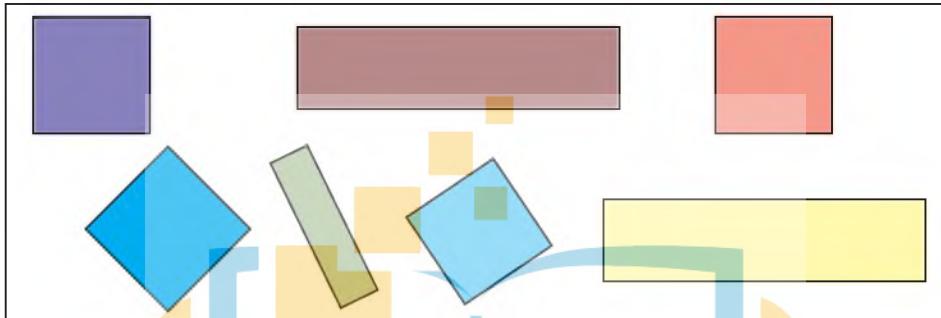
Росткунчаи тарафҳояш 2 сантиметро тасвир кунед ва периметри онро ҳисоб кунед.

Барои ёфтани периметри квадрат як тарафи онро чен карда, ба микдори тарафҳо зарб кардан кифоя аст.

Росткунчаи ҳамаи тарафхояш
баробарро квадрат меноманд.

2. Ба болои квадратҳо мӯҳра гузоред.

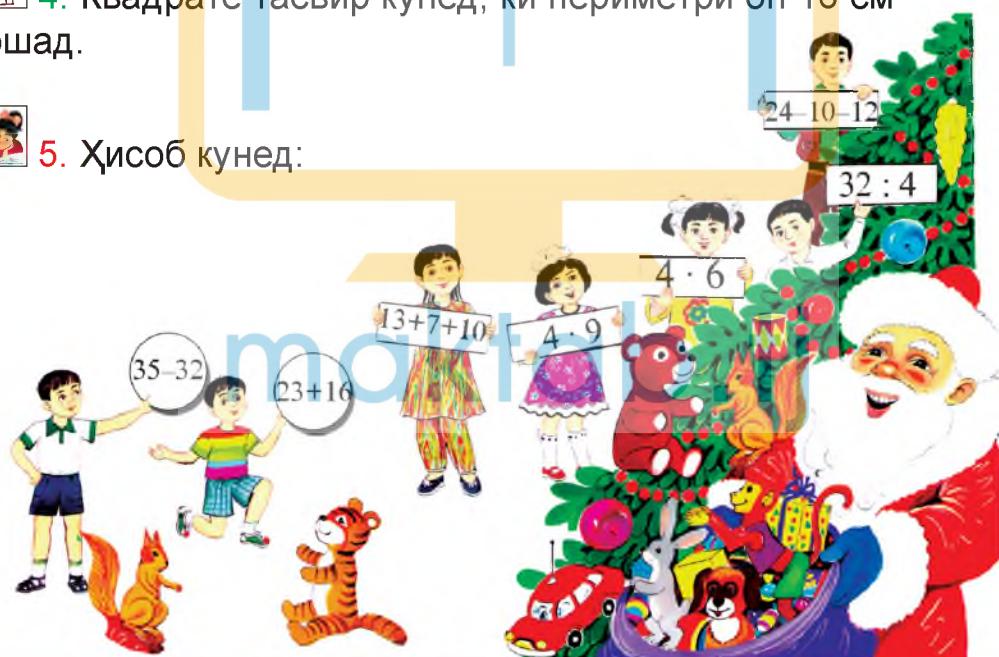
3. Периметри квадратҳоеро ҳисоб кунед, ки дарозии тарафхояшон ба 3 см, 9 см, 5 дм ва 2 м баробар аст.

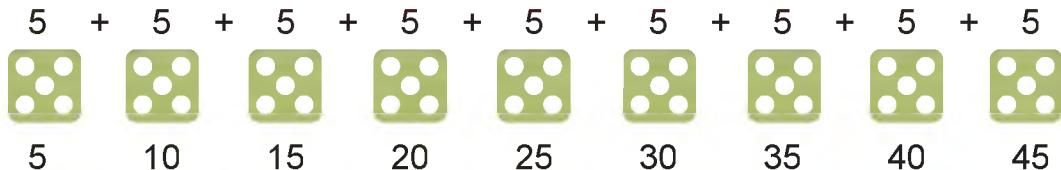
4. Квадрате тасвир кунед, ки периметри он 16 см бошад.

5. Ҳисоб кунед:

ЗАРБИ АДАДИ 5

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 = 5 \cdot 5 = 25$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = 5 \cdot 6 = \boxed{30}$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = \boxed{\quad} \cdot \boxed{\quad} = \boxed{35}$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = \boxed{\quad} \cdot \boxed{\quad} = \boxed{40}$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = \boxed{\quad} \cdot \boxed{\quad} = \boxed{45}$$

$5 \cdot 1 = 5$
$5 \cdot 2 = 10$
$5 \cdot 3 = 15$
$5 \cdot 4 = 20$
$5 \cdot 5 = 25$
$5 \cdot 6 = 30$
$5 \cdot 7 = 35$
$5 \cdot 8 = 40$
$5 \cdot 9 = 45$

1. Ба навишт эътибор диҳед. Амали чамъро бо амали зарб навишта, қимати онҳоро ҳисоб кунед. Барои ёфтани қимати зарби оянда қимати зарби пешинаро истифода кунед. Аз натиҷаҳои ҳосилшуда истифода бурда сутуни панҷуми «Чадвали зарб»-ро пур кунед. Дар зарби адади 5 қадом қиматҳо якрақама ва қадоме дурақамаанд? Дар байни қиматҳои амали зарб ҷандояш 1 даҳӣ, 2 даҳӣ, 3 даҳӣ ва 4 даҳӣ доранд?

2. Аз байни ифодаҳо ҳамонашро нависед, ки қиматҳои яхела доранд.

$$5 + 5 + 5$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5$$

$$5 + 5$$

$$5 \cdot 2$$

$$5 \cdot 5$$

$$5 \cdot 8 + 5$$

$$5 \cdot 3 + 5 \cdot 4$$

$$5 + 5 \cdot 5$$

$$5 \cdot 8$$

$$5 \cdot 0$$

$$5 \cdot 4$$

3. Масъала.

Дар сабад 5 дона анор ҳаст. Дар 6-то чунин сабад чанд дона анор ҳаст?

4. Ҳисоб кунед.

$$4 \cdot 7$$

$$2 \cdot 9$$

$$6 \cdot 5$$

$$12 : 3$$

$$21 : 3$$

$$3 \cdot 4$$

$$8 \cdot 3$$

$$8 \cdot 5$$

$$16 : 4$$

$$36 : 4$$

5. 1) Адади 5-ро бо кадом ададҳо зарб кунем, ҳосили зарб 30, 35, 40, 45 мешавад? 2) Адади 30-ро бо се чамъашвандай якхела иваз кунед.

6.

$$1 \cdot 0 * 0 \cdot 5$$

$$4 \text{ дм} * 10 \text{ см}$$

$$10 \text{ см} * 5 \text{ дм}$$

$$4 \cdot 0 * 0 \cdot 5$$

$$1 \text{ м} * 90 \text{ см}$$

$$3 \text{ дм} * 10 \text{ дм}$$

7. Аз рўйи расм масъала тартиб диҳед.

ТАҚСИМ БА АДАДИ 5

1. Аз 25 дона гул чанд дастагул сохтан мүмкін аст, ки ҳар кадомаш 5-той гул дошта бошад?

2. Җадвалро истифода карда қимати тақсимро ёбед.

$$25 : 5$$

$$15 : 5$$

$$30 : 5$$

$$35 : 5$$

$$40 : 5$$

$$5 : 5$$

3. 25 дона нонро ба 5 нафар баробар тақсим карданд. Ҳар як нафар чандтой нон гирифт?

4. Ҳисоб кунед.

$$7 \cdot 5$$

$$6 \cdot 5$$

$$8 + (7 + 9)$$

$$35 : 5$$

$$30 : 5$$

$$6 \cdot 5 - 6 \cdot 4$$

5. Периметри панҷкунчай ҳамаи тараф-хояш баробар ба 35 см баробар аст. Тарафи панҷкунча чанд сантиметр аст?

$5 : 5 = 1$
$10 : 5 = 2$
$15 : 5 = 3$
$20 : 5 = 4$
$25 : 5 = 5$
$30 : 5 = 6$
$35 : 5 = 7$
$40 : 5 = 8$
$45 : 5 = 9$

6. «Җадвали зарб»-ро истифода карда қимати тақсимро ёбед.

$$5 \cdot 5 = 25$$

$$25 : 5 = \boxed{}$$

$$5 \cdot 6 = 30$$

$$30 : 5 = \boxed{}$$

$$30 : 6 = \boxed{}$$

$$5 \cdot 7 = 35$$

$$35 : 5 = \boxed{}$$

$$35 : 7 = \boxed{}$$

$$5 \cdot 8 = 40$$

$$40 : 5 = \boxed{}$$

$$40 : 8 = \boxed{}$$

$$5 \cdot 9 = 45$$

$$45 : 5 = \boxed{}$$

$$45 : 9 = \boxed{}$$

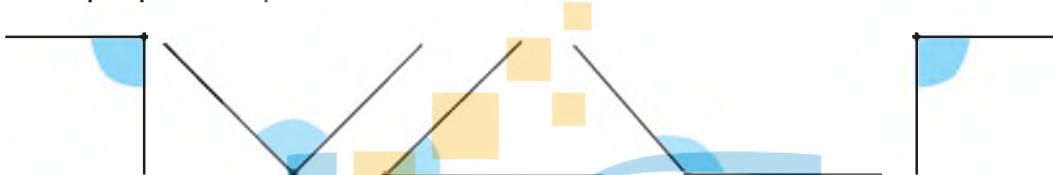
КУНЧ

1. – Лола кунчро чй тавр сохтан мумкин аст? – пурсид Азиз.

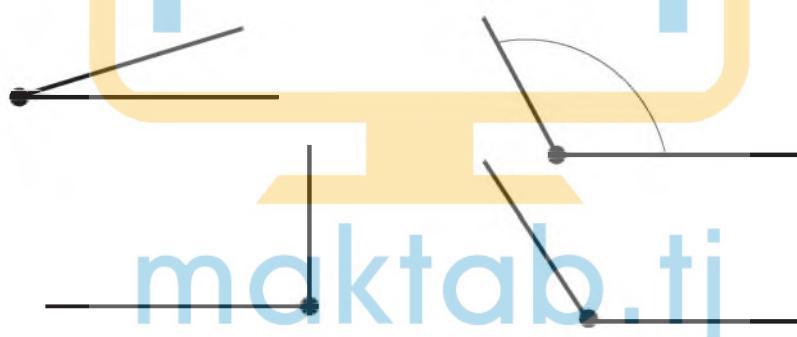
– Ин хеле осон аст: аз як нүқта ду нур гузаронед. Онҳо сарҳади кунчанд, – ҷавоб дод, Лола.

Азиз бо маслиҳати Лола якчанд кунч кашида, доҳили онҳоро ранг кард.

2. Нурхое, ки кунчро ташкил медиҳанд, чй ном доранд?

Ин нурхо тарафҳои кунч номида мешаванд. Кунч чанд тараф дорад? Тарафҳои ҳар як кунчи дар расм бударо нишон дихед. Нүқтае, ки аз он тарафҳои кунч мебарояд, чй ном дорад? Ин нүқта қуллаи кунч ном дорад. Кунч чанд қулла дорад? Қуллаи ҳар як кунчро аз расм нишон дихед.

3. Шумо низ якчанд кунч тасвир кунед. Ҳар яки онро бо қалам ранг кунед.

4. Дар буриши ҳатҳои рост чанд кунч ҳосил мешавад? Оё гуфтан мумкин аст, ки ҳангоми буриши ду ҳати рост 4 кунч ҳосил мешавад?

5. Ду кунчे тасвир кунед, ки тарафи умумӣ дошта бошанд?

6. Масъала.

Модарам барои харид 100 сомонӣ дошт. Ӯ ба 40 сомонӣ курта, ба 20 сомонӣ пойафзол ва ба 7 сомонӣ рӯймол харид. Чанд сомонӣ боқӣ монд?

7. Ребусҳоро хонед.

30 – тора

2 – тор

10 – лез

20 – тар

100 – а

100 – барг

Во – 3 – ъ

О – 30 – мӣ

ЗАРБИ АДАДИ 6

6

+

6

+

6

+

6

+

6

+

6

+

6

+

6

6

+

6

+

6

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 = 6 \cdot 6 = 36$$

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 = 6 \cdot 7 = \square$$

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 = \square \cdot \square = \square$$

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 = \square \cdot \square = \square$$

$$\begin{aligned} 6 \cdot 1 &= 6 \\ 6 \cdot 2 &= 12 \\ 6 \cdot 3 &= 18 \\ 6 \cdot 4 &= 24 \\ 6 \cdot 5 &= 30 \\ 6 \cdot 6 &= 36 \\ 6 \cdot 7 &= 42 \\ 6 \cdot 8 &= 48 \\ 6 \cdot 9 &= 54 \end{aligned}$$

1. Амали чамъро бо амали зарб навишта, қимати онро ёбед. Натиҷаи ҳосилшударо истифода карда сутуни шашуми «Чадвали зарб»-ро пур кунед. Дар ин сутун чанд қимати якрақама ва дурақамаи амали зарб мавҷуд аст? Дар байни қиматҳои дурақамаи амали зарб чандтояш 1 даҳӣ, 2 даҳӣ, 3 даҳӣ, 4 даҳӣ ва 5 даҳӣ доранд? Сутуни тартибдодаи шумо бояд ба сутуни дар расм нишон додашуда монанд бошад.

2. Аз байни ифодаҳо ҳамон ифодаҳоро ёбед, ки қимати якхела доранд. Аз онҳо баробариҳо тартиб дода, нависед. Ба зери он баробарӣ хат кашед, ки дар он қимати ҳосили зарб ба адади 18 баробар аст.

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6$$

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6$$

$$6 + 6$$

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6$$

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6$$

$$6 \cdot 7$$

$$6 \cdot 2 + 6 \cdot 3$$

$$6 \cdot 8 + 6$$

$$6 \cdot 2$$

$$6 \cdot 1$$

$$6 \cdot 0$$

$$6 \cdot 3$$

$$6 + 6 \cdot 5$$

3. Масъала.

Дӯзанда ба як палтои мардона 6 дона тугма дӯхт. Барои 8-то чунин палто чандто тугма лозим аст?

4. Ҳисоб кунед.

$$6 \cdot 4$$

$$5 \cdot 6$$

$$7 \cdot 5$$

$$3 \cdot 4$$

$$58 - (1 + 19)$$

$$6 \cdot 7$$

$$6 \cdot 6$$

$$8 \cdot 5$$

$$4 \cdot 5$$

$$8 + (7 + 9)$$

$$2 \cdot 6$$

$$7 \cdot 6$$

$$5 \cdot 9$$

$$4 \cdot 7$$

$$6 \cdot 8 - 5 \cdot 8$$

$$6 \cdot 3$$

$$6 \cdot 5$$

$$6 \cdot 8$$

$$4 \cdot 8$$

$$4 \cdot 9 - 4 \cdot 8$$

5. Масъала.

Як ошёнаи бино 6 хона дорад. Дар 9 ошёна чанд хона ҳаст?

6. Бо ададҳои 9, 4, 6, 0, 5, 3 панҷто адади дурақама нависед.

ТАҚСИМ БА АДАДИ 6

1. Чадвали тақсимро истифода карда ададҳои 12, 18, 24, 30, 36, 42, 48, 54-ро 6 маротиба кам кунед.

2. Чадвали зарбро истифода карда аз байни ададҳои 6 то 54, ададҳои ба 6 тақсимшавандаро нависед.

3. Ҳисоб кунед.

$$6 \cdot 8$$

$$5 \cdot 9$$

$$4 \cdot 7$$

$$36 : 6$$

$$48 : 6$$

$$54 : 6$$

$$(3 + 4) \cdot 6$$

$$(5 + 4) \cdot 6$$

$$(7 + 1) \cdot 6$$

$$5 \cdot (45 - 38)$$

$$4 \cdot (5 - 3)$$

$$6 \cdot (20 - 12)$$

4. Масъала.

Барои ба саёҳат рафтани 48 нафар хонанда чанд автобуси хурди 6-чоя лозим аст?

5. Муқоиса кунед.

$$36 : 6 * 24 : 4 \quad 50 - (10 - 5) * 44$$

$$6 \cdot 8 * 8 \cdot 6 \quad 35 + (7 + 3) * 46$$

$$86 * 96$$

$$96 * 86$$

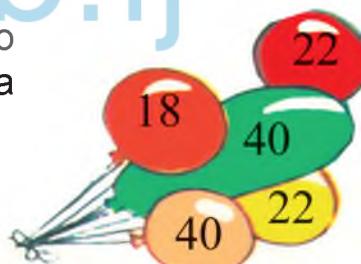
6. Аз байни пуфакҳо ҷуфторо ҷудо кунед, ки қиматҳои якхела дошта бошанд.

$$10 + 12 = 22$$

$$5 \cdot 8 = 40$$

$$20 + 2 = 22$$

$$8 \cdot 5 = 40$$

7. Җадвали зарбро истифода карда қимати тақсимро ёбед.

$$6 \cdot 6 = 36$$

$$6 \cdot 7 = 42$$

$$6 \cdot 8 = 48$$

$$6 \cdot 9 = 54$$

$$36 : 6$$

$$42 : 6$$

$$48 : 6$$

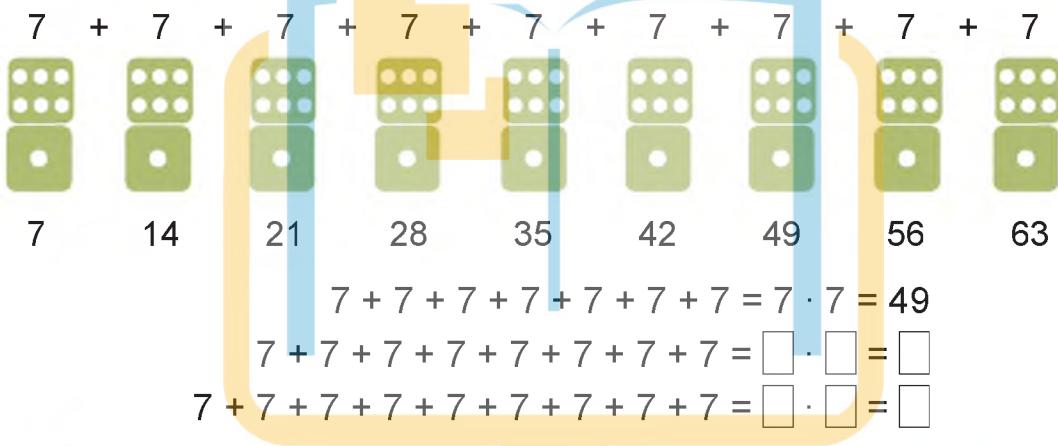
$$54 : 6$$

$$42 : 7$$

$$48 : 8$$

$$54 : 9$$

ЗАРБИ АДАДИ 7

1. Амали чамъро бо амали зарб навишта, қимати онҳоро ҳисоб кунед. Натиҷаи ҳосил-шударо истифода карда сатрҳои бокимондаро пур кунед. Дар зарби адади 7 кадом қиматҳо якрақама ва дурақамаанд? Дар байни онҳо кадомаш 1 даҳӣ, 2 даҳӣ, 3 даҳӣ, 4 даҳӣ, 5 даҳӣ ва 6 даҳӣ доранд?

$$\begin{aligned}7 \cdot 1 &= 7 \\7 \cdot 2 &= 14 \\7 \cdot 3 &= 21 \\7 \cdot 4 &= 28 \\7 \cdot 5 &= 35 \\7 \cdot 6 &= 42 \\7 \cdot 7 &= 49 \\7 \cdot 8 &= 56 \\7 \cdot 9 &= 63\end{aligned}$$

2. Ададҳои 1, 2, 3, 4, 5, 6 ва 7-ро 7 маротиба зиёд карда нависед.

3. Масъала.

Бобо 63-сола, писараш 40-сола, наберааш 9-сола аст. Падарон аз писарон чанд сол калон аст? Бобо аз набера чанд маротиба калон аст?

4. Ҳамон амалҳои ҷамъ ва зарбро ҷудо кунед, ки қимати якхела дошта бошанд. Баробариҳо тартиб дода, нависед. Ба зери баробарие, ки дар он қимати зарб ба 63 баробар аст, хат кашед.

$$7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7$$

$$7 + 7$$

$$7 + 7 + 7 + 7$$

$$7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7$$

$$7 + 7 + 7 + 7 + 7$$

$$7 \cdot 1 + 7 \cdot 1$$

$$7 \cdot 9$$

$$7 \cdot 4 + 7$$

$$7 \cdot 3$$

$$7 + 7 \cdot 6$$

$$7 \cdot 1$$

$$7 \cdot 0$$

$$7 \cdot 8$$

5. Ададҳои 7, 14, 21, 28, 35, 42, 49-ро 7 воҳидӣ кам кунед.

6. Ҷадвалро пур кунед.

Зарбшаванда	7	7	7	7
Зарбкунанда		3		
Қимати зарб	7	21	42	35

7. Ададҳои 7, 14, 21, 28, 35, 42, 49-ро 7 воҳидӣ зиёд кунед.

ТАҚСИМ БА АДАДИ 7

 1. Чадвали тақсимро истифода карда, ададҳои 63, 56, 49, 42, 35, 28, 21, 14, 7-ро 7 маротиба кам кунед.

 2. Чадвали зарбро истифодакарда, азбайни ададҳои 7 то 63 ададҳои ба 7 тақсимшавандаро нависед.

 3. Масъала.

Корхонаи дўзандагӣ ҳар рӯз ба миқдори баробар кўрпа истеҳсол мекунад. Агар корхона дар 7 рӯз 63-то кўрпа дўзад, дар як рӯз чанд кўрпа медўзад?

 4. Ҳисоб кунед.

$$49 : 7$$

$$56 : 7$$

$$49 : (30 - 23)$$

$$42 : 7$$

$$63 : 7$$

$$63 : (63 - 56)$$

 5. Росткунчаеро тасвир кунед, ки дарозиаш 6 см буда, бараш назар ба дарозиаш 3 маротиба кам бошад. Бари росткунча чанд сантиметр аст?

 6. Қимати ифодаҳоро бо тирча нишон диҳед.

$$\begin{array}{ccc} 21 & 18 & 8 \\ 3 \cdot 7 & 3 \cdot 6 & 56 : 7 \\ 48 : 6 & & \end{array}$$

 7. Чадвали зарбро истифода карда, қимати тақсимро ёбед.

$$7 \cdot 7 = 49$$

$$49 : 7 =$$

$$28 : 7 =$$

$$7 \cdot 8 = 56$$

$$56 : 7 =$$

$$56 : 8 =$$

$$7 \cdot 9 = 63$$

$$63 : 7 =$$

$$63 : 9 =$$

$7 : 7 = 1$
$14 : 7 = 2$
$21 : 7 = 3$
$28 : 7 = 4$
$35 : 7 = 5$
$42 : 7 = 6$
$49 : 7 = 7$
$56 : 7 = 8$
$63 : 7 = 9$

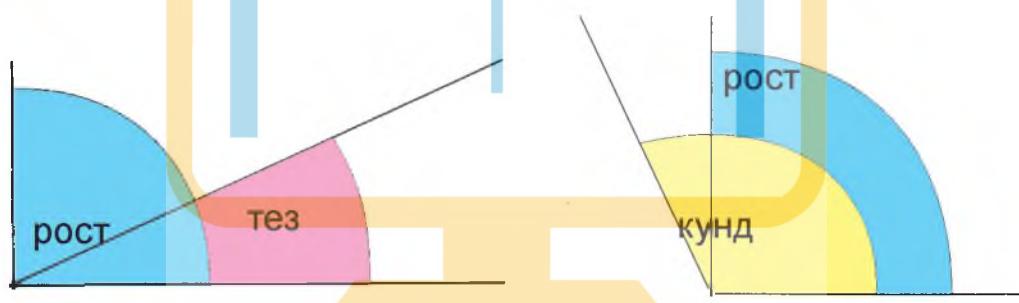
КУНЧИ ТЕЗ, КУНД ВА РОСТ

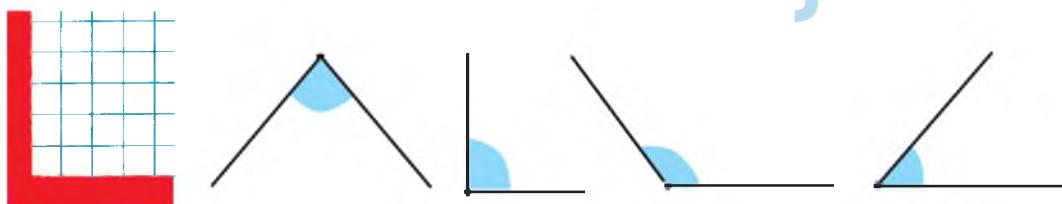
1. Бодбезакҳо таҳти кадом кунч кушода шудаанд?

2. Кадом кунч калон: рост, тез ё кунд?

3. Кунчи калон, рост, тез ва кундро нишон дижед.

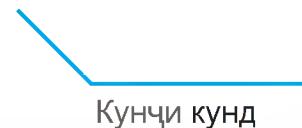
4. Бо хаткашаки секунчаи росткунча кунҷҳои рост, тез ва кундро муайян кунед.

Кунчи тез

Кунчи рост

Кунчи кунд

1. Ҳар гуна кунчи тез аз кунчи рост хурд аст.
2. Ҳар гуна кунчи кунд аз кунчи рост калон аст.

5. Эътибор дихед. Боми кадоме аз хонаҳо кунчи тез ва кадоме кунчи кунд аст?

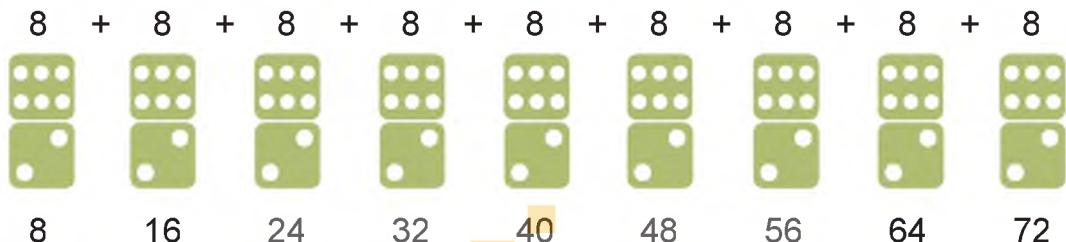
6. Оё кунчи тезро дар дохили кунчи рост гузоштан мумкин аст?

maktab.tj

7. Оё кунчи кундро дар дохили кунчи рост гузоштан мумкин аст? Барои чӣ? Кунчи ростро дар дохили кунчи кунд-чӣ?

ЗАРБИ АДАДИ 8

$$8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 = 8 \cdot 8 = 64$$

$$8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 = \square \cdot \square = \square$$

1. Ба навишт эътибор дихед. Амали чамъро бо амали зарб навишта, қимати онҳоро ёбед. Натиҷаи ҳосилшударо истифода карда сутуни ҳаштуми «Чадвали зарб»-ро пур кунед. Дар «Чадвали зарби адади 8» чанд адади якрақама ва дурақама мавчуд аст? Дар байни онҳо кадом адад 1 даҳӣ, 2 даҳӣ, 3 даҳӣ, 4 даҳӣ, 5 даҳӣ, 6 даҳӣ ва 7 даҳӣ дорад?

$$\begin{aligned}8 \cdot 1 &= 8 \\8 \cdot 2 &= 16 \\8 \cdot 3 &= 24 \\8 \cdot 4 &= 32 \\8 \cdot 5 &= 40 \\8 \cdot 6 &= 48 \\8 \cdot 7 &= 56 \\8 \cdot 8 &= 64 \\8 \cdot 9 &= 72\end{aligned}$$

2. Ҳамон ифодаҳоеро ёбед, ки қимати яхела дошта бошанд. Аз онҳо баробариҳо тартиб дода, онҳоро нависед.

Чадвали зарб

$$8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8$$

$$8 + 8$$

$$8 + 8 + 8 + 8$$

$$8 \cdot 2 + 8 \cdot 1$$

$$8 \cdot 8$$

$$8 \cdot 1$$

$$8 \cdot 2$$

$$8 + 8 \cdot 3$$

3. Нихоли бодом 8 кг ва нихоли чормағз 8 маротиба зиёдтар ҳосил дод. Нихоли чормағз чанд килограмм ҳосил дод?

4. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{ll} 8 \cdot 5 + 8 & 8 \cdot 7 + 8 \\ 8 \cdot 8 - 8 & 8 \cdot 9 - 8 \\ 8 \cdot 8 + 8 & 8 + 8 \cdot 8 \\ 8 \cdot 6 - 8 & 8 + 8 \cdot 0 \end{array}$$

5. Дарозии тарафи квадрат 8 см аст. Периметри онро ҳисоб кунед?

6. Периметри квадрат 32 см аст. Дарозии тарафи онро ёбед?

ТАҚСИМ БА АДАДИ 8

1. Аз байни ададҳои 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ададҳои ҷуфтро 8 маротиба зиёд кунед. Намуна: $2 \cdot 8 = 16$

2. Ададҳои 8, 16, 24, 32, 40, 48, 56, 64, 72-ро аввал 8 маротиба кам карда, баъд онҳоро 8 воҳид зиёд кунед. Намуна: $8 : 8 = 1$ $8 + 8 = 16$

3. Барои тайёр намудани 40 кг мураббои себ 8 кг шакар лозим аст. Барои тайёр кардани 20 кг чунин мураббо чӣ қадар шакар лозим мешавад?

4. Қимати ифодаҳоро ёбед.

$$\begin{array}{lll} 64 : 8 & 32 : 8 & 64 : 8 - 56 : 8 \\ 72 : 8 & 48 : 8 & 8 \cdot 9 + (63 - 56) \end{array}$$

$$8 : 8 = 1$$

$$16 : 8 = 2$$

$$24 : 8 = 3$$

$$32 : 8 = 4$$

$$40 : 8 = 5$$

$$48 : 8 = 6$$

$$56 : 8 = 7$$

$$64 : 8 = 8$$

$$72 : 8 = 9$$

5. Росткунчае тасвир кунед, ки дарозиаш 6 см, бараң назар ба дарозиаш 2 маротиба күтох бошад. Бари росткунча чанд сантиметр аст? Периметри росткунчаро ҳисоб кунед.

6.

$$64 : 8 * 72 : 9$$

$$8 \cdot 9 * 7 \cdot 9$$

$$35 : 5 * 3 \cdot 7$$

$$48 : 8 * 2 \cdot 3$$

$$64 * 48$$

$$33 * 34$$

7. Җадвали зарбро истифода карда ҳосили тақсимро ёбед.

$$8 \cdot 8 = 64$$

$$8 \cdot 9 = 72$$

$$64 : 8$$

$$72 : 8$$

$$48 : 8$$

$$72 : 9$$

ЗАРБИ АДАДИ 9

1. Амали чамъро бо амали зарб навишта, қимати онро ҳисоб кунед. Натичаи ҳосилшударо истифода карда сутуни нұхуми «Җадвали зарб»-ро ба охир расонед.

$$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 =$$

Дар қимати зарби ин сутун чанд адади якрақама ва дурақама ҳаст? Дар байни ададхор дурақама кадом ададхо 1 даҳй, 2 даҳй, 3 даҳй, 4 даҳй, 5 даҳй, 6 даҳй, 7 даҳй ва 8 даҳй дорад?

$9 \cdot 1 = 8$
$9 \cdot 2 = 18$
$9 \cdot 3 = 27$
$9 \cdot 4 = 36$
$9 \cdot 5 = 45$
$9 \cdot 6 = 54$
$9 \cdot 7 = 63$
$9 \cdot 8 = 72$
$9 \cdot 9 = 81$

2. Ифодаҳои қимати якхела доштаро ёбед. Аз онҳо баробариҳо тартиб дода, нависед. Ба зери он баробариҳое хат кашед, ки қимати ҳосили зарб ба 63 баробар аст.

$$9 + 9 + 9 + 9 + 9$$

$$9 + 9 + 9$$

$$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9$$

$$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9$$

$$9 + 9$$

$$9 \cdot 8$$

$$9 \cdot 4$$

$$9 \cdot 3 + 9 \cdot 6$$

$$9 \cdot 1$$

$$9 \cdot 6$$

$$9 + 9 \cdot 4$$

$$9 \cdot 3 + 9 \cdot 0$$

$$9 \cdot 7$$

3. Ҳисоб кунед.

$$9 + 4 \cdot 9$$

$$9 \cdot 7 + 9$$

$$9 \cdot 9 + 9$$

$$9 \cdot 9 - 4$$

$$9 \cdot 9 - 9$$

$$9 \cdot 8 - 9$$

$$9 + 9 \cdot 3$$

$$9 \cdot 5 + 9 \cdot 0$$

4. Ифода тартиб дода, қимати онро ёбед.

1) Аз адади 24 суммаи ададҳои 8 ва 6-ро кам кунед.

2) Ҳосили зарби ададҳои 6 ва 8-ро 9 воҳид зиёд кунед.

maktab.kz

5. Масъалаи мантиқӣ.

Лаклаки бо як пой истода 6 кг вазн дорад. Агар вай бо ду пой истад, чанд килограмм мешавад?

ТАҚСИМ БА АДАДИ 9

1. Ҷадвали зарб ва тақсимро ба хотир оварда, ба чойи катақҳои холӣ адади мувофиқро гузоред.

$$8 \cdot \square = 64$$

$$\square : 8 = 8$$

$$32 : \square = 4$$

$$\square \cdot 9 = 72$$

$$72 : 8 = \square$$

$$5 \cdot \square = 35$$

2. Ҳисоб кунед.

$$9 : 1$$

$$64 : 8$$

$$21 : 7$$

$$9 \cdot 0$$

$$18 : 9$$

$$72 : 8$$

$$42 : 7$$

$$9 \cdot 1$$

$$27 : 9$$

$$54 : 9$$

$$40 : 8$$

$$8 \cdot 1$$

$$32 : 4$$

$$72 : 9$$

$$24 : 8$$

$$0 \cdot 9$$

$$9 : 9 = 1$$

$$18 : 9 = 2$$

$$27 : 9 = 3$$

$$36 : 9 = 4$$

$$45 : 9 = 5$$

$$54 : 9 = 6$$

$$63 : 9 = 7$$

$$72 : 9 = 8$$

$$81 : 9 = 9$$

3. Росткунчае тасвир кунед, ки периметраш 18 см бошад.

- 4.** 1) Дар кадом маврид ҳосили зарби ду адад ба нол баробар мешавад?
- 2) Дар кадом маврид ҳосили тақсими ду адад ба тақсимшаванда баробар мешавад?
- 3) Дар кадом маврид ҳосили тақсими ду адад ба як баробар мешавад?

5. Ҷадвалро пур кунед.

maktab.tj

Тақсимшаванда	72		54		45
Тақсимкунанда		9	9	9	
Қимати тақсим	8	1		0	5

САНЧИШИ ЗАРБ

1. Шарҳ дихед.

Қимати зарбро ба яке аз зарбшавандаҳо тақсим кунем, зарбшавандай дигар ҳосил мешавад.

$$5 \cdot 2 = 10$$

$$10 : 2 = 5$$

$$10 : 5 = 2$$

2. Ҳисоб намуда санҷед.

$$9 \cdot 2$$

$$7 \cdot 3$$

$$5 \cdot 4$$

$$4 \cdot 2$$

$$8 \cdot 5$$

3. Ду порча тасвир кунед: дарозии порчай якум 3 см ва дарозии порчай дуюм назар ба якум 3 маротиба дароз аст. Дарозии порчай дуюмро ёбед?

4. Масъала.

Барои таъмири хона 4 қуттӣ ранги кабуд ва 8 қуттӣ ранги сафед хариданд. Ҳамагӣ чанд қуттӣ ранг хариданд?

5. Ҳисоб кунед.

$$6 \cdot 2 = 12$$

$$3 \cdot 6 = 18$$

$$4 \cdot 9 = 36$$

$$7 \cdot 8 = 56$$

$$12 : 6 = 2$$

$$\dots \dots \dots$$

$$\dots \dots \dots$$

$$\dots \dots \dots$$

$$12 : 2 = 6$$

$$\dots \dots \dots$$

$$\dots \dots \dots$$

$$\dots \dots \dots$$

6. Қимати ифодаҳоро ҳисоб кунед.

$$54 + 6 - 10$$

$$90 + 7 - 50$$

$$63 - (30 + 3)$$

$$75 - 5 + 9$$

$$80 - 1 + 20$$

$$58 + (42 - 32)$$

7. Масъалаи мантиқӣ.

Дар чор кунҷи хона 4 нафар бача нишастааст. Дар рӯ ба рӯйи ҳар бача 3-нафарӣ бача нишастааст. Дар хона чанд нафар бача ҳаст?

САНЧИШИ ТАҚСИМ

1. Шарх дихед.

Хосили тақсим ва тақсимкунандаро зарб кунем, тақсимшаванда ҳосил мешавад.

$$21 : 3 = 7 \quad 21 : 7 = 3 \quad 7 \cdot 3 = 21$$

2. Аз рўйи намуна мисолҳо навишта, ҳисоб кунед.

$$27 : 3 = 9 \quad 24 : 4 = 6 \quad 40 : 5 = 8 \quad 56 : 8 = 7$$

$$9 \cdot 3 = 27$$

3. Масъала.

Дар чарогоҳ 32 сар асп ва 12 сар зиёд шутур мечарад.

Дар чарогоҳ чанд сар аспу шутур мечарад?

4. Ҳисоб кунед.

$$4 \cdot 3 : 4$$

$$21 : 3 \cdot 2$$

$$8 + 30 - 30$$

$$16 : 4 \cdot 4$$

$$9 - 24 : 3$$

$$72 - (60 + 12)$$

5. Ададҳои аз 24 то 40-ро нависед. Дар болои ададҳое, ки ба 9 тақсим мешаванд, мӯхра гузоред.

6. Ба чойи катакҳо ададҳои мувофиқро гузоред.

$$75 = 70 + \square$$

$$28 = \square \cdot 7$$

$$94 = 90 + \square$$

$$39 = 30 + \square$$

$$9 = 9 : \square$$

$$44 = \square \square + 4$$

maktab.tj

ЧАДВАЛИ ЗАРБ

1. Ба варақи картон чадвали зарби 1 то 9-ро навишта ранг кунед.

$1 \cdot 1 = 1$	$2 \cdot 1 = 2$	$3 \cdot 1 = 3$	$4 \cdot 1 = 4$	$5 \cdot 1 = 5$
$1 \cdot 2 = 2$	$2 \cdot 2 = 4$	$3 \cdot 2 = 6$	$4 \cdot 2 = 8$	$5 \cdot 2 = 10$
$1 \cdot 3 = 3$	$2 \cdot 3 = 6$	$3 \cdot 3 = 9$	$4 \cdot 3 = 12$	$5 \cdot 3 = 15$
$1 \cdot 4 = 4$	$2 \cdot 4 = 8$	$3 \cdot 4 = 12$	$4 \cdot 4 = 16$	$5 \cdot 4 = 20$
$1 \cdot 5 = 5$	$2 \cdot 5 = 10$	$3 \cdot 5 = 15$	$4 \cdot 5 = 20$	$5 \cdot 5 = 25$
$1 \cdot 6 = 6$	$2 \cdot 6 = 12$	$3 \cdot 6 = 18$	$4 \cdot 6 = 24$	$5 \cdot 6 = 30$
$1 \cdot 7 = 7$	$2 \cdot 7 = 14$	$3 \cdot 7 = 21$	$4 \cdot 7 = 28$	$5 \cdot 7 = 35$
$1 \cdot 8 = 8$	$2 \cdot 8 = 16$	$3 \cdot 8 = 24$	$4 \cdot 8 = 32$	$5 \cdot 8 = 40$
$1 \cdot 9 = 9$	$2 \cdot 9 = 18$	$3 \cdot 9 = 27$	$4 \cdot 9 = 36$	$5 \cdot 9 = 45$
$6 \cdot 1 = 6$	$7 \cdot 1 = 7$	$8 \cdot 1 = 8$	$9 \cdot 1 = 9$	
$6 \cdot 2 = 12$	$7 \cdot 2 = 14$	$8 \cdot 2 = 16$	$9 \cdot 2 = 18$	
$6 \cdot 3 = 18$	$7 \cdot 3 = 21$	$8 \cdot 3 = 24$	$9 \cdot 3 = 27$	
$6 \cdot 4 = 24$	$7 \cdot 4 = 28$	$8 \cdot 4 = 32$	$9 \cdot 4 = 36$	
$6 \cdot 5 = 30$	$7 \cdot 5 = 35$	$8 \cdot 5 = 40$	$9 \cdot 5 = 45$	
$6 \cdot 6 = 36$	$7 \cdot 6 = 42$	$8 \cdot 6 = 48$	$9 \cdot 6 = 54$	
$6 \cdot 7 = 42$	$7 \cdot 7 = 49$	$8 \cdot 7 = 56$	$9 \cdot 7 = 63$	
$6 \cdot 8 = 48$	$7 \cdot 8 = 56$	$8 \cdot 8 = 64$	$9 \cdot 8 = 72$	
$6 \cdot 9 = 54$	$7 \cdot 9 = 63$	$8 \cdot 9 = 72$	$9 \cdot 9 = 81$	

2. Барои чй як қисми «Чадвали зарб» бо ранги сурх, дигараш бо ранги кабуд навишта шудааст? Қисми бо ранги сурх ишорашудаи чадвалро дар навбати аввал ба хотир гиред. Ҳолатҳои дигар ба ҳодисаи чойивазкунии зарбшавандаҳо вобастаанд.

3. Аз ҳар як сутун он ҳолатҳои зарбро ёбед, ки шумо онҳоро ҳоло нағз дар хотир надоред. Ин ҳолатҳо кадомхоянд?

4. Дар ҷадвали зарб қимати қалонтарин кадом аст? Қимати хурдтаринаш-чӣ? Қадом қимати зарбро дар ҷадвал бисёрттар ва қадом қимати зарбро дар ҷадвал камтар вомехӯред? Қиматҳои такроршударо нишон диҳед.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	4	6	8	10	12	14	16	18
3	6	9	12	15	18	21	24	27
4	8	12	16	20	24	28	32	36
5	10	15	20	25	30	35	40	45
6	12	18	24	30	36	42	48	54
7	14	21	28	35	42	49	56	63
8	16	24	32	40	48	56	64	72
9	18	27	36	45	54	63	72	81

$$2 \cdot 2 = 4$$

$$3 \cdot 2 = 6$$

$$4 \cdot 2 = 8$$

$$5 \cdot 2 = 10$$

$$6 \cdot 2 = 12$$

$$7 \cdot 2 = 14$$

$$8 \cdot 2 = 16$$

$$9 \cdot 2 = 18$$

$$3 \cdot 3 = 9$$

$$4 \cdot 3 = 12$$

$$5 \cdot 3 = 15$$

$$6 \cdot 3 = 18$$

$$7 \cdot 3 = 21$$

$$8 \cdot 3 = 24$$

$$9 \cdot 3 = 27$$

$$4 \cdot 4 = 16$$

$$5 \cdot 4 = 20$$

$$6 \cdot 4 = 24$$

$$7 \cdot 4 = 28$$

$$8 \cdot 4 = 32$$

$$9 \cdot 4 = 36$$

$$5 \cdot 5 = 25$$

$$6 \cdot 5 = 30$$

$$7 \cdot 5 = 35$$

$$8 \cdot 5 = 40$$

$$9 \cdot 5 = 45$$

$$6 \cdot 6 = 36$$

$$7 \cdot 6 = 42$$

$$8 \cdot 6 = 48$$

$$9 \cdot 6 = 54$$

$$7 \cdot 7 = 49$$

$$8 \cdot 7 = 56$$

$$9 \cdot 7 = 63$$

$$8 \cdot 8 = 64$$

$$9 \cdot 8 = 72$$

$$9 \cdot 9 = 81$$

5. Ҷадвалҳои зарб аз ҳам бо чӣ фарқ ме-кунанд?

ЧАДВАЛИ ТАҚСИМ

1. Аз чадвали зарб истифода бурда қимати тақсимро ёбед.

$2 : 2 =$	<input type="text"/>
$4 : 2 =$	<input type="text"/>
$6 : 2 =$	<input type="text"/>
$8 : 2 =$	<input type="text"/>
$10 : 2 =$	<input type="text"/>
$12 : 2 =$	<input type="text"/>
$14 : 2 =$	<input type="text"/>
$16 : 2 =$	<input type="text"/>
$18 : 2 =$	<input type="text"/>

$3 : 3 =$	<input type="text"/>
$6 : 3 =$	<input type="text"/>
$9 : 3 =$	<input type="text"/>
$12 : 3 =$	<input type="text"/>
$15 : 3 =$	<input type="text"/>
$18 : 3 =$	<input type="text"/>
$21 : 3 =$	<input type="text"/>
$24 : 3 =$	<input type="text"/>
$27 : 3 =$	<input type="text"/>

$4 : 4 =$	<input type="text"/>
$8 : 4 =$	<input type="text"/>
$12 : 4 =$	<input type="text"/>
$16 : 4 =$	<input type="text"/>
$20 : 4 =$	<input type="text"/>
$24 : 4 =$	<input type="text"/>
$28 : 4 =$	<input type="text"/>
$32 : 4 =$	<input type="text"/>
$36 : 4 =$	<input type="text"/>

$5 : 5 =$	<input type="text"/>
$10 : 5 =$	<input type="text"/>
$15 : 5 =$	<input type="text"/>
$20 : 5 =$	<input type="text"/>
$25 : 5 =$	<input type="text"/>
$30 : 5 =$	<input type="text"/>
$35 : 5 =$	<input type="text"/>
$40 : 5 =$	<input type="text"/>
$45 : 5 =$	<input type="text"/>

$6 : 6 =$	<input type="text"/>
$12 : 6 =$	<input type="text"/>
$18 : 6 =$	<input type="text"/>
$24 : 6 =$	<input type="text"/>
$30 : 6 =$	<input type="text"/>
$36 : 6 =$	<input type="text"/>
$42 : 6 =$	<input type="text"/>
$48 : 6 =$	<input type="text"/>
$54 : 6 =$	<input type="text"/>

$7 : 7 =$	<input type="text"/>
$14 : 7 =$	<input type="text"/>
$21 : 7 =$	<input type="text"/>
$28 : 7 =$	<input type="text"/>
$35 : 7 =$	<input type="text"/>
$42 : 7 =$	<input type="text"/>
$49 : 7 =$	<input type="text"/>
$56 : 7 =$	<input type="text"/>
$63 : 7 =$	<input type="text"/>

$8 : 8 =$	<input type="text"/>
$16 : 8 =$	<input type="text"/>
$24 : 8 =$	<input type="text"/>
$32 : 8 =$	<input type="text"/>
$40 : 8 =$	<input type="text"/>
$48 : 8 =$	<input type="text"/>
$56 : 8 =$	<input type="text"/>
$64 : 8 =$	<input type="text"/>
$72 : 8 =$	<input type="text"/>

$9 : 9 =$	<input type="text"/>
$18 : 9 =$	<input type="text"/>
$27 : 9 =$	<input type="text"/>
$36 : 9 =$	<input type="text"/>
$45 : 9 =$	<input type="text"/>
$54 : 9 =$	<input type="text"/>
$63 : 9 =$	<input type="text"/>
$72 : 9 =$	<input type="text"/>
$81 : 9 =$	<input type="text"/>

2. Чадвалҳо аз ҳам бо чӣ фарқ меқунанд?

$2 : 2$									1
$4 : 2$	$6 : 3$								2
$6 : 2$	$9 : 3$	$12 : 4$							3
$8 : 2$	$12 : 3$	$16 : 4$	$20 : 5$						4
$10 : 2$	$15 : 3$	$20 : 4$	$25 : 5$	$30 : 6$					5
$12 : 2$	$18 : 3$	$24 : 4$	$30 : 5$	$36 : 6$	$42 : 7$				6
$14 : 2$	$21 : 3$	$28 : 4$	$35 : 5$	$42 : 6$	$49 : 7$	$56 : 8$			7
$16 : 2$	$24 : 3$	$32 : 4$	$40 : 5$	$48 : 6$	$56 : 7$	$64 : 8$	$72 : 9$		8
$18 : 2$	$27 : 3$	$36 : 4$	$45 : 5$	$54 : 6$	$63 : 7$	$72 : 8$	$81 : 9$		9

maktab.tj

ЯКЧАНД МАРОТИБА ЗИЁД НАМУДАН

1. Ҳалро бо ду тарз ичро кунед: аввал бо амали чамъва баъд бо амали зарб.

Азиз 9 бозича дошт. Ба вай боз ҳамин қадар бозича тӯхфа карданд. Азиз соҳиби чанд бозича шуд?

Шумораи бозичаҳои Азиз дучанд ва ё ду маротиба зиёд шуд. Чунин ҳисоб кардан мумкин аст:

$$9 + 9 = 18$$

$$9 \cdot 2 = 18$$

Дар ин баробарӣ адади 9 чиро мефаҳмонад? Адади 2-чӣ?
Адади 18-чӣ?

2. Лола 5 анҷир гирифт. Барои ду маротиба зиёд шудани шумораи ададҳо вай бояд чанд анҷири дигар гирад? Лола ҳамагӣ соҳиби чанд анҷир шуд?

Барои адади 5-ро ду маротиба зиёд кардан онро ба қадом адад зарб мекунем?

Барои ду маротиба зиёд намудани ҳар гуна адад онро ба адади 2 зарб кардан кифоя аст.

3. Барои се маротиба зиёд намудани адад чӣ кор мекунем? Ададҳои 7, 5, 9, 10 ва 20-ро 3 маротиба зиёд кунед.

IV. РАЗРЯДИ САДЙ ВА НОМИ АДАДХОИ СЕРАҚАМА. НУМЕРАТСИЯ. ЧАМЪ ВА ТАРҲИ ШИФОҲӢ ВА ХАТТӢ. ШИНОСОӢ БО КАЛКУЛАТОР ВА КОМПЮТЕР. МУОДИЛА. ЧЕНАКҲО. МАВОДҲОИ ГЕОМЕТРИЙ.

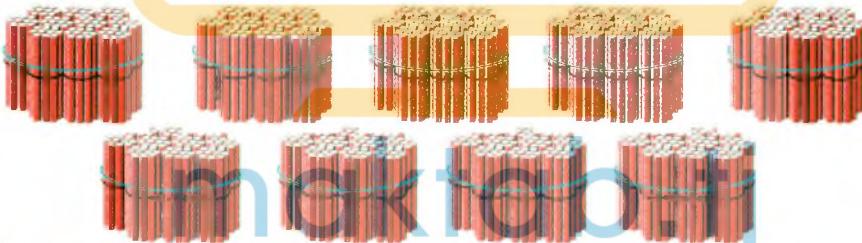
НУМЕРАТСИЯ

1. Як даҳӣ чанд воҳид дорад? Як садӣ чанд даҳӣ дорад? Адади 100 чанд воҳид дорад? Як бандча 10-то чӯбча дорад. 2 бандча чанд чӯбча дорад? 3, 4, 8 ва 9 бандча-ҷӣ?

2. Адади 100-ро то ҳосил шудани дусад 10-воҳидӣ зиёд кунед. Адади 500-ро то ҳосилшавии шашсад 10-воҳидӣ зиёд кунед. Адади 100-ро то ҳосил шудани нӯҳсад 100-той зиёд кунед.

3. Азиз 10 банд чӯбчаро 10-той баст. Азиз чанд чӯбчаро якҷоя баст?

– Ту онҳоро шумурда метавонӣ? – пурсид Лола.

– Ман бо ангуштонам шумурдам: панҷ ва боз панҷ ҳосил шуд, – ҷавоб дод Азиз.

– Офарин, ту 10-то 10-той чубча бастай, ки он сад чубча мешавад: 1 садай 100 аст. Адади сад чунин навишта мешавад: 100.

– Лола панч садай чубчаро якция карда баст.

Лола чий қадар чубчаро баст? Лола ва Азиз ҳамаги чанд чубчаро бастанд?

4. Ададхой серақамай яклухтро хонед.

	1 садай	сад - 100
	2 садай	дусад - 200
	3 садай	сесад - 300
	4 садай	чорсад - 400
	5 садай	панчсад - 500
	6 садай	шашсад - 600
	7 садай	ҳафтсад - 700
	8 садай	ҳаштсад - 800
	9 садай	нүхсад - 900

Навишти ададхой чий монанди ва чий фарқ дорад? Номхо аз ҳам бо чий фарқ мекунанд?

5. Чистон.

Худаш якто,
Чашмаш садто.

ЧАМЬИ АДАДҲОИ СЕРАҚАМАИ ЯКЛУХТ

1. Лола 4 садӣ ва Азиз 4 садӣ чӯбчаро болои миз гузоштанд. Онҳо болои миз чанд бандча чӯбча гузоштанд?

$$4 \text{ садӣ} + 4 \text{ садӣ} = 8 \text{ садӣ}$$

$$400 + 400 = 800$$

Садиҳо низ монанди **воҳидҳо** ва даҳиҳо
чамъ карда мешаванд.

2. Ҳисоб кунед.

$$2 \text{ садӣ} + 1 \text{ садӣ} =$$

$$3 \text{ садӣ} + 2 \text{ садӣ} =$$

$$4 \text{ садӣ} + 3 \text{ садӣ} =$$

$$4 \text{ садӣ} + 5 \text{ садӣ} =$$

$$5 \text{ садӣ} + 5 \text{ садӣ} =$$

$$7 \text{ садӣ} + 3 \text{ садӣ} =$$

3. Аввал бо тартиби зиёдшавӣ ва баъд бо тартиби камшавӣ хонед.

100   200   300   400   500   600   700   800   900

4. Масъала.

Бобо бо наберааш рӯзи аввал 200-то, рӯзи дуюм 100-то хишт реҳтанд. Бобо ва набера дар 2 рӯз чандто хишт реҳтанд?

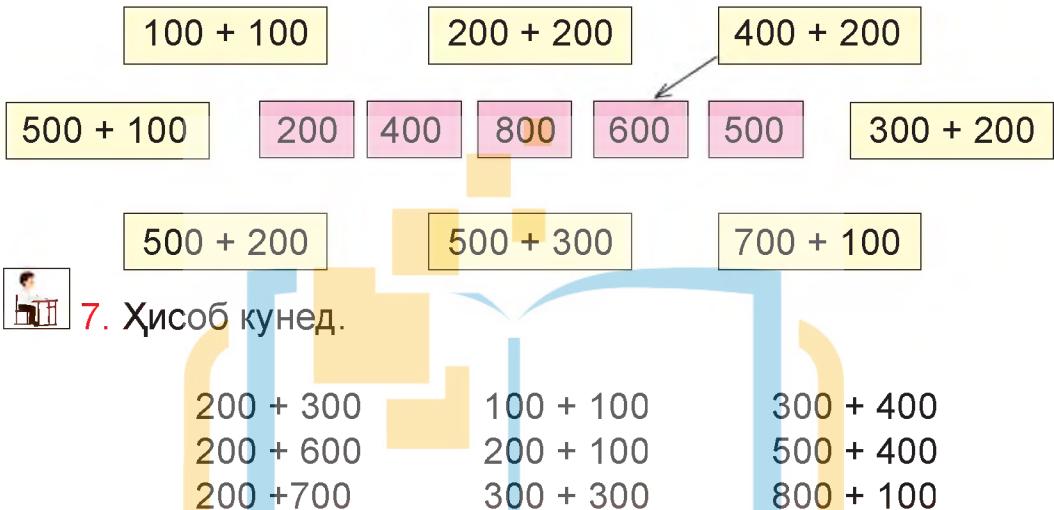

5. Бо тарзҳои гуногун бо суммаи садиҳои яклухт нависед:
200, 300, 400, 500, 600, 700, 800, 900.

Намуна: $200 = 100 + 100$ $300 = 200 + 100$

6. Қимати кадом сумма будани ҳар як ададро бо тирчаҳо нишон дижед.

7. Ҳисоб кунед.

ТАРҲИ АДАДҲОИ СЕРАҚАМАИ ЯКЛУХТ

1. Барои бояни назди мактаб 3 садӣ дарахти зардолу оварданд. Бачаҳо то бегоҳӣ 2 садӣ дарахтро шинонданд. Чанд садӣ дарахтро ҳоло нашиондаанд?

maktab.tj
3 садӣ – 2 садӣ = 1 садӣ

Садиҳо низ монанди даҳиҳо
тарҳ карда мешаванд.

2. Ҳисоб кунед.

$$5 \text{ садй} - 4 \text{ садй}$$

$$7 \text{ садй} - 3 \text{ садй}$$

$$9 \text{ садй} - 7 \text{ садй}$$

$$6 \text{ садй} - 1 \text{ садй}$$

$$8 \text{ садй} - 5 \text{ садй}$$

$$4 \text{ садй} - 3 \text{ садй}$$

3. Манижа 200 чүбча, Баҳром 100 дона кам чүбча тайёр кард. Баҳром чанд чүбча тайёр кард?

4. Тарҳро ичро кунед.

$$900 - 100$$

$$800 - 200$$

$$700 - 300$$

$$600 - 400$$

$$500 - 200$$

$$400 - 100$$

$$900 - 300$$

$$800 - 500$$

$$700 - 600$$

Ҳангоми тарҳи садиҳои яклухт дар қимати фарқ садии яклухт ҳосил мешавад:

$$900 - 300 = 600$$

5. Қимати ифодаҳоро ёбед.

$$(900 - 400) - 300 =$$

$$700 - (500 - 200) =$$

$$(800 - 200) - 400 =$$

$$600 - (300 - 100) =$$

6. Масъала.

Ба ошхонаи мактаб 200 дона самбуса ва 300 дона кулчақанд оварданд. Ба ошхона чӣ қадар хӯрокворӣ оварданд?

7. Масъала.

Дар ҷароғоҳ 300 сар гӯсфанду буз мечариданд. Агар 100 сар буз бошад, дар рама чанд сар гӯсфанд буд?

8.

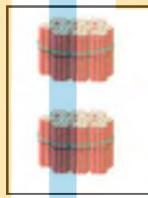
$$500 - 200 \quad \square \quad 500 - 300$$

$$800 - 200 \quad \square \quad 700 - 100 - 100$$

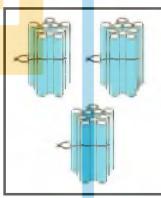
$$(500 + 400) - 100 \quad \square \quad 700 - 100$$

$$700 - (100 + 500) \quad \square \quad 800 - (500 + 100)$$

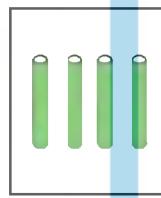
АДАДХОИ СЕРАҚАМА ҲАМЧУН ҲОСИЛИ ЧАМЪИ ЧАМЪШАВАНДАХОИ РАЗРЯДӢ

2 садӣ

3 даҳӣ

4 воҳид

1. Чӯбчаҳоро аз назар гузаронед. Чанд бандча чӯбча ранги сурх дорад? Чанд бандча ранги кабуд дорад? Чанд чӯбча ранги сабз дорад? Ин ададро нависед: Миқдори чӯбчаҳоро ҳисоб кунед.

$$200 + 30 + 4$$

Ин суммаи чамъшавандаҳои разрядии адади 234 аст.

2. Кадом ададҳо навишта шудаанд?

Садӣ	Даҳӣ	Воҳид
1	2	6
4	5	9

3. Агадхой додашударо бо чамъшавандаҳои разрядӣ нависед.

$$399 = 300 + 90 + 9$$

$$678 = \dots$$

$$545 = \dots$$

$$890 = \dots$$

4. Агадхоро нависед. Зери садиҳо хати сурх, даҳиҳо хати кабуд, воҳидҳо хати сабз кашед:

120, 290, 380, 456, 798, 918, 645, 111, 714, 115, 999.

5. Ҳисоб кунед.

$$200 + 42$$

$$500 + 18$$

$$600 + 40$$

$$400 + 32$$

$$300 + 10$$

$$700 + 6$$

$$12 + 800$$

$$74 + 100$$

$$99 + 900$$

АДАДИ СЕРАҚАМА АЗ АДАДИ ДУРАҚАМА КАЛОН

1. Адади дурақамаи калонтаринро номбар кунед. Онро бо адади дурақамаи дилҳоҳ муқоиса намоед. Натиҷаи муқоисаро дар намуди нобаробарӣ бо аломати калон нависед.

2. Адади серақамаи хурдтаринро бо адади серақамаи дигар муқоиса кунед.

105

220

376

467

578

600

731

800

999

3. Адади серақамаи хурдтаринро бо адади дурақамаи калонтарин муқоиса намоед. Натиҷаи муқоисаро дар намуди нобаробарӣ бо аломати калон нависед. Фикри худро асоснок кунед.

4. Ҳангоми ҳисоб аввал қадом ададҳо номбар карда мешаванд: ададҳои дурақама ё серақама? Оё адади дурақама аз адади серақама калон шуда метавонад? Чунин мисол вучӯд надорад. Ҷӣ тавр мисол орад?

5. Ҳамаи ададҳои аз 100 хурд ва аз 90 калонро бо тартиби камшавӣ нависед.

6. Дар 1 метр чанд сантиметр ҳаст? 2 метро бо сантиметр ифода кунед.

7. 256-ро ба намуди суммае нависед, ки ҷамъшавандай якумаш 200 бошад.

8. Адади 430-ро ба намуди суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ нависед.

9. Бо сантиметр ифода кунед:
1 дм; 2 дм; 30 дм; 3 дм 30 см; 30 дм 3 см;

10. Дар 130 см чанд метр ва боз чанд детсиметр ҳаст? Дар 135 см-ҷӣ? Оё дар таркиби он сантиметр ҳаст?

11. Барои тайёр намудани байрақчаҳои ранга 1 м матои сурх ва 120 см матои сабз хариданд. Барои тайёр намудани байрақчаҳо чӣ қадар матоъ хариданд? Бо сантиметр ифода кунед.

12. Бо детсиметр ифода кунед:

1 м; 40 см; 2 м 50 см; 3 м 2 дм; 5 дм 60 см.

МУҚОИСАИ АДАДҲОИ СЕРАҚАМА

 1. – Лола, ба ман тарзи муқоисаи ададҳои дурақама ва серақама маъқул шуд: адади серақама ҳамеша аз адади дурақама калон аст. Ададҳои серақама байни худ чӣ ҳел муқоиса карда мешаванд? – пурсид Азиз.

– Мо аввал разряди садиҳо, баъд даҳиҳо ва дар охир воҳидҳоро муқоиса мекунем. Агар разряди садиҳову даҳиҳо баробар бошанд, разряди воҳидҳоро ба эътибор мегирем.

«Агар садиҳо якхела бошанд-чӣ?» Азиз фикр карда монд. Ба Азиз ёрӣ расонед.

$$342 * 271$$

$$342 * 321$$

$$342 * 341$$

 2. Ададҳои зеринро аз рӯйи рақамҳои разряди садиҳо, даҳиҳо ва воҳидҳо муқоиса кунед ва натиҷаи ҳар як муқоисаро дар намуди нобаробариҳо нависед.

$$452 \text{ ва } 552$$

$$279 \text{ ва } 285$$

$$118 \text{ ва } 116$$

>
<
=

3. Ададҳоро аз рӯи рақамҳои разряди садиҳо муқоиса кунед.

$345 \text{ ва } 545$

$678 \text{ ва } 978$

$932 \text{ ва } 898$

>
<
=

4. Ададҳоро аз рӯи рақамҳои разряди даҳиҳо муқоиса кунед.

$253 \text{ ва } 263$

$348 \text{ ва } 328$

$574 \text{ ва } 594$

5. Ададҳоро аз рӯи рақамҳои разряди воҳидҳо муқоиса карда, зери воҳидҳо хат кашед.

$648 \text{ ва } 649$

$754 \text{ ва } 755$

$993 \text{ ва } 992$

6. Қимати ифодаҳоро муқоиса кунед. Натиҷаи муқоисаро ба намуди баробарӣ ва нобаробарӣҳо нависед:

$200 + 76 \text{ ва } 200 + 78$

$639 + 145 \text{ ва } 145 + 639$

$100 - 10 \text{ ва } 100 - 20$

$300 - 30 \text{ ва } 300 - 40$

7. Аз рӯи шарти мухтасар ва расм масъала тартиб дихед.

Буд - 12 кабк

Рафт - 2 ва 4 кабк

Монд - ? кабк

maktab.tj

ЯК ШАРТУ ЯКЧАНД САВОЛ

1. Масъала.

Дар боғи назди мактаб 12 бех дарахти нок ва 15 бех дарахти себ ҳаст. Дар боғи назди мактаб ҳамагӣ чанд бех дарахт ҳаст?

Нок – 12 бех

Себ – 15 бех

Ҳамагӣ – ? бех

Ҳал: $12 + 15 = 27$

Чавоб: 27 бех

2. Масъала.

Дар боғи назди мактаб 12 бех дарахти нок ва 15 бех дарахти себ ҳаст. Дарахти себ назар ба дарахти нок чанд бех зиёд аст?

Нок – 12 бех

Себ – 15 бех

Ҳал: $15 - 12 = 3$

Чавоб: 3 бех

Саволи масъалаҳоро хонед. Онҳо чӣ монандӣ доранд? Онҳо бо чӣ фарқ мекунанд? Ду масъалаи додашуда шарти якхела доранд, бинобар он онҳоро якҷоя кардан мумкин аст?

3. Масъала.

Дар боғи назди мактаб 12 бех дарахти нок ва 15 бех дарахти себ ҳаст. Дар боғ ҳамагӣ чанд бех дарахт ҳаст? Дарахти нок назар ба дарахти себ чанд бех кам аст? Чавоби ҳар ду саволро нависед.

4. Масъалаи чорумро ҳал кунед. Барои ҳал ва ёфтани ҷавоб масъалаи панҷумро истифода баред.

Дар боғи назди мактаб 12 бутта садбарги сурх ва 3 бутта зиёд садбарги сафед шинонданд. Миқдори буттаҳои садбарги сафедро ёбед?

5. Масъала.

Дар боғи назди мактаб 12 бутта садбарги сурх ва 3 бутта зиёд садбарги сафед шинонданд. Дар боғ ҳамагӣ чанд бутта садбарг шинонданд?

6. Ду масъала тартиб дихед, ки шарти якхела ва саволҳои гуногун дошта бошанд.

7. Ҳисоб кунед.

$$400 + 32$$

$$700 + 28$$

$$57 + 200$$

$$44 + 300$$

$$300 + 50$$

$$300 + 5$$

8. Ададҳоро ба намуди суммаи ҷамъшавандҳои разрядӣ нависед. 706, 691, 309, 508, 146, 106.

НАВИШТАНИ ҲАЛЛИ МАСЪАЛА АЗ РӮЙИ АМАЛҲО

1. Шарт ва саволи масъаларо хонед.

Дар як гурӯҳ 9 нафар коргар, дар дигара 8 нафар ва дар сеюмаш якҷоя назар ба ду гурӯҳи аввали 5 нафар камтар кор мекунанд. Дар гурӯҳи сеюм ҷанд нафар коргар кор мекунанд?

Барои ҳалли масъала аввал ба қадом саволи иловагӣ ҷавоб додан зарур аст? Амалеро, ки ба саволи иловагӣ ҷавоб медиҳад, нависед. Ин амалро шарҳ дихед. Амали дуюмро ичро карда, ҷавоби масъаларо нависед. Дурустии ҳалли масъаларо санҷед.

Ҳал: 1) $9 + 8 = 17$ шумораи коргарони гурӯҳҳои якум ва дуюм.
2) $17 - 5 = 12$ шумораи коргарони гурӯҳи сеюм.

Ҷавоб: 12 коргар.

2. Интихоби ҳар як амалро шарҳ дода масъаларо ҳал кунед.

Дар як тұп 35 метр ва дар дигараش 27 метр ҳамин хел матоъ буд. 15 метр матоъро фурұхтанд. Чанд метр матоъ боқй монд?

3. Аз рўйи ҳалли додашуда масъала тартиб дода интихоби амалхоро шарҳ диҳед.

1) Дар ду мошини аввал $15 + 18 = 33$ (қуттӣ) помидор оварданد;

2) Дар мошини сеюм $33 - 10 = 23$ (қуттӣ) помидор оварданд;

3) Дар се мошин $33 + 23 = 56$ (қуттӣ) помидор оварданд.

Чавоб: 56 қуттӣ.

ДАВРА ВА ДОИРА. МАРКАЗ ВА РАДИУС

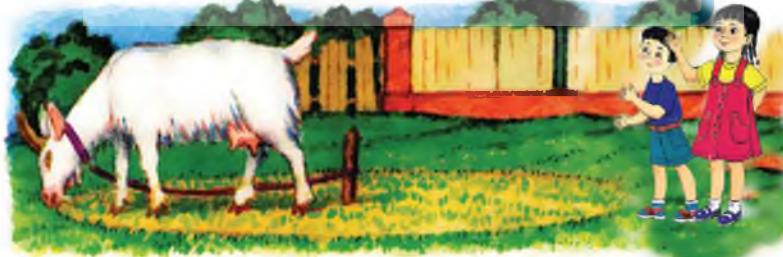
Азиз аз Лола пурсид:

– Барои чӣ бузи дар меҳ баста алафҳоро доиравор хӯрдааст?

– Лола ҷавоб дод:

– Ҷунки буз аз дарозии ресмон дур рафта наметавонад.

Бинобар ин ҷойи алафҳои хӯрдаи буз шаклҳои давра ва доираро гирифтааст ва ҷойи меҳ маркази давра ва доира аст.

1. Давра ва доира чи тавр тағыйир меёбад? Шарҳ дижед.

- а) Агар ресмонро кўтоҳ кунем.
- б) Агар ресмонро дароз кунем.
- в) Агар меҳро дар чойи дигар кўбем.

2. Барои кашидани давра ва доира бояд сарҳади он муайян карда шавад.

3. Аз муҳити рӯзгор шаклҳои ба фигураи давра ё доира монандро мисол биёред.

Ҳар як доира марказ ва сарҳад дорад.

Нуқтаи миёнаро маркази давра ва доира меноманд.

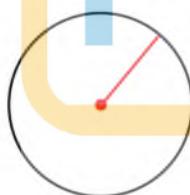
4. Маркази давраро ба сарҳади он ба воситаи порча пайваст кунед. Порчаи ҳосилшуда радиуси давра аст.

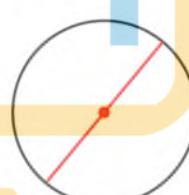
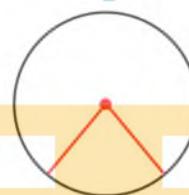
- 1) Дар як давра чанд радиус гузаронидан мумкин аст?
- 2) Дарозии радиусҳои як давра баробаранд?

1. Ҳолатҳое мешаванд, ки ду радиус дар як хати рост меҳобанд. Инро чӣ номидан мумкин аст?

Радиус

Диаметр

maktab.tj

Чунин порчаро диаметри давра меноманд.

2. Давра тасвир карда, радиуси онро нишон дихед. Ду радиус гузаронед, ки онҳо дар як хати рост хобанд.

3. Давраи радиусаш 3 см доштаро тасвир кунед. Давраи диаметраш 6 см доштаро тасвир кунед.

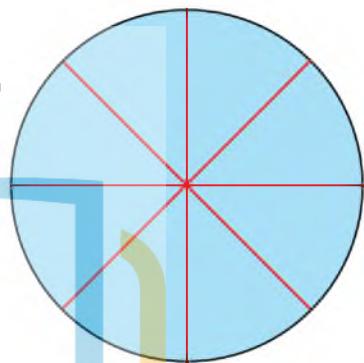
4. Дарозии радиуси давраи якум 12 см ва дуюм 3 см күтох аст. Диаметри давраи якум аз дуюм чанд сантиметр дароз аст?

5. Дар нақша чанд радиус ва чанд диаметр тасвир шудааст?

6. Диаметро нишон дихед.

ТАРҲИ СУММА АЗ СУММА

1. Масъала.

Дар анбор 10 банка мураббои олуча ва 10 банка мураббои себ буд. Модаркалон аз Азиз хоҳиш намуд, ки 2 банка мураббои олуча ва 1 банка мураббои себ биёрад. Вақте ки Азиз баргашт, модаркалон аз вай пурсид: «Дар анбор чанд банка мураббо монд?».

Азиз банкаҳои мураббои олуча ва себро алоҳида-алоҳида ҳисоб кард.

$$1) 10 - 2 = 8 \quad 2) 10 - 1 = 9$$

$$3) 8 + 9 = 17$$

Ҷавоб: 17 банка мураббо.

2. Лола дигар хел рафтор кард: Дар анбор 10 банка ва боз 10 банка ҳамаги 20 банка мураббо буд; 2 банка ва боз 1 банка ҳамаги 3 банкаро гирифтанд. Лола адади 3-ро аз 20 тарҳ карда, адади 17-ро чунин ҳосил намуд:

$$(10 + 10) - (2 + 1) = 20 - 3 = 17$$

Азиз ин тавр ҳисоб кард:

$$(10 - 2) + (10 - 1) = 8 + 9 = 17$$

Барои чий ҷавоб якхела шуд? Аз сумма тарҳ кардани суммаро кий пешниҳод намуд? Ҷамъи ду фарқро кий пешниҳод кард?

3. Қимати ифодаи $(30 + 16) - (10 + 7)$ -ро ёбед. Онро бо роҳи қулай ҳисоб кунед.

4. Чаро барои ҳисоб кардани қимати ифодаи $(40 + 6) - (10 + 7)$ чунин тарзро татбиқ кардан мумкин нест? Қимати қадом фарқро ёфта наметавонем ва барои чий?

5. Қоиди зеринро истифода намуда қимати фарқи ду суммаи $(200 + 6) - (10 + 4)$ -ро ҳисоб кунед.

Ҳангоми ҳисоб кардани фарқи ду сумма аз қимати тарҳшаванда қимати тарҳкунандаро тарҳ кардан лозим аст. Ҳангоми ҳисоб кардани суммаи ду фарқи фарқи қимати ҷамъшавандай якумро ба фарқи қимати ҷамъшавандай дуюм ҷамъ кардан лозим аст.

6. Қимати ифодаҳоро ҳисоб кунед.

$$(20 + 5) - (10 + 3)$$

$$(40 + 6) - (10 + 5)$$

$$(50 + 7) - (30 + 3)$$

$$(40 - 10) + (6 - 5)$$

$$(50 - 30) + (7 - 3)$$

$$(20 - 10) + (5 - 3)$$

7. Аз қоидай тарҳи сумма аз сумма истифода бурда қимати ифодаҳоро ҳисоб кунед.

$$(40 + 5) - (20 + 3)$$

$$(60 + 6) - (10 + 5)$$

$$(400 + 20) - (100 + 10)$$

$$(600 + 6) - (200 + 5)$$

8. Оё қоидай тарҳи сумма аз суммаро барои ёфтани фарқи суммайи се чамъшаванд татбиқ кардан мумкин аст?

Қоидай мазкурро барои ҳисоб кардани қимати ифодаҳои зерин татбиқ намоед.

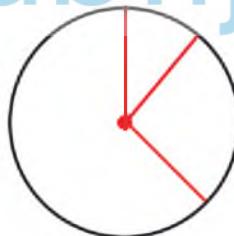
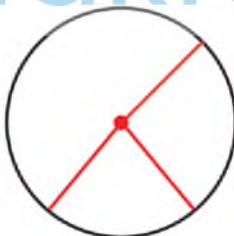
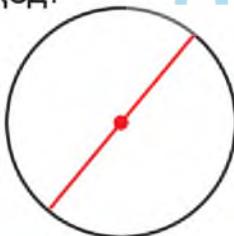
$$(500 + 10 + 5) - (100 + 10 + 4)$$

$$(400 + 50 + 7) - (200 + 30 + 5)$$

$$(300 + 20 + 8) - (200 + 10 + 4)$$

9. Аз нақша диаметр, радиус, марказ ва давваро нишон дихед.

ТАРХИ РАЗРЯДИИ АДАДХО. АЗ ДАҲӢ НАГУЗАШТА ТАРХ КАРДАНИ АДАДХО

1. Аз рӯи намуна тарзи ҳисобро фаҳмонед.

$$37 - 13 = (30 + 7) - (10 + 3) = (30 - 10) + (7 - 3) = 20 + 4 = 24$$

Дар ҳисобкунӣ қадом қоидай тарҳ истифода шуд? Суммаро аз сумма чӣ тарз тарҳ кардан мумкин аст? Тарзи тарҳи разрядиро барои ҳисоби қимати фарқи 47-15 истифода баред.

2. Фарқҳоеро, ки дар онҳо тарҳшаванд ва тарҳкунанда ададҳои дурақамаанд, нависед.

$$\begin{array}{r} 29 - 16 \\ 20 - 8 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 - 9 \\ 16 - 11 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 - 14 \\ 21 - 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 44 - 22 \\ 48 - 23 \end{array}$$

Қоидай тарҳи разядиро истифода карда онҳоро ҳисоб кунед.

3. Тарзи тарҳи разядиро истифода бурда фарқҳоро ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{r} 276 - 143 \\ 849 - 447 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 564 - 234 \\ 873 - 861 \end{array}$$

Оё дар байни онҳо фарқҳое мавҷуданд, ки ҳангоми иҷрои амал гузариши разрядӣ талаб карда шавад?

4. Дар нақша тасвир кунед:

Аҳмад 25 харгүшро парвариш мекард. 12 харгүшро фурӯҳт. Дар хона чанд харгүш монд?

Навишти муҳтасар тартиб дода, масъаларо бо тарзи разрядӣ ҳисоб кунед. Ҷавоби масъаларо нависед.

5. Ба ҷойи катак ададҳое гузоред, ки баробарии дуруст ҳосил шавад.

$$98 - \square 3 = 2 \square$$

$$98 - 7 \square = \square 5$$

$$67 - 2 \square = \square 4$$

$$48 - \square 4 = 2 \square$$

$$48 - 2 \square = \square 4$$

$$75 - 3 \square = \square 4$$

АЗ ДАҲӢ ГУЗАШТА ТАРҲ КАРДАНИ АДАДҲО

Аз адади 41 адади 18-ро чӣ тарз тарҳ намудан мумкин аст? Тарзи ҳалро пешниҳод кунед. Дар таркиби адади 41 чанд даҳӣ ва чанд воҳид мавҷуд аст? Дар таркиби адади 18-ҷӣ? Барои чӣ адади 41-ро ба намуди суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо карда, амалро ичро кардан мумкин нест? Ба тарзи икрои амали тарҳ нигаред:

$$41 - 18 = (30 + 11) - (10 + 8) = (30 - 10) + (11 - 8) = 20 + 3 = 23$$

Адади 41-ро ба қадом ҷамъшавандаҳои қулай ҷудо карданд? Тарзи икрои амалро шарҳ дихед?

1. Фарқи $41 - 16$ -ро низ ҳамин тавр ҳисоб кунед.

2. Фарқҳоеро нависед, ки дар онҳо тарҳшаванд 60 ва тарҳкунанда адади дурақама бошад. Тарҳшавандай 60-ро ба намуди суммаи чамъшавандаҳои осон ҷудо намуда, фарқҳоро ҳисоб кунед.

$$17 - 9$$

$$25 - 20$$

$$60 - 43$$

$$60 - 9$$

$$10 - 6$$

$$60 - 45$$

$$60 - 17$$

$$60 - 34$$

$$60 - 14$$

$$60 - 8$$

3. Тарҳшавандаро ба чамъшавандаҳо ҷудо намуда, қимати фарқи $850 - 344$ -ро ҳисоб кунед.

4. Масъала.

Ба як мошин 30 халта сабзӣ, ба мошини дигар 4 халта кам сабзӣ бор карданд. Ба мошини дуюм чанд халта сабзӣ бор карданд? Дар ҳар ду мошин чанд халта сабзӣ бор кардаанд?

5. Ҳисоб кунед.

$$52 - 25$$

$$51 - 23$$

$$58 - 29$$

$$54 - 26$$

$$56 - 27$$

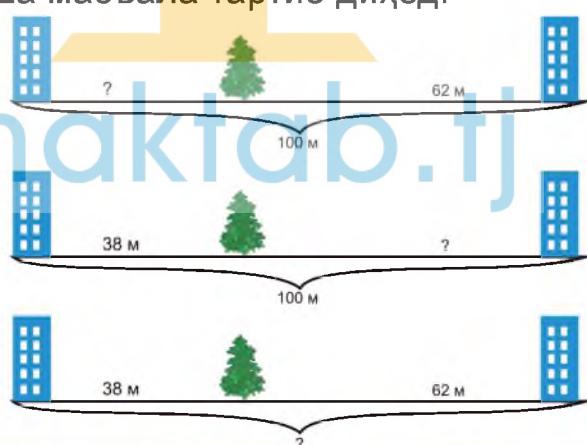
$$58 - 43$$

$$71 - 17$$

$$63 - 36$$

6. Аз рӯйи нақша масъала тартиб диҳед.

ЧАМЪ ВА ТАРХИ ХАТТИИ АДАДХОИ СЕРАҚАМА

Ададҳои серақама низ мисли чамъ ва тарҳи хаттии ададҳои дурақама ичро карда мешаванд. Ба тарзи чамъ ва тарҳи сутунии ададҳои дурақама ва серақама эътибор дихед. Онҳо чй монандӣ доранд? Тарзи ҳисобро шарҳ дихед. Намуна:

$$\begin{array}{r} 78 \\ + 11 \\ \hline 89 \end{array}$$
$$\begin{array}{r} 78 \\ - 11 \\ \hline 67 \end{array}$$
$$\begin{array}{r} 781 \\ + 116 \\ \hline 897 \end{array}$$
$$\begin{array}{r} 789 \\ - 118 \\ \hline 671 \end{array}$$

1. Сатрӣ ва сутунӣ ҳисоб кунед ва шарҳ дихед.

$115 + 124$

$135 + 314$

$146 + 133$

$218 + 122$

$315 + 105$

$173 + 217$

$136 + 44$

$18 + 275$

$312 + 29$

2. Сутунӣ ҳисоб кунед ва шарҳ дихед.

$345 - 231$

$792 - 121$

$437 - 224$

$144 - 124$

$373 - 253$

$682 - 172$

$175 - 146$

$433 - 235$

$275 - 266$

3. Ба саволҳо ҷавоб дихед.

- 1) Ададҳоро дар ҳисоби сутунӣ чй тавр менависем?
- 2) Аввал қадом ададҳоро чамъ (тарҳ) мекунем? Баъд-чай?
- 3) Ҳангоми аз даҳӣ гузашта ҳисоб кардан чй кор мекунем?

maktab.tj

- 4) Ҳангоми аз воҳид воҳидро тарҳ карда натавонистан чӣ кор мекунем?
- 5) Барои чӣ ба болои даҳиҷо, садиҷо нуқта мегузорем?
- 6) Оё дар навишти ҷавоб ба хонаи разрядҳо эътибор мебидҳед? Ҷавобро чӣ тавр менависем?

4. Ҷадвалро пур кунед.

Ҷамъшавандай якум	426	356	324
Ҷамъшавандай дуюм	175	137	227
Қимати сумма			

ҲИСОБКУНИЙ БО ЁРИИ КАЛКУЛАТОР

– Лола ба ман тарзи истифодай калкулаторро нишон дех, – ҳоҳиш кард Азиз.

– Ҳисобкунӣ бо калкулатор душвор нест, – фаҳмонд Лола. – Фақат ба тартиби пахш кардани тугмачаҳое, ки аломати зарурийдоранд эътибор додан лозим аст.

1. Тугмачаҳои калкулаторро бо тартиби зер пахш кунед.

2	6	1	-	1	7	3	:	8	=
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

2. Ба маслиҳати Лола такя карда мисолҳоро ҳисоб кунед.

$$7 + 6 =$$

$$8 - 4 =$$

$$3 \cdot 5 =$$

$$25 + 38 =$$

$$86 - 54 =$$

$$14 : 2 =$$

3. Дурустии ичрои амалро бо калкулатор санҷед.

$$362 + 526 = 888$$

$$375 + 217 = 592$$

$$856 - 325 = 531$$

4. Қимати ифодаҳоро бо калкулатор ҳисоб кунед.

$$15 \cdot 5 + 450$$

$$12 : 4 + 256$$

$$730 - 245 + 120$$

$$205 + 47 - 252$$

5. Ҳисобро хаттӣ ичро карда, натиҷаро дар калкулатор санҷед.

$$583 + 299$$

$$851 - 446$$

$$985 - 106$$

$$426 + 288$$

$$923 - 586$$

$$369 + 630$$

6. Амалҳоро бо калкулатор ичро намоед.

$$9 \cdot (356 - 351) =$$

$$(864 - 859) \cdot 8 =$$

$$(766 - 736) : 15 =$$

$$(754 - 750) : 2 =$$

Аввал қадом амалҳоро ичро мекунед? Чаро?

7. Масъала.

Дар ҷамъомади тантанавии мактаб 810 нафар хонандагон, 90 нафар муаллимон ва 36 нафар меҳмонон иширок намуданд. **Дар ҷамъомад** чанд нафар иштиrok кардаанд?

8. Ҳисоб кунед.

$$54 : 9 \cdot 8$$

$$680 + 40 - 70$$

$$6 \cdot 6 : 6$$

$$560 - 80 - 80$$

$$24 : 3 \cdot 5$$

$$370 + 50 - 80$$

$$45 : 5 \cdot 9$$

$$240 + 90 - 100$$

ШИНОСОЙ БО КОМПЮТЕР

1. Вақти дидани компьютер, албатта, мотасаввур мекунем, ки он монанди телевизор буда, аз як қуттии сеҳрнок иборат аст. Ин асбоб аз се қисми асосий иборат буда, онҳо якчоя компьютерро ташкил медиҳанд. Ба ғайр аз қисмҳои асосий қисмҳои ёридиҳандай компьютер мавҷуданд, ки ба кори хуби компьютер ёрӣ мерасонанд.

2. Монитор – барои нишон додани маълумотҳои гуногун хизмат мекунад.

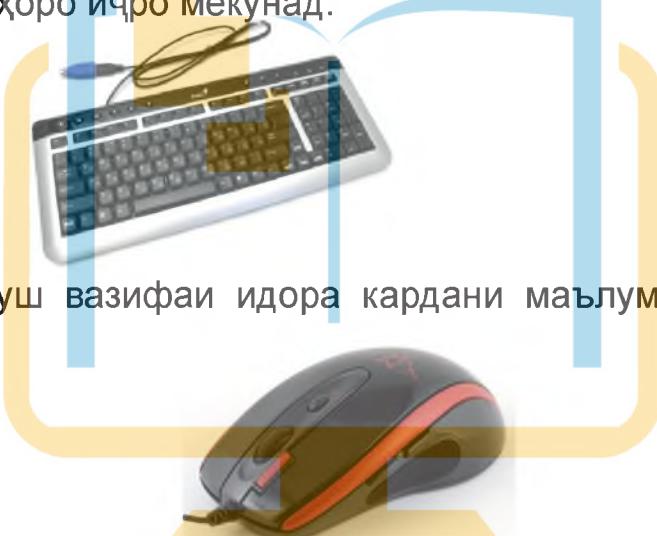

3. Блоки системавӣ – ин қисмро дили компьютер низ меноманд.

4. Клавиатура вазифаи дохил кардан ва баровардани маълумотҳоро ичро мекунад.

5. Муш вазифаи идора кардани маълумотҳоро ичро мекунад.

6. Асбоби чоп (принтер) барои чоп кардани маълумотҳои дохилшуда дар варакҳизмат мекунад.

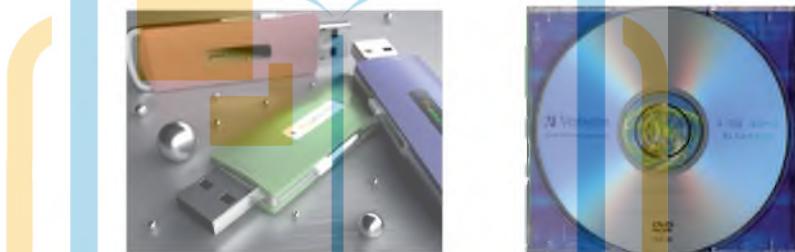

7. Нусхабардор (сканер) барои гузаронидани маълумотҳо ба компьютер зарур аст.

8. Гирда (диск), флешидиск (флешка) барои нигоҳ доштани маълумотҳо хизмат мекунад.

Ба техникаи бехатарӣ риоя карда 15 дақиқа дар масофаи 50 - 70 см аз манитор дур бе танафус машғул шавед.

МАЪЛУМ ВА НОМАЪЛУМ

1. Азиз 15 моҳӣ дошт, гурбааш сатилро чаппа кард. Якчанд моҳӣ ба об рафт. Оё миқдори моҳиҳои дар сатил мондаро ёфтани мумкин аст? Азиз моҳиҳои дар сатил мондаро шуморид, ки 8-то боқӣ мондааст. Ин адади маълум аст. Оё миқдори моҳиҳои ба об рафтаро ҳисоб кардан мумкин аст? Ин адади номаълум аст.

Агар миқдори моҳиҳои аввал дар сатил буда ва боқимонда маълум бошад, миқдори моҳиҳои ба об рафттаро ёфта метавонем? Ин миқдор номаълум аст ва номаълумро бо ҳарфи *x* (икс) ишорат менамоем.

2. Бо ду трактор якчанд халта картошка оварданд. Аз рӯйи расм муайян намоед, ки чӣ маълум ва чӣ номаълум аст?

3. Суммаҳоро нависед, ки дар он:

- а) ҷамъшавандай якум 245, дуюм номаълум аст;
- б) ҷамъшавандай якум номаълум, дуюм 128 аст.
- в) ҳар ду ҷамъшавандаҳо номаълум, аммо онҳо баробаранд.

4. Фарқҳоеро нависед, ки дар онҳо:

- а) тарҳшаванда ба 246, тарҳкунанда номаълум аст;
- б) тарҳшаванда номаълум, тарҳкунанда 439 аст.
- в) тарҳшаванда ва тарҳкунанда номаълум, аммо байни худ баробаранд.

5. Амали зарбро нависед:

- зарбшавандай якум 7, зарбшавандай дуюм номаълум аст;
- зарбшавандай якум номаълум, дуюмаш ба 10 баробар аст.

6. Шукрона адади дурақамаеро фикр кард. Вай ба Абубакр ёфтани ин ададро пешниход намуда гуфт, ки дар ин адад шумораи воҳидҳо назар ба даҳихо 8-то зиёд аст. Ин ададро ёбед. Шумо чандто чунин ададҳоро ёфтед?

7. Ифодаҳоеро нависед, ки дар онҳо тарҳшаванда номаълум бошад.

$$x + 22 \quad 144 - x \quad 61 + x \quad x - 31 \quad 54 - x \quad x - 300$$

8. Аз ифодаҳои додашуда ҳамонашро нависед, ки ҷамъшавандай дуюм номаълум бошад.

$$x + 45 \quad 19 - x \quad 211 + x \quad x - 67 \quad 49 + x$$

9. Панҷ ифода нависед, ки дар онҳо тарҳшаванда номаълум бошад.

10. Панҷ ифода нависед, ки дар онҳо ҷамъшавандай якум номаълум бошад.

11. Аз ифодаҳо ҳамонашро нависед, ки зарбшаванда номаълум аст.

$$45 - x \quad 135 + x \quad 5 \cdot x \quad x + 2 \quad x \cdot 90 \quad x - 20$$

БАРОБАРИИ АДАДЙ ВА МУОДИЛА

1. Дурустии баробарии $35 + 15 = 50$ -ро санчед. Яке аз чамъшавандаҳоро, масалан, чамъшавандай якумро бо ҳарфи x иваз кунед: $x + 15 = 50$

Баробарие, ки дар он яке аз ададҳо номаълум
аст муодила ном дорад. Ёфтани номаълум
ҳал кардани муодила ном дорад

Барои ҳосил кардани баробарии дуруст дар муодила ба
чойи x қадом ададро мегузорем? Нависед.

35 – чамъшавандай номаълум аст.

2. Кадоме аз ададҳои 8, 18 ё 28 тарҳкунандаи номаълуми муодилаи $38 - x = 20$ аст?

3. Ба чойи катакҳо ададҳоеро гузоред, ки баробарии дуруст ҳосил шавад.

$$10 + \square = 16$$

$$25 - \square = 22$$

$$8 \cdot \square = 24$$

4. Чамъшавандай якум 30 ва чамъшавандай дуюм номаълум аст. Агар қимати сумма 50 бошад, бо истифодаи x муодила тартиб дихед.

5. Чамъшавандай якум номаълум буда, чамъшавандай дуюм адади 23 аст. Муодила тартиб дихед. Агар қиммат адади 63 бошад.

6. Муодилаҳо бо чи фарқ мекунанд.

$$10 + x = 16$$

$$25 - x = 22$$

$$8 \cdot x = 24$$

7. Тархшаванда 85, тархкунанда номаълум аст. Фарқро нависед. Агар қимати фарқ 45 бошад, муодила тартиб дода, ҳал кунед.

8. Тархшаванда номаълум, тархкунанда 17, қимати фарқ 21 аст. Муодила тартиб дода ҳал кунед.

9. Зарбшаванда 6 буда, зарбкунанда номаълум аст. Агар қимати ҳосили зарб 48 бошад, муодила тартиб дода, ҳал кунед.

10. Зарбшаванда номаълум, зарбкунанда 9 аст. Агар қимати зарб 63 бошад, муодила тартиб дода, ҳал кунед.

11. Кадоме аз ададҳои 315, 305 ё 285 ҷамъшавандай якуми муодилаи $x + 275 = 580$ шуда метавонад?

12. Муодилае тартиб дихед, ки ҷамъшавандай дуюм адади 25 ва қимати сумма адади 45 бошад.

ЁФТАНИ ЧАМЪШАВАНДАИ НОМАЪЛУМ

1. Як банд 18 дафтар дошт. Микдори дафтарҳои банди дигар номаълум аст. Агар дар ду банд ҳамагӣ 42 дафтар бошад, дар банди дуюм чанд дафтар ҳаст?

Шарти масъаларо муҳтасар навишта, адади номаълумро бо x ишора намоед. Аз рӯйи масъалаи боло нақша соҳта, ба чойи аломати савол x -ро истифода баред.

2. Чамъшавандай якум 17, чамъшавандай дуюм номаълум, қимати сумма 44 аст. Муодила тартиб дода, нависед.

3. Барои муодилаи $17 + x = 44$ нақша тасвир шудааст.

Чамъшавандай маълумро бо ранги зард, чамъшавандай номаълум бо ранги сурх нишон дода шудааст.

Дар муодилаи мазкур байни адади маълум ва номаълуми x аломати кадом амал истодааст? Ба зери он хат кашед. Тирчаҳо кадом катакҳои рангаро пайваст мекунанд? Чамъшавандаҳои амали $17 + x$ дар кадом катакҳо навишта шудаанд? Қимати сумма 44 дар кадом катак навишта шудааст?

4. Аз рӯйи нақши супориши З адади номаълумро ёбед. Муайян кунед, ки тирча катакчаҳои ададҳои маълумро бо кадом аломат мепайвандад. Амалеро, ки ин аломатро нишон медиҳад, нависед.

Дар натича адади номаълум ёфта мешавад. Инро чунин менависанд: $x = 44 - 17$, $x = 27$ Адади 27 чамъшавандай номаълуми муодилаи $17 + x = 44$ аст. Барои ёфтани чамъшавандай номаълум аз сумма чамъшавандай маълумро тарҳ мекунем.

Агар аз қимати сумма чамъшавандай маълумро тарҳ кунем, чамъшавандай номаълум ҳосил мешавад.

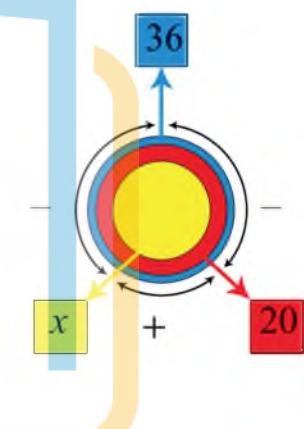
5. Аз рўйи нақша чамъшавандай номаълумро ёбед.

6. Чамъшавандай номаълумро ёбед.

$$\begin{aligned}x + 15 &= 67 \\x &= 67 - 15 \\x &= 52\end{aligned}$$

$$52 + x = 60$$

7. Барои ёфтани чамъшавандай номаълуми муодилаи $x + 47 = 80$ қоидай болоро татбиқ намоед.

8. Вақте ки ба адади 254 x -ро чамъ карданд, 586 ҳосил шуд. Мувофиқи шарт муодила тартиб диҳед ва x -ро ёбед.

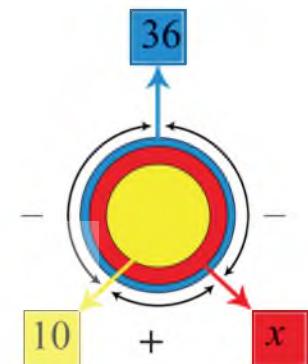
9. Як қадами Наргис 50 см аст. Ду қадами Наргис чанд метр мешавад?

ЁФТАНИ ТАРҲКУНАНДАИ НОМАЪЛУМ

1. Барои муодилаи $36 - x = 10$ нақша тартиб дода шудааст.

Тарҳшаванда 36 дар кадом катак навишта шудааст? Тарҳкунандай номаълум x дар кадом катак навишта шудааст? Қимати фарқи 10 дар кадом катак навишта шудааст?

2. Барои муодилаи $36 - x = 10$ худатон нақша кашед. Байни катакҳо тирча гузоред ва амали хоси онҳоро нависед.

Дар натиҷаи чунин ҳисобкуни адади номаълумро меёбанд. Он чунин навишта мешавад:

$$\begin{aligned}36 - x &= 10 \\x &= 36 - 10 \\x &= 26.\end{aligned}$$

Дар муодилаи $36 - x = 10$ адади 36 чиро ифода мекунад? Адади 10-чӣ? 26 тарҳкунандай номаълум, яъне x аст.

Барои ёфтани тарҳкунандай номаълум аз тарҳшаванда қимати фарқро тарҳ кардан лозим аст.

3. Муодилаҳоро ҳал кунед.

$$59 - x = 39$$

$$78 - x = 32$$

$$84 - x = 45$$

ЯКЧАНД МАРОТИБА ЗИЁД ВА КАМ КАРДАН

1. Умед нокҳои рехтаро дар ду сабад чамъ кард. Агар ҳар як сабад 36 дона нок дошта бошад, дар ду сабад чанд дона нок ҳаст?

Умед як сабад ноки чамъкардаи худро ба Умеда тӯхфа кард. Дар Умед як сабад нок монд. Гуфта метавонем, ки нокҳои чамъ кардаи Умед ду маротиба кам шуд?

$$36 \cdot 2 = 72 \quad 72 : 2 = 36$$

Дар ин ифода адади 72 чиро нишон медиҳад?

Адади 2-чӣ? Адади 36-чӣ?

2. 1) Адади 24-ро 3 маротиба зиёд кунед.
2) Барои адади 48-ро 2 маротиба кам кардан онро ба 2 тақсим кунед.
3) Адади 48-ро ба қадом адад бояд тақсим кард, ки он 3 маротиба кам шавад?
4) Адади 20-ро 4 маротиба кам кунед.

3. Ҷӣ тавр дарозии аргамчинро 2, 3 ва 4 маротиба зиёд ва кам кардан мумкин аст?

4. Ҳисоб кунед.

$$2 \cdot 7$$

$$8 \cdot 9$$

$$18 : 9$$

$$20 : 4$$

$$3 \cdot 6$$

$$7 \cdot 7$$

$$32 : 8$$

$$32 : 8$$

$$4 \cdot 5$$

$$6 \cdot 6$$

$$42 : 7$$

$$48 : 7$$

$$6 \cdot 4$$

$$8 \cdot 8$$

$$36 : 6$$

$$54 : 9$$

5. Ҳисоб кунед.

$$468$$

$$- 129$$

$$\boxed{\boxed{\boxed{}}}$$

$$872$$

$$- 54$$

$$\boxed{\boxed{\boxed{}}}$$

$$723$$

$$- 408$$

$$\boxed{\boxed{\boxed{}}}$$

$$620$$

$$- 139$$

$$\boxed{\boxed{\boxed{}}}$$

$$95$$

$$- 7$$

$$\boxed{\boxed{\boxed{}}}$$

АМАЛХОИ ДАРАЧАИ ЯКУМ ВА ДУЮМ

1. Амалҳои дараҷаи якуми беқавс бо қадом тартиб ичро карда шудаанд?

$$35 + 25 - 20$$

$$35 - 20 + 25$$

$$35 + 25 - 20 = 60 - 20 = 40$$

$$35 - 20 + 25 = 15 + 25 = 40$$

2. Амалҳоро бо тартиб аз ҷаҳон ба рост ичро кунед.

$$9 \cdot 4 : 3 = 36 : 3 = 12$$

$$9 : 3 \cdot 4 = 3 \cdot 4 = 12$$

$$8 \cdot 5 : 2$$

$$6 \cdot 9 : 6$$

$$27 : 3 \cdot 2$$

Амалҳо бо тартиб аз ҷаҳон ба рост ичро карда мешаванд.
Зарб ва тақсим амалҳои дараҷаи дуюманд.

3. Аввал амалҳои дараҷаи дуюм ва баъд амалҳои дараҷаи якумро ичро кунед.

$$45 + 9 \cdot 5$$

$$60 - 5 \cdot 4$$

$$34 + 4 \cdot 3 - 26$$

$$44 - 8 : 2 + 30$$

$$208 + 14 : 7 - 5 \cdot 4$$

4. Аввал дохили қавс, пас амалҳои дигарро аз ҷаҳон ба рост бо тартиб ичро кунед.

$$42 : (4 + 2)$$

$$(18 + 10) : 4$$

$$(40 - 5) : 7$$

$$42 : (4 + 2) \cdot 3$$

$$(18 + 10) : 4 \cdot 5$$

$$(40 - 5) : 7 \cdot 9$$

$$(30 + 5) : 5 \cdot 8$$

$$(35 - 20) : 3 \cdot 4$$

$$4 \cdot 4 : 2 + 32$$

5. Бо амалҳои чамъ, тарҳ, зарб ва тақсим ифодаҳои қавсдор тартиб дихед ва ҳисоб қунед. $(5 + 4) \cdot 6 - (4 + 4 \cdot 5)$
Намунаи ҳисобкуниҳо:

- 1) $5 + 4 = 9$
- 2) $4 + 4 = 8$
- 3) $9 \cdot 6 = 54$
- 4) $8 \cdot 5 = 40$
- 5) $54 - 40 = 14$

$$6) (5 + 4) \cdot 6 - (4 + 4 \cdot 5) = 9 \cdot 6 - 8 \cdot 5 = 54 - 40 = 14$$

6. Ҳар як ранги ҳаритаи Тоҷикистонро шарҳ дихед.

Солҳои пеш Тоҷикистон дорои 3 вилоят, 17 шаҳр, 54 шаҳрак, 58 ноҳия, 367 ҷамоати деҳот буд. Ҳозир-чӣ?

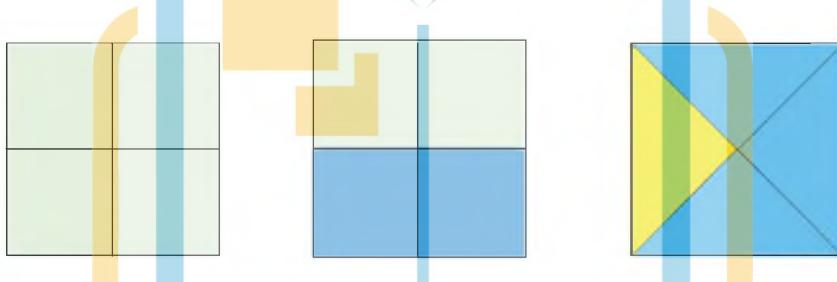
ТАҚСИМКУЙ БА ҚИСМХОИ БАРОБАР ВА ҲИССА

1. Дар бораи себ ва тарбуз чӣ гуфта метавонед?

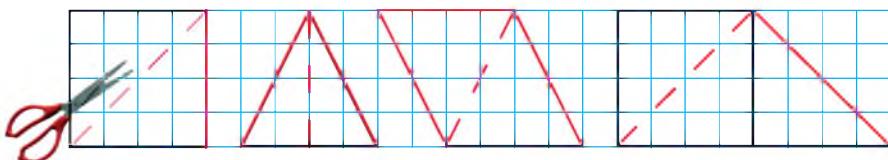
2. Квадрат ба чанд қисми баробар тақсим карда шудааст?
Аз чор як қисми квадрат, нисфи квадратро нишон дихед.

3. Барои чӣ афлесунро ба қисмҳо ҷудо кардан осон аст? Шумо афлесунро бо роҳи дигар тақсим кунед.

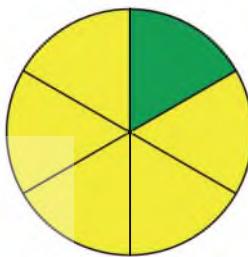
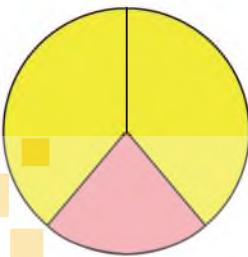
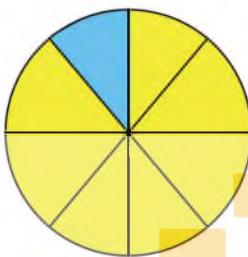
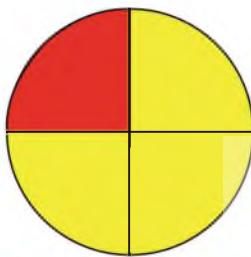

4. Ҳамин хел нақша кашед ва онро бо ёрии қайчӣ буред.
Чанд ҳиссаи баробар ҳосил шуд?

5. Сеяк, чоряк, шашяк ва ҳаштияки ҳиссаи доираро нишон дихед.

6. Давра кашед ва диаметр гузаронед. Як қисми давраро ранг кунед. Диаметр давраро ба чанд қисми баробар ҷудо кард? Кадом ҳисса ранг карда шудааст?

7. Дар оғози чоряки чорум аз чор як ҳиссаи дафтарҳои дар аввали сол харидаи Нозия боқӣ монд. Дар давоми се чоряк шумораи дафтарҳои харидаи Нозия чанд маротиба кам шуд? Ҳисоб кунед, ки агар Нозия дар аввали соли хониш 36 дона дафтар харида бошад, ҳоло чанд дафтар боқӣ мондааст?

8. Дар рӯйи миз 6 дона чӯбча гузоред. Онҳоро ба 2 ва 3 қисми баробар тақсим кунед. Нисфи чӯбчаҳо чандто аст? Сеяки чӯбчаҳо-чӣ?

9. Ҳисоб кунед.

$$32 + 48$$

$$56 - (40 + 16)$$

$$84 : 2$$

$$600 + 200$$

$$93 - 34$$

$$57 + 33 \cdot 0$$

$$88 : 8$$

$$700 - 100$$

ЧИ ҚАДАР ВАҚТ ГУЗАШТ? СОАТҲОИ ОФТОБӢ ВА РЕГӢ

Азиз аз китоб расми соати офтобиро дид, онро дар рӯйи ҳавлиашон соҳт.

1. Пагоҳӣ, ҳангоми ба кор рафтани падар Азиз сояи мөхчӯбро қайд намуда, ҳаракати сояро мушоҳида кард. Баъди чанде соя аз хати қайдшуда дур шуда, тадриҷан кунци калонтарро ташкил додан гирифт. Чун сояи мөхчӯб бо хати аввала дар як хати рост ҷойгир шуд, Азиз мушоҳидаро ба охир расонд. Расмиро истифода карда, фаҳмонед, ки минбаъд кунци байни соя ва хат чӣ хел тағиیر ёфта метавонад?

2. Субҳи дигар Азиз мисли ҳаррӯза ҳангоми ба кор рафтани падараш ба рӯйи ҳавли баромад. Азиз дар соати офтобӣ чӣ дид? Соя нисбат ба хат чӣ хел ҷойгир буд? Расми ин ҳолатро кашед. Дар давоми шабонарӯз соя ба мавқеи ибтидой баргашт. Барои чӣ баъзан шабонарӯзро «даврӣ» меноманд?

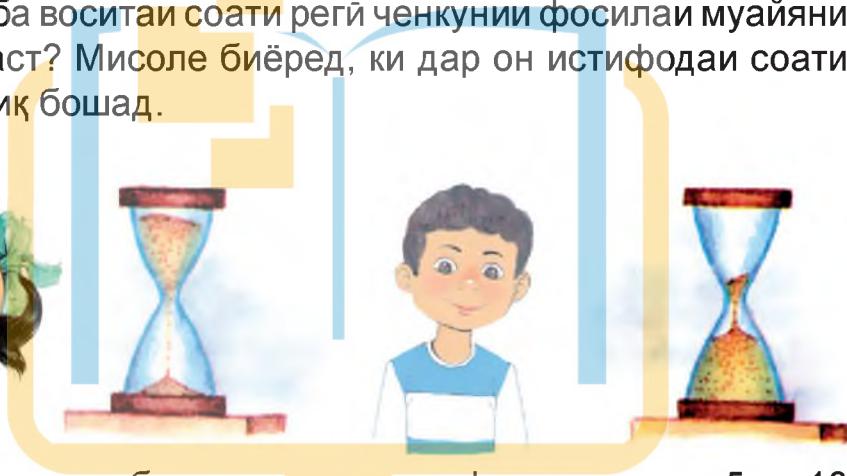

3. Кадом қисмҳои шабонарӯзро медонед? Барои як маротиба кашидани даври пурра соя дар соати офтобӣ бояд чанд маротиба кунҷи ростро ташкил дихад? Инро дар расм нишон дихед.

4. Дар ҳуҷраи тиббӣ, назди Азиз соати региро гузошта, фаҳмониданд, ки муолиҷа то аз қисми боло ба қисми поён рехтани рег давом мейёбад. Барои аз нав истифода бурдани соати регӣ чӣ кор кардан лозим аст?

Барои чӣ ба воситай соати регӣ ҷенкуни фосилаи муайянӣ вақт қулай аст? Мисоле биёред, ки дар он истифодаи соати регӣ мувоғӣ бошад.

5. 25 дақиқаро бо соатҳои регии ифодакунандай 5 ва 10 дақиқа чӣ тавр ҷен кардан мумкин? Тарзҳои гуногуни онро пешкаш намоед.

6. Пагоҳӣ, нисфириӯзӣ ва бегоҳ сояи худро бо офтоб муайян кунед. Чиро мушоҳида кардед?

7. Муодилаҳоро ҳал кунед.

$$25 + x = 75$$

$$46 + x = 90$$

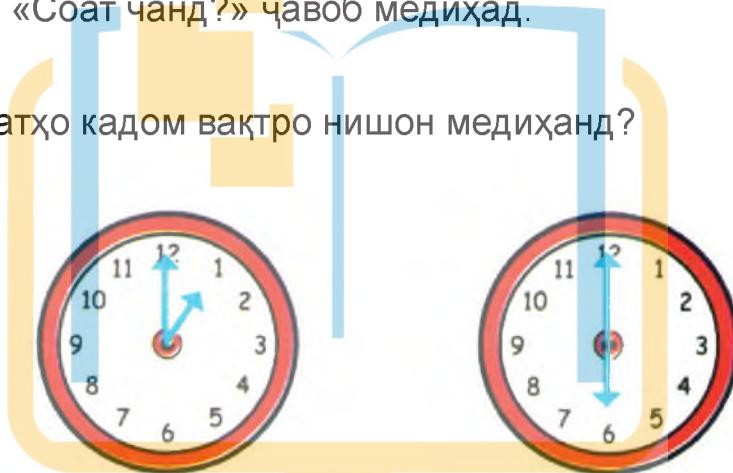
$$16 + x = 42$$

СОАТ ЧАНД? НИСФИРҮЗЙ ВА НИСФИ ШАБ

«Лола, ба ман истифодаи соатро ёд дех, – хоҳиш намуд Азиз. – Ман меҳоҳам, ки ҳозир чанд будани соатро донам». Лола фаҳмонд, ки ақрабаки хурд соатро ва ақрабаки қалон дақиқаро нишон медиҳад. **Вақт**е ки ақрабаки қалон рақами 12-ро нишон медиҳад, ақрабаки хурд ба болои яке аз рақамҳои аз 1 то 12 қарор мегирад. Рақами ақрабаки нишондодаи хурд ба саволи «Соат чанд?» ҷавоб медиҳад.

1. Соатҳо қадом вақтро нишон медиҳанд?

2. Расми соатеро тасвир кунед, ки соати 9-ро нишон диҳад. Ақрабакҳои соат ва дақика дар ин вақт қадом кунчро ташкил медиҳанд? Боз ақрабакҳо кай кунҷи ростро ташкил медиҳанд? Чунин ҳолати ақрабакҳоро дар расм нишон дода, гӯед, ки соат қадом вақтро нишон медиҳад.

3. Вақтеро гӯед, ки соат 12-ро нишон диҳад. Соат дар як шабонарӯз чанд маротиба 12-ро нишон медиҳад?

Соати 12-и рўз нисфируй аст. Соати 12-и шаб нисфишаби мешавад.

 4. Одатан, шумо дар соати 2-и рўз бо чи кор машгул ҳастед? Дар соати 2-и шаб-чи? Дар соати 8-и пагоҳӣ ва 8-и бегоҳ-чи?

 5. Агар соат 4 маротиба 12-ро нишон дихад, чанд соат мегузарад?

 6. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{r} + \\ 327 \\ \hline 433 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + \\ 751 \\ \hline 391 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + \\ 520 \\ \hline 289 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - \\ 630 \\ \hline 259 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - \\ 897 \\ \hline 620 \end{array}$$

ЛАВҲАИ СОАТ ВА РАҚАМҲОИ РИМӢ

– Лола, барои чи дар баъзе соатҳо рақамҳо ва дар дигараш аломатҳои нофоҳмо навишта шудаанд? – пурсид Азиз.

– Ту дар бораи соати модаркалонамон сухан меронӣ? Дар он рақамҳои ба ту нофоҳмо навишта шудаанд, ки онҳоро рақамҳои римӣ меноманд, – гуфт Лола.

 1. Лавҳаҳои ду соатро муқоиса кунед, ки қадом адад бо аломатҳои I, V ва X навишта шудааст.

Бо ададҳо ва рақамҳои римӣ шинос шавед.

1 – I   3 – III   5 – V   7 – VII   9 – IX   11 – XI

2 – II   4 – IV   6 – VI   8 – VIII   10 – X   12 – XII

2. Бо рақамҳои римӣ ададҳои 2, 4, 5, 7, 9, 10, 12-ро нависед.

3. Ададҳои 9 ва 11-ро ба воситаи рақамҳои римии I ва X нависед.

4. Ададҳои бо рақамҳои римӣ навишташударо хонед.

II   VI   IX   XI   XVI   XX

Ба ғайр аз ададҳои I, V, X дигар ададҳо низ бо рақамҳои римӣ ишора карда мешаванд?

50 – L   100 – C   200 – CC   500 – D   700 – DCC

5. Муқоиса кунед.

III * V

IX * VIII

XII * VII

VI * IV

XI * IX

IV * IX

6. Ададҳои аз 1 то 19-ро бо рақамҳои римӣ нависед.

Аввал ададеро нависед, ки як даҳиро ифода кунад, баъд як ё якчанд ададеро нависед, ки шуморай воҳидҳои боқимондаро ифода намоянд.

maktab.tj

7. Ҳисоб кунед.

832 – 232

391 – 192

570 – 267

222 + 111

333 + 444

555 + 333

8. Ададхоро бо рақамҳои римӣ нависед.
Ту ҳоло чандсола ҳастӣ?
Пас аз ду сол чандсола мешавӣ?

9. Рақамҳои римӣ боз дар кучо истифода бурда мешаванд?

СОАТ. ДАҚИҚА. СОНИЯ

1. Агар ақрабаки дақиқа як даври пурра гардад, ақрабаки соат чанд хатча мегузарад? Дар лавҳаи соат чанд хатча тақсимоти калону хурд мавҷуданд?

1 соат = 60 дақиқа

1 дақиқа = 60 сония

maktak.tj

Ба расм нигаред. Ақрабаки калон дар як дақиқа аз як хатчаи хурд то дигараш ҳаракат мекунад; ақрабаки хурд дар як соат аз як хатчаи калон то дигараш ҳаракат мекунад.

2. Бо дақиқаҳо нависед:

- 1 соату 20 дақиқа
1 соату 40 дақиқа

- 1 соату 25 дақиқа
2 соату 20 дақиқа

3. Агар давомнокии филми бадей 1 соату 20 дақиқа бошад, филми бадей чанд дақиқа давом мекунад?

4. Бо соат ва дақиқа нависед:

- 85 дақиқа, 70 дақиқа, 115 дақиқа, 135 дақиқа.

5. Бо сония нависед:

- 2 дақиқа, 3 дақиқа, 4 дақиқа, 10 дақиқа.

6. Гули намозишом соати 7-и бегохӣ күшода шуда, соати 7-и пагоҳӣ пӯшида мешавад. Гули намозишом дар як шабонарӯз чанд соат күшода ва чанд соат пӯшида аст?

7. Агар ақрабаки дақиқа даври пурра накарда, 4-ро нишон дихад, аз нисфишабӣ чанд дақиқа гузаштааст?

8. Модар ба фарзандон гуфт, ки пас аз ним соат онҳоро ба хӯроки нисфирӯзӣ даъват мекунад. Бачаҳо боз чанд дақиқа бозӣ карда метавонанд?

9. Соати муқаррарай 14-у 50 дақиқаро нишон медиҳад.
Соати электронӣ кадом вақтро нишон медиҳад?

10. Вақтро дар соати электронӣ хонед.
13 : 05   09 : 15   18 : 16

11. Оё медонед? Дар кишварҳоидунё соат вақти гуногунро нишон медиҳад. Агар дар Душанбе вақт 14 : 00 бошад, дар Маскав вақт 12 : 00 мебошад.

12. Ҳисоб кунед.

$$420 + 100$$

$$420 + 80$$

$$420 + 70$$

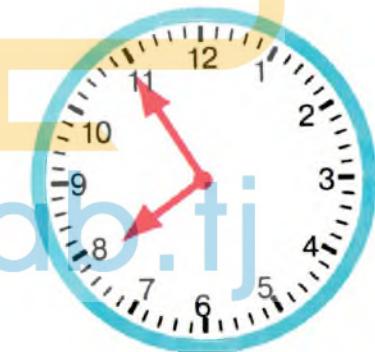
$$660 - 100$$

$$660 - 300$$

ДОНИСТАН ВА ГУФТАНИ ВАҚТРО МЕОМӮЗЕМ

1. Соат кадом вақтро нишон медиҳад?

2. Расми соатҳоеро тасвир кунед, ки 9 - у 20 дақиқа;
12 - у 15 дақиқа; 21 - у 30 дақиқаро нишон дихад.

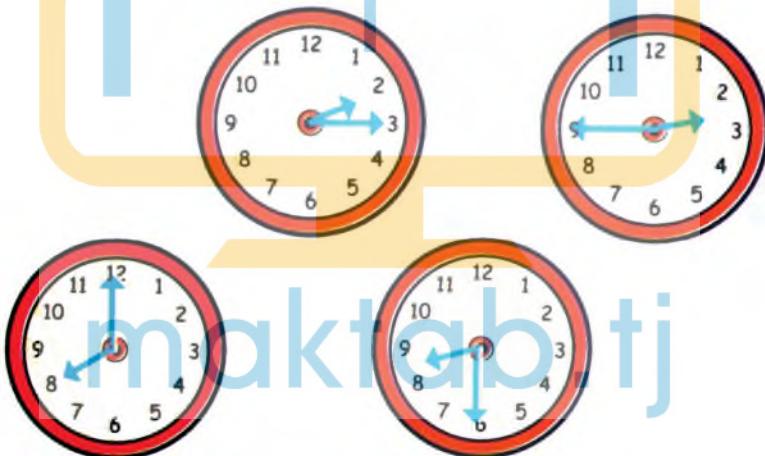
3. Нигаред, соат баъд аз 35 дақиқа кадом вақтро нишон медиҳад. Онро тасвир намоед.

4. Ақрабаки соат дар як шабонарұз чанд маротиба давр мезанад? Дар ними шабонарұз соат кадом вақтро нишон медиҳад?

5. Соати якум вақти оғоз ва соати дуюм вақти ба охир расидани барномаи телевизионро нишон медиҳад. Барнома чанд дақиқа давом мекунад?

6. Кадом соат понздаҳто кам се ва кадом соат дую понздаҳ дақиқаро нишон медиҳад? Соатҳои сеюм ва чорум кадом вақтро нишон медиҳанд?

7.

РЕЧАИ РЎЗИ МАН

maktab.tj

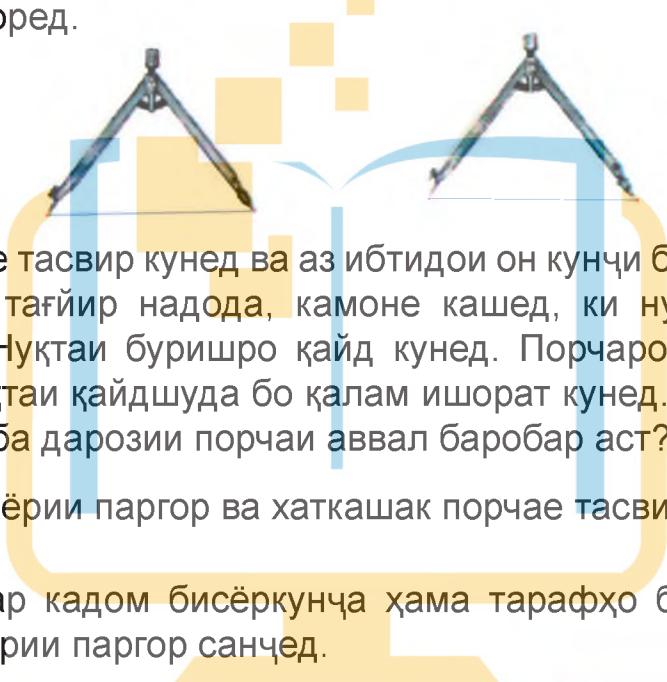

ПОРЧАҲОРО БАРОБАР МЕГУЗОРЕМ

- Лола, бо паргор фақат давра мекашанд? – пурсид Азиз.
- Боз ба воситай паргор, порчаҳои баробарро ҳам тасвир намудан мумкин аст, фаҳмонд Лола.

1. Порча кашед. Пояҳои паргорро чун дар расм болои порча гузоред.

Нуре тасвир кунед ва аз ибтиди он кунҷи байни пояҳои паргорро тағиیر надода, камоне кашед, ки нурро бурида гузарад. Нуқтаи буришро қайд кунед. Порчаро аз ибтиди нур то нуқтаи қайдшуда бо қалам ишорат кунед. Оё дарозии ин порча ба дарозии порчай аввал баробар аст?

2. Бо ёрии паргор ва хаткашак порчае тасвир кунед.

3. Дар қадом бисёркунча ҳама тарафҳо баробаранд? Инро бо ёрии паргор санҷед.

4. Суммаҳоро зериҳам навишта, ҳисоб кунед.

$420 + 627$

$724 + 242$

$54 + 245$

$472 + 27$

$386 + 213$

$815 + 72$

$805 + 124$

$54 + 123$

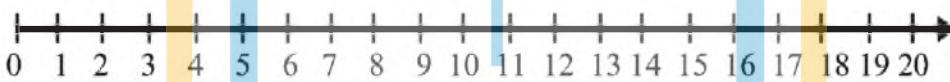
АДАДҲО ДАР НУРИ АДАДӢ

1. Нур тасвир кунед. Аз ибтидои он паси ҳам даҳ порчаи дарозиашон баробарро қайд кунед ва гузоред. Ибтидои нурро бо адади 0 ва охири порчаи якумро бо адади 1 ишора кунед. Охири порчаи дуюмро бо адади 2, сеюмро бо адади 3 ва ғайраҳо ишора кунед. Ҳамин тариқ, ҳар як адади зикршударо дар нур ба воситаи нуқта ишорат кардан мумкин аст.

Чунин нурро нури ададӣ меноманд.

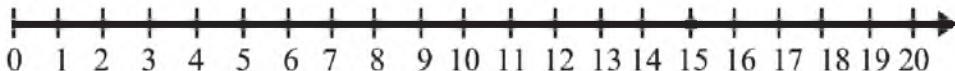
Нигаред, нури ададӣ чӣ намуд дорад.

Тир дар нури ададӣ самти зиёдшавии ададҳоро нишон медиҳад. Чунин нурро тири ададӣ низ меноманд.

2. Дар нури ададӣ нуқтаи бо адади 15 тасвиршударо нишон дихед.

3. Нури ададй кашида, дар он нүқтахоero қайд кунед, ки ададҳои 7, 9, 13-ро нишон диҳанд.

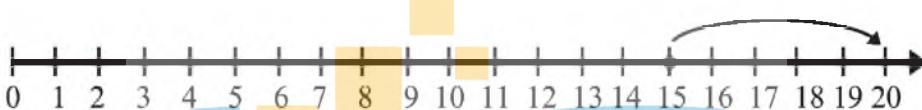

4. Бо ёрии нури ададй ичро намудани амалҳои чамъ ва тарҳро фаҳмонед.

$$11 + 4 = 15$$

$$15 + 5 = 20$$

$$17 - 9 = 8$$

Нури ададй кашида, дар он бо ёрии тир баробариҳоро тасвир намоед.

$$7 + 5 = 12$$

$$14 - 6 = 8$$

5. Оё медонед: дарозии бадани рӯбоҳ 60–80 см, думаш 40–50 см ва вазнаш 5–8 кг аст?

ҚАТОРИ АДАДҲОИ НАТУРАЛИЙ

1. Ададҳои аз 1 то 20-ро ботартиб нависед. Ду адади ҳамсоя бо қадом адад фарқ мекунанд? Оё қатори ададҳои мазкурро давом додан мумкин аст? Фаҳмонед, ки барои чи ин қаторро беохир давом додан мумкин аст.

Чунин қатори беохири ададҳои аз 1 саршавандаро қатори ададҳои натуралӣ меноманд.

2. Ададҳои натуралии ба адади 246 ҳамсояро нависед.

3. Ададҳои 674, 568, 321, 66, 742-ро бо тартиби зиёдшавӣ нависед.

4. Даҳ адади пас аз адади 464 ояндаро бо тартиби зиёдшавӣ нависед.

5. Даҳ адади пеш аз адади 180 омадаро бо тартиби камшавӣ нависед.

6. Ададҳои натуралии байни ададҳои 187 ва 205-ро ботартиб нависед. Чанд адад ҳосил шуд? Муқоисаи ададҳои 205 ва 187-ро нишон дихед. Дар бораи онҳо чӣ гуфта метавонед?

7. Хурдтарин адади натуралий адади 1 аст. Оё адади 0 ба қатори ададҳои натуралий мансуб аст? Оё калонтарин адади натуралий мавҷуд аст?

8. Ҳисоб кунед.

230
390
512
371
484
169
365

maktob.tj

+ 480

540
390
756
669
735
874
999

- 360

СОАТ ВА ШАБОНАРҰЗ

1. Аз нисфи шаб то нисфи рұз чанд соат вақт мегузарад? Аз нисфи рұз то нисфи шабай-чай? Аз нисфи шабай то нисфи шабии дигар чанд соат вақт мегузарад? Аз соати 10-и рұз то соати 13-и рұзи дигар чанд соат вақт мегузарад?

$$1 \text{ шабонарұз} = 24 \text{ соат}$$

2. Дар як шабонарұз ақрабаки хурди соат чанд даври пурра мегардад? Аз соати 8-и субх то соати 8-и бегох ақрабаки хурди соат чанд даври пурра мегардад?

3. Чор шабонарұз чанд соат мешавад? Шаш шабонарұз-чай?

4. 72 соат чанд шабонарұз мешавад? 96 соат-чай?

5. Нисфи шабонарұз чанд соатро ташкил медиҳад? Аз чор як қиссаи шабонарұз-чай?

6. Ақрабаки соат 8-ү15 дақықаро нишон медиҳад. Баъди як шабонарұз соат кадом вақтро нишон медиҳад?

7. Падар аз се як қисми шабонарұзро дар коргоҳ гузаронд. Дар як шабонарұз падар чанд соат кор мекунад?

8. Ақрабакҳои соат ва дақиқа дар як шабонарӯз чанд маротиба ҳамчоя мешаванд?

9. Азиз соати 19 ақрабаки занги соатро ба рўйи соати 7-и саҳар гузошт. Баъди чанд соат занг мезанад?

10. Ҳисоб кунед.

$$754 - 6 \cdot 9 + 100$$

$$40 + 35 - 7 \cdot 5$$

$$250 + 10 \cdot 5 - 200$$

$$81 : 9 + 6 \cdot 7$$

ШАБОНАРӮЗ ВА ҲАФТА

1. Дар як ҳафта чанд шабонарӯз ҳаст? Рӯзе, ки бо он ҳафта сар мешавад, чи ном дорад? Рӯзе, ки бо он ҳафта ба охир мерасад, чи ном дорад? Оё рӯзҳои ҳафта бо тартиб номбар шудаанд: душанбе, сесанбе, чоршанбе, панҷшанбе, ҷумъа, шанбе, якшанбе? Кадом рӯзҳои ҳафта рӯзҳои дарсӣ ва кадом рӯзҳои ҳафта рӯзҳои истироҳатанд?

Як ҳафта = 7 шабонарӯз = 168 соат

maktab.tj

2. Агар имрӯз ҷумъа бошад, пагоҳ кадом рӯзи ҳафта мешавад? Баъди пагоҳ-чӣ?

3. Агар имрӯз душанбе бошад, рӯзи гузашта кадом рӯз буд? Парерӯз-чӣ?

4. Имрӯз чоршанбे аст. Ин рӯзи чандуми ҳафта аст? То охири ҳафта чанд рӯз монд?

5. Ду ҳафта чанд шабонарӯз мешавад?

6. Аз соати 10-и рӯзи сешанбе то соати 10-и рӯзи ҷумъа чанд соат вақт мегузарад?

7. Аз аввали рӯзи шанбе то охири рӯзи душанбеи ҳафтаи оянда чанд шабонарӯз мегузарад?

8. Мӯҳлати нигоҳ доштани қаймоқ, ҷурғот, шир дар яхdon як ҳафта муқаррар шудааст? Агар қаймоқ, ҷурғот ва ширро 20 апрел тайёр карда бошанд, онро то кадом вақт истеъмол кардан мумкин аст?

9. Мӯҳлати нигоҳдории торт 48 соат муқаррар шудааст. Агар тортро 20-уми апрел тайёр карда бошанд, онро то кадом вақт истеъмол кардан мумкин аст?

ШАБОНАРӮЗ ВА МОҲ

1. Моҳи май аз чанд шабонарӯз иборат аст? Шумораи аз ҳама зиёди рӯзҳо дар як моҳ чӣ қадар аст? Шумораи аз ҳама кам-чӣ?

Дар 4 сол як маротиба моҳи феврал
29 шабонарӯз мешавад.

2. Моҳҳоеро номбар кунед, ки аз 31 рӯз иборат бошанд. Моҳҳои 30-рӯзаро номбар кунед. Дар кадом моҳ шумораи рӯзҳо тағйир мейёбад? Дар бораи моҳи феврал чӣ гуфта метавонед?

3. Агар моҳи январ аз рӯзи панҷшанбе сар шавад, вай бо кадом рӯз ба охир мерасад?

4. Таътили тобистона чанд моҳ давом мекунад? Таътили зимистона чанд рӯз аст?

5. Кадом ду моҳи пасиҳам меомада 61 рӯз ва кадоми онҳо 62 рӯзо ташкил медиҳанд?

6. Дар як моҳ чанд ҳафтаи пурра ҳаст?

7. Моҳи таваллуди худро гӯед. Ин моҳ чанд рӯз дорад?

Рӯзи таваллудатон ба кадом рӯзи ҳафта рост меояд.

$$8 \cdot (79 + 9) : 9 \quad (28 + 35) + 7 \quad (56 - 50) \cdot 6$$

МОҲ ВА СОЛ

Аз Мавҷуда хоҳиш намуданд, ки моҳҳои солро бо тартиб номбар кунад. Оё вай дуруст номбар кард: январ, феврал, март, апрел, май, июн, июл, август, сентябр, октябр, ноябр, декабр?

Як сол = 12 моҳ

12 моҳ = 365 ё 366 рӯз

1. Як сол аз чанд моҳ иборат аст? Моҳҳои аввал ва охири солро номбар кунед. Нисфи сол бо кадом моҳ ба охир мерасад?

2. Фаслҳои баҳор, тобистон, тирамоҳ ва зимистон кадом моҳҳоро дар бар мегиранд? Ҳар як фасли сол аз чанд моҳ иборат аст?

3. Назокат ва Нозанин дар як сол, аммо Назокат дар моҳи январ ва Нозанин дар моҳи декабр таваллуд шудааст. Кадоме аз онҳо калонтар аст?

4. Лутфия 8-солаву 3-моҳа аст, Умед 96-моҳа. Кадоме хурдтар аст?

5. Ҷалол 8-сола, падара什 30-сола аст. Ҳангоми таваллуди Ҷалол падара什 чандсола буд?

ТАҚВИМ

– Дар хонаи мо тақвими калони суратдор, дар хонаи модаркалонам тақвими хурдакаке ҳаст, ки аз вай варақҳояшро канда мегиранд.

– Барои чӣ тақвимҳо гуногунанд? – пурсид Азиз.

– Тақвими модаркалонам барои нишон додани санаи рӯз, рӯзи ҳафта ёрӣ мерасонад. Аз тақвими мо кадом рӯз шудани санаро бо осонӣ фаҳмидан мумкин аст, – гуфт Лола.

1. Шумо кадом навъҳои тақвимро медонед? Вазифаи онҳоро фаҳмонед.

2. Аз рӯйи тақвим муайян кунед:

9-уми сентябр, 6-уми ноябр, 1-уми январ, 8-уми март, 21-уми март, 9-уми май, 27-уми июни ҳамин сол ба кадом рӯзҳои ҳафта мувофиқ меоянд? Дар ин рӯзҳо кадом идҳоро ҷашн мегирем?

3. Дар як моҳ чанд рӯзи ҷумъа меояд?

Дар як моҳ чанд рўзи чумъя меояд?

Январ							Феврал							Март						
д	с	ч	п	ч	ш	я	д	с	ч	п	ч	ш	я	д	с	ч	п	ч	ш	я
							1	2	3					1	2	3	4	5	6	7
4	5	6	7	8	9	10	8	9	10	11	12	13	14	8	9	10	11	12	13	14
11	12	13	14	15	16	17	15	16	17	18	19	20	21	15	16	17	18	19	20	21
18	19	20	21	22	23	24	22	23	24	25	26	27	28	22	23	24	25	26	27	28
25	26	27	28	29	30	31	29	30	31					29	30	31				

Апрел							Май							Июн						
д	с	ч	п	ч	ш	я	д	с	ч	п	ч	ш	я	д	с	ч	п	ч	ш	я
							1	2	3	4				1	2					
5	6	7	8	9	10	11	10	11	12	13	14	15	16	7	8	9	10	11	12	13
12	13	14	15	16	17	18	12	13	14	15	16	17	18	14	15	16	17	18	19	20
19	20	21	22	23	24	25	23	24	25	26	27	28	29	24	25	26	27	28	29	30
26	27	28	29	30	31									31						

Июл							Август							Сентябр						
д	с	ч	п	ч	ш	я	д	с	ш	ч	п	ч	ш	д	с	ч	п	ч	ш	я
							1	2	3	4				1	2	3	4	5		
5	6	7	8	9	10	11	8	9	10	11	12	13	14	2	3	4	5	6	7	8
12	13	14	15	16	17	18	12	13	14	15	16	17	18	9	10	11	12	13	14	15
19	20	21	22	23	24	25	21	22	23	24	25	26	27	16	17	18	19	20	21	22
26	27	28	29	30	31		23	24	25	26	27	28	29	30	31					

Октябр							Ноябр							Декабр						
д	с	ч	п	ч	ш	я	д	с	ч	п	ч	ш	я	д	с	ч	п	ч	ш	я
							1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5		
4	5	6	7	8	9	10	8	9	10	11	12	13	14	8	9	10	11	12		
11	12	13	14	15	16	17	15	16	17	18	19	20	21	15	16	17	18	19		
18	19	20	21	22	23	24	22	23	24	25	26	27	28	22	23	24	25	26		
25	26	27	28	29	30	31	29	30						27	28	29	30	31		

4. Аз рўйи тақвими боло кадом рўз шудани 9-уми сентябр ва 23-юми февралро муайян намоед. Рўзи душанбеи дуюми моҳи феврал кадом сана мешавад? Ҳаштуми март кадом рўз аст?

5. Аз рўйи намуна барои моҳи ҷорӣ тақвим созед. Душанбе, сешанбе, ҷоршанбе, панҷшанбе, ҷумъа, шанбе, якшанбе. Оё тақвими тартибдодаи шумо бо тақвими умумӣ мувофиқ аст? Барои чӣ?

6. Ҷадвали дарсии ҳафтаинаро тартиб дигед.
Душанбе; сешанбе; ҷоршанбе; панҷшанбе; ҷумъа.

СОЛ ВА АСР

— Лола, ман борҳо мешунавам, ки мо дар асри бисту як зиндагӣ мекунем, — пурсид Азиз. — Аср чист?

Бо аср фосилаҳои хеле зиёди вақт ҷен карда мешавад. Онро сада ё садсола ҳам меноманд. 1 аср ба 100 сол баробар аст? — гуфт Лола.

1 аср = 100 сол

1. Асрҳои зеринро бо рақамҳои римӣ нависед.
асри 22,   асри 15,   асри 18,   асри 21

2. Солҳоро ба аср баргардонед.
300 сол,   600 сол,   800 сол,   900 сол.

3. Ба сол баргардонед:
2 асрӯ 2 сол   4 асрӯ 60 сол   8 асрӯ 40 сол

4. Аз ибтидои асри XIX то ибтидои асри XXI ҷанд сол сипарӣ шудааст?

АЗ ТАҚВИМ ИСТИФОДА БУРДАНРО МЕОМЎЗЕМ

1. Тақвимро аз назар гузаронед.

Январ							Феврал							Март						
Д	С	Ч	П	Ч	Ш	Я	Д	С	Ч	П	Ч	Ш	Я	Д	С	Ч	П	Ч	Ш	Я
				1	2	3		1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6
4	5	6	7	8	9	10	8	9	10	11	12	13	14		8	9	10	11	12	13
11	12	13	14	15	16	17	15	16	17	18	19	20	21		15	16	17	18	19	20
18	19	20	21	22	23	24	22	23	24	25	26	27	28		22	23	24	25	26	27
25	26	27	28	29	30	31									29	30	31			
Апрел							Май							Июн						
Д	С	Ч	П	Ч	Ш	Я	Д	С	Ч	П	Ч	Ш	Я	Д	С	Ч	П	Ч	Ш	Я
			1	2	3	4		1	2					1	2	3	4	5	6	
5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9	7	8	9	10	11	12	13
12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16	14	15	16	17	18	19	20
19	20	21	22	23	24	25	17	18	19	20	21	22	23	21	22	23	24	25	26	27
26	27	28	29	30			24	25	26	27	28	29	30	28	29	30				
Июл							Август							Сентябр						
Д	С	Ч	П	Ч	Ш	Я	Д	С	Ш	Ч	П	Ч	Ш	Д	С	Ч	П	Ч	Ш	Я
			1	2	3	4		2	3	4	5	6	7	1	1	2	3	4	5	
5	6	7	8	9	10	11	9	10	11	12	13	14	15	6	7	8	9	10	11	12
12	13	14	15	16	17	18	15	16	17	18	19	20	21	13	14	15	16	17	18	19
19	20	21	22	23	24	25	16	17	18	19	20	21	22	20	21	22	23	24	25	26
26	27	28	29	30	31		23	24	25	26	27	28	29	27	28	29	30			
Октябр							Ноябр							Декабр						
Д	С	Ч	П	Ч	Ш	Я	Д	С	Ч	П	Ч	Ш	Я	Д	С	Ч	П	Ч	Ш	Я
			1	2	3		1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5		
4	5	6	7	8	9	10	8	9	10	11	12	13	14	6	7	8	9	10	11	12
11	12	13	14	15	16	17	15	16	17	18	19	20	21	13	14	15	16	17	18	19
18	19	20	21	22	23	24	22	23	24	25	26	27	28	20	21	22	23	24	25	26
25	26	27	28	29	30	31	29	30						27	28	29	30	31		

Дар як сол чанд моҳи 31-рўза ва чанд моҳи 30-рўза мавҷуд аст? Як сол аз чанд ҳафта иборат аст?

2. Байни оғози соли нави хониш ва саршавии соли нав чанд рӯз ҳаст?

3. Агар Хуршед 20-уми феврал ва Шоҳин 10-уми майи ҳамон сол таваллуд шуда бошанд, Хуршед аз Шоҳин чанд рӯз калонтар аст? Оё ҷавоб як тарзи ҳал дорад?

4. Агар Садбарг рӯзи таваллудашро дар чор сол як маротиба ҷашн гирад, рӯз ва моҳи таваллуди Садбарго муайян кунед?

5. Ҳисоб кунед.

$$60 - 8$$

$$70 + 9$$

$$(20 + 48) - 9$$

$$(10 - 5) + 20$$

$$36 : 9$$

$$48 : 6$$

ШАРТ ВА САВОЛИ МАСЪАЛА

1. Шарти масъаларо хонед.

Пиразан 60 сол дорад. Пирамард 67 сола аст. Пирамард аз пиразан чанд сол калон аст? Масъала чиро талаб меқунад? Аз рӯйи шарт ва ададҳои додашуда масъалаҳои дигар тартиб дихед.

2. Шарти масъалай зеринро нависед.

Пирамард 67 сола. Piразан аз ў 7 сол хурд аст. Piразан чандсола аст? Масъала чиро талаб меқунад? Саволи масъаларо аз рӯйи шарти он тартиб дода, масъаларо ҳал кунед?

maktab.tj

3. Ду масъала тартиб дихед, ки ададҳои додашудаи масъалаи якум баръакси масъалаи дуюм бошанд. Оё барои ичрои супориши мазкур масъалаҳои 1 ва 2-ро истифода бурдан мумкин аст?

4. Масъалаҳоро ҳал ва онҳоро муқоиса кунед.

- 1) Аз як дараҳт 6 сатил, аз дараҳти дигар 2 сатил зиёд анҷир чиданд. Аз дараҳти дуюм ҷанд сатил анҷир чиданд?
- 2) Аз як дараҳт 6 сатил, аз дараҳти дигар 8 сатил анҷир чиданд. Аз ду дараҳт ҷанд сатил анҷир чиданд?
- 3) Аз як дараҳт 6 сатил, аз дараҳти дигар 2 сатил кам анҷир чиданд. Аз ду дараҳт ҷанд сатил анҷир чиданд?

5. Масъалае тартиб дихед, ки дар он бузургиҳои 14 м ва 16 м истифода шаванд. Чунин тарзи ҳалро пешниҳод намоед, ки адади ёфташаванда ба 30 м баробар бошад. Шарти масъаларо тартиб дихед.

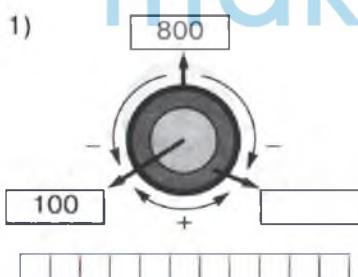

6. Дар як ҳалта 31 кг, дар дигараш 34 кг ва дар сеюмаш 32 кг пиёз ҳаст. Дар се ҳалта ҷанд килограмм пиёз ҳаст?

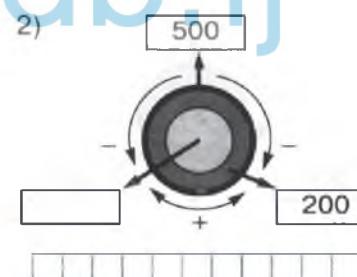

7. Аз рӯйи нақшаҳои додашуда масъалаҳо тартиб дихед ва онҳоро ҳал кунед.

1)

2)

МАСЪАЛАИ БАРЪАКС (ЧАППА)

1. Масъаларо ҳал кунед.

Бародар 14-сола ва хоҳар аз ў 5 сол хурд аст.

Хоҳар чандсола аст?

1) Бародар 14-сола ва хоҳар 9-сола аст. Хоҳар аз бародар чанд сол хурд аст?

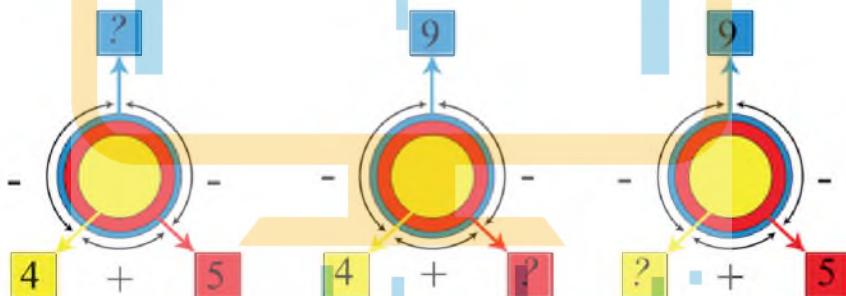
2) Хоҳар 9-сола аст. Вай аз бародараш 5 сол хурд аст. Бародар чандсола аст?

Ин ду масъала нисбат ба масъалаи аввал
масъалаҳои баръаксанд.

2. Масъала ва нақшаҳоро таҳлил карда ҳал кунед.

1) Дар як майдон 4 трактор ва дар дигар 5 трактор кор мекарданд. Дар ду майдон чанд трактор кор мекунанд?

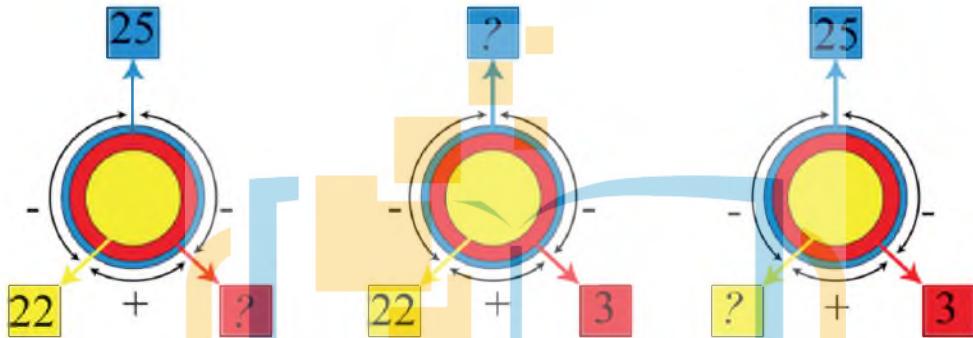
2) Дар ду майдон 9 трактор кор мекунанд. Дар майдони якум 4 трактор. Дар майдони дуюм чанд трактор кор мекунанд?

2) Дар ду майдон 9 трактор кор мекунанд. Дар майдони дуюм 5 трактор. Дар майдони якум чанд трактор кор мекунанд?

3. Аз нақшаҳои зерин ҳамонашро интихоб кунед, ки ба масъалаи додашуда мувофиқ бошад.

25 мөшин дар таъмир буд. Агар 22 мөшин аз таъмир баромада бошад, боз чанд мөшинро таъмир кардан лозим аст?

Аз нақшаҳо истифода бурда масъалаҳои ба масъалаи додашуда баръакс тартиб дихед.

4. Барои масъалаи додашуда масъалаи баръакс тартиб дихед.

Дар як халта 50 кг орд ҳаст. Дар дуто ҳамин гуна халта чанд килограмм орд ҳаст?

5. Ҳисоб кунед.

$$100 + 100$$

$$200 + 300$$

$$400 + 500$$

$$600 + 400$$

$$900 - 500$$

$$800 - 700$$

6. Ададҳои мувофиқро гузоред.

$$756 = 700 + \square$$

$$286 = 200 + \square$$

$$945 = 900 + \square$$

$$398 = \square + 98$$

$$869 = \square + 69$$

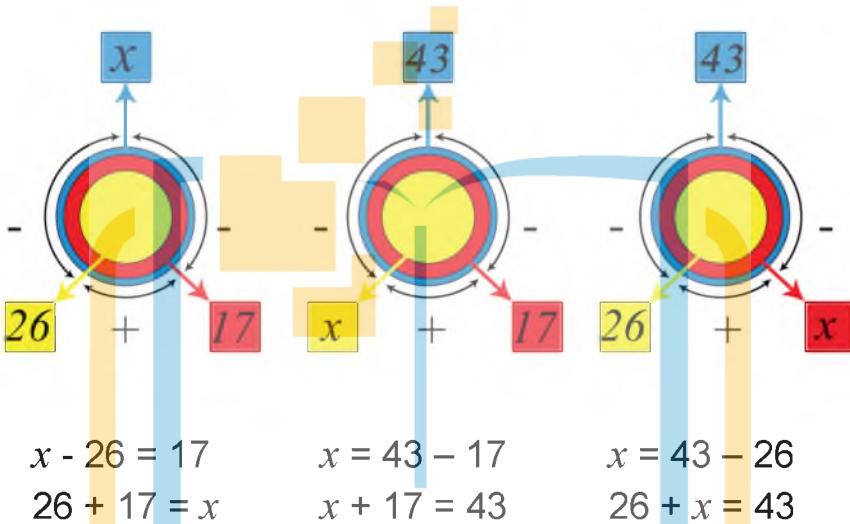
$$442 = \square + 42$$

НАВИШТИ ҲАЛЛИ МАСЪАЛА БО МУОДИЛА

1. Навишти масъалаи зеринро дида бароед.

Баъд аз он ки аз сабад 26 дона олу гирифтанд, дар он боз 17 дона олу боқӣ монд. Пеш дар сабад чанд дона олу буд?

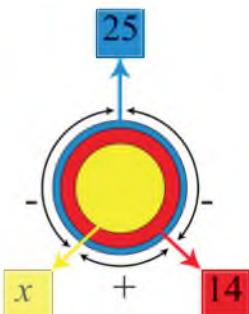
Се нақшаро муқоиса кунед. Оё онҳо ягон фарқ доранд?

Шумо медонед, ки яке аз онҳо нақши мудилини $x - 26 = 17$ аст. Агар мудиларо ҳал карда, адди номаълум x -ро ёбем, оё ҷавоби масъаларо ёфта метавонем?

Ҳалли масъаларо бо мудила
навиштан мумкин аст.

2. Аз рўйи нақша муодила тартиб дода, онро нависед ва ҳал кунед.

3. Ҳалли масъалаи зеринро бо муодила нависед.

Баъди он ки дар шаҳр 47 хонаи нав сохтанд, шумораи хонаҳо ба 172 расид. Пеш дар шаҳр чанд хона буд?

Қоидай ёфтани чамъшавандай номаълумро истифода карда масъаларо ҳал кунед.

4. Дар ду гурӯҳ чанд нафар бачагон машғули бозианд? Духтарон зиёданд ё писарон?

5. Ҳисоб кунед.

$$85 + 7 - 12$$

$$36 + 29 - 22$$

$$5 \cdot (48 - 38)$$

$$4 \cdot (5 + 4)$$

БО ЁРИИ МУОДИЛА ҲАЛ КАРДАНИ МАСЪАЛАҲОРО МЕОМӮЗЕМ

1. Кадоме аз муодилаҳо ҳалли масъала шуда метавонад?

Дўзанда барои дўхтани 32 курта фармоиш гирифт. Агар боз 16 курта дўхтан лозим бошад, бояд чанд курта дўхта шавад?

Қоидай ёфтани тарҳшавандай номаълумро истифода карда муодиларо ҳал кунед.

$$16 + x = 32$$

$$32 - x = 16$$

$$x - 16 = 32$$

2. Масъалае тартиб диҳед, ки ҳалли он мувофиқан муодилаи $x - 14 = 35$ бошад.

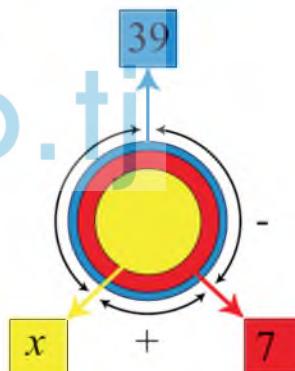

3. Барои масъалае муодилае тартиб диҳед, ки ҳалли он бошад.

Дар ду халта 80 кг ғалла ҳаст. Агар дар халтаи якум 39 кг ғалла бошад, дар халтаи дуюм чий қадар ғалла ҳаст?

4. Аз рӯйи нақшай додашуда масъала ва муодила тартиб дода, ҳал кунед.

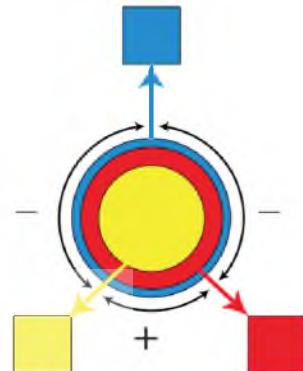

5. Аз рўйи нақша масъала ва муодила тартиб дода, онро ҳал кунед.

6. Барои ҳалли масъала муодилаи $48 - x = 29$ тартиб дода шудааст. Барои масъалаи баръакс муодила тартиб дода, ҳал кунед.

7. Ададҳои номаълумро ёбед.

$$x + 15 = 18$$

$$x + 12 = 30$$

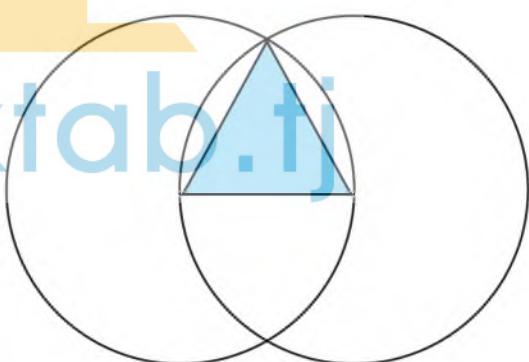
$$x - 43 = 57$$

ФИГУРАҲОИ ГЕОМЕТРӢ БО ЁРИИ ПАРГОР ВА ХАТКАШАК

1. Порчай дарозиаш 4 см тасвир кунед. Ду даврае кашед, ки радиусашон 4 см ва марказҳояшон дар нӯгҳои порча хобанд.

Яке аз нуқтаҳои буриши давраҳоро бо нуқта ишора кунед. Ин нуқтаро бо нӯгҳои порчай додашуда пайваст кунед. Дар бораи дарозии тарафҳои секунҷаи соҳташуда чӣ гуфтан мумкин аст? Оё ин секунҷаро баробартараф гуфтан мумкин аст?

3. Порчай дарозиаш 3 см кашед. Бо ёрии паргор ва хаткашак порчай нави чунин дарозй доштаро тасвир кунед.

4. Азиз порчаеро тасвир кард, ки ибтидо ва охири он дар хаткашак ба 3 см ва 8 см мувофиқ буд. Дарозии порча чанд сантиметр аст?

5. Мақолҳои халқӣ:

Ба як ҷавон 40 ҳунар кам.

Аз 100 бефаросат як бофаросат бех.

Як одами коргар бех аз 100 бекор.

V. ТАКРОР ҚИМАТИ ИФОДАҲО

1. Ҳисоб кунед ва бо калкулятор санҷед.

$$522 + 318 - 208$$

$$457 - 262 + 105$$

$$(374 + 126) - (123 + 167)$$

$$457 - (262 + 105)$$

2. Қимати ифодаҳои зеринро шифоҳӣ ҳисоб кунед.

$$5 \cdot 6 + 12$$

$$8 \cdot 9 - 22$$

$$45 - 5 \cdot 9$$

$$7 \cdot 5 + 15$$

$$7 \cdot 7 - 19$$

$$68 - 8 \cdot 8$$

maktab.tj

3. Ба баъзе амалҳои дар поён овардашуда такя намуда қимати ифодаи $315 + 6 \cdot 7 - 214$ -ро ёбед.

$$7 \cdot 6 = 42$$

$$8 \cdot 7 = 56$$

$$315 + 42 = 357$$

$$7 \cdot 7 = 49$$

$$6 \cdot 7 = 42$$

$$397 - 214 = 183$$

4. Дурустии амалро санчед.

$$\begin{array}{r} 315 \\ - 214 \\ \hline 101 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 315 \\ + 6 \\ \hline 321 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 321 \\ - 214 \\ \hline 107 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 315 \\ + 42 \\ \hline 357 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 357 \\ - 214 \\ \hline 143 \end{array}$$

5. Тарҳро ичро кунед.

$$451 - 448$$

$$425 - 421$$

$$\begin{array}{r} 255 \\ - 250 \\ \hline \end{array}$$

$$62 - 56$$

6. Дар байни ададҳои 4, 6, 7 амалҳои ҷамъ ва зарбро тавре гузоред, ки қимати он 70 бошад.

7. Амалҳои ҷамъ ва тарҳро истифода карда ифодае тартиб дихед, ки қиматаш 125 бошад.

8. Қимати ифодаи $351 + 269 - 140 - 20$ -ро ҳисоб кунед. Ададҳо ва аломати амалҳоро тағйир надода қавсҳоро тавре гузоред, ки дар ифода қимати дигар ҳосил шавад.

МАСЪАЛА ҲАЛ МЕКУНЕМ ВА МЕСАНЦЕМ

1. Дар як гурӯҳ 25 нафар ва дар дигар гурӯҳ 8 нафар зиёд коргар кор мекард. Ба масъала савол гузоред, ки ҳалли зеринро талаб намояд:

1) бо як амал; 2) бо ду амал. Масъалаҳои тартибдодаро ҳал кунед. Ҷавоби онҳоро ёфта, нависед. Дурустии ҳалли масъаларо ба воситай масъалаҳои баръакс санчед.

2. Аз ду дарахт 66 кг мева ғундоштанд, агар аз дарахти якум 30 кг мева гирифта бошанд, аз дарахти дуюм чанд килограмм мева ғундоштаанд?

Ба саволи додашуда чунин шарт тартиб дихед, ки масъала бо амалҳои

- а) чамъ; в) зарб;
- б) тарҳ; г) тақсим ба ду тарз ичро карда шавад.

Масъалаҳои якум ва дуюмро ҳал кунед, чавобро нависед. Дурустии ҳалли ду масъалаи аввалро ба воситай масъалаҳои баръакс санчед.

3. Бо пулҳои додашуда масъала тартиб дихед.

ВАҚТ – САНА ВА ВАҚТ – ДАВОМНОКЙ

1. Дарс соати 8 сар шуда, соати 8-у 45 дақиқа ба охир расид. Дарс чанд дақиқа давом кард?

2. Танаффус соати 8-у 45 дақиқа сар шуда, 15 дақиқа давом кард. Вақти ба охир расиданы танаффусро муайян кунед.

3. Филми тасвирий 40 дақиқа давом карда, намоиши он дар соати 13 ба охир расид. Намоиши филми тасвирий соати чанд сар шуд?

4. Масъала.

Таҳмина ва Ганчина маслиҳат карданد, ки нисфирузӣ вомехӯранд. Таҳмина аз вақти муайяншуда 10 дақиқа барвақт, вале Ганчина 15 дақиқа дер омад. Вақти омадани Таҳмина ва Ганчинаро нависед. Таҳмина чанд дақиқа Ганчинаро мунтазир шуд?

5. Масъала.

Барои як кӯдаки нав ба дунё омада 20 бех ниҳоли сафедор шинониданд, ки то ба воя расиданӣ кӯдак масолеҳи соҳтумонӣ мешавад. Барои ду кӯдакчанд бех ниҳоли сафедор шинонидан лозим аст?

6. Аз расм ва умри паррандаҳо истифода карда масъала тартиб дихед.

зоди сиёҳ
70 сол

лочин
90 сол

штурмурғ
40 сол

бургут
80 сол

бум
68 сол

maktab.tj

ИЛОВАХО ҲИСОБ МЕКУНЕМ

1. Ҳисоб кунед. Аввал амали зарб ва баъд амалҳои чамъ ва тарҳро ичро кунед.

$2 \cdot 3 + 2$

$2 \cdot 7 - 5$

$3 \cdot 4 + 6$

$3 \cdot 5 - 4$

$4 \cdot 7 + 3$

$4 \cdot 2 - 8$

$3 \cdot 9 + 13$

$3 \cdot 6 - 12$

$4 \cdot 8 - 18$

$2 \cdot 9 + 2$

$2 \cdot 8 - 7$

$4 \cdot 9 - 36$

2. Дар ҳар як адади додашуда чанд даҳӣ ҳаст?

100; 200; 300; 400; 500; 600; 700; 800; 900.

3. Ададҳои додашударо 200-той зиёд кунед.

100; 200; 300; 400; 500; 600.

4. Ададҳои додашударо 100-той кам кунед.

900; 700; 500; 800; 600; 400; 300; 200.

5. Ҳангоми чамъи кадом садиҳои «яклухт» адади 700 ҳосил мешавад? Ҳамаи ҳолатҳои имконпазирро нависед.

6. Ҳангоми тарҳи кадом садиҳои «яклухт» адади 100 ҳосил мешавад? Панҷ ҳолати имконпазирро нависед.

7. Қимати ифодаҳои зеринро ҳисоб кунед.

$(200 + 600) - 100$

$200 + (500 - 400)$

$800 - (300 + 200)$

$(500 + 400) - 700$

8. Чамъро ичро кунед.

$700 + 26 =$

$600 + 40 =$

$45 + 300 =$

$80 + 300 =$

9. Ҳангоми ёфтани қимати ифодаҳои зерин аз зарби чадвалий истифода баред.

$$800 + 3 \cdot 5$$

$$500 + 5 \cdot 8$$

$$400 + 6 \cdot 7$$

$$700 + 3 \cdot 3$$

10. Ба ҷойи ситорача рақаме гузоред, ки баробарӣ ва нобаробариҳои дуруст ҳосил шаванд.

$$2 * 5 = * 0 *$$

$$8 * 8 > 887$$

$$* 87 < 2 **$$

11. Аз байни ададҳо калонтаринашро нависед.

376   435   299   506   486   509   510

12. Аз байни ададҳо хурдтаринашро нависед.

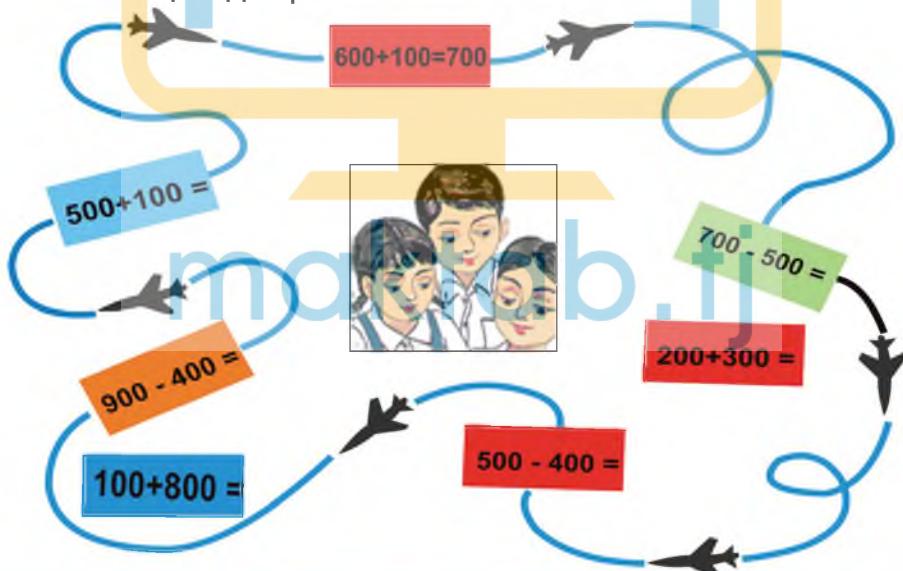
305   520   499   400   302   460   438

13. Барои ҳосил шудани адади 0 аз 800 чанд маротиба 200-ро тарҳ кардан лозим?

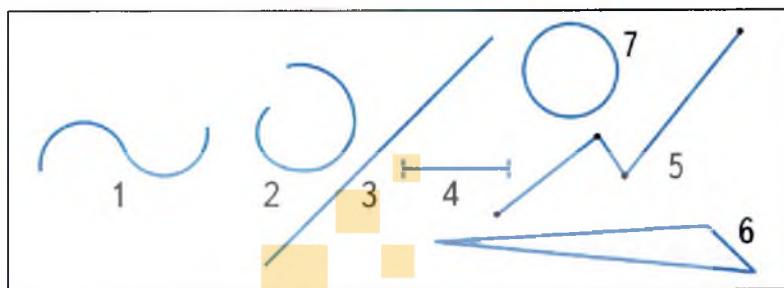

14. Мисолҳои даврӣ.

15. Номбар кунед.

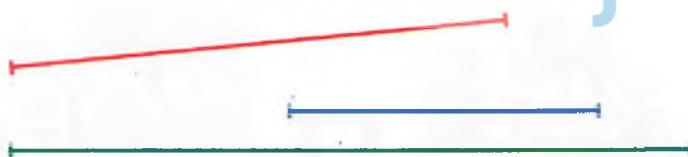
16. Шакли ҳар як бисёркунчаро номбар кунед.

17. Порчаҳоро муқоиса карда онҳоро тасвир кунед.

maktab.tj

СОАТ ЧАНД АСТ?

7:55

18. Ин соат 7-у 55 дақиқа аст. Ба соате, ки дар зери расмҳо навишта шудааст, нигоҳ кунед. Баъд ҳамин вақтро дар соатҳои кабуд, сурх, сабз ва норинчй ифода намоед, яъне бо дасти худ акрабакҳо кашед.

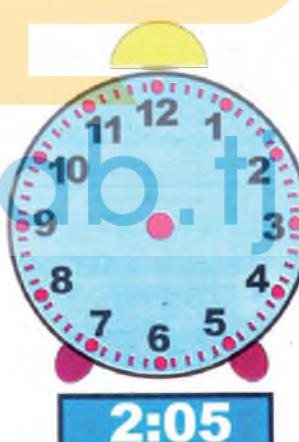
4:15

12:00

10:30

2:05

БО ТАРЗИ ИСТИФОДА ВА ҚИСМҲОИ АСОСИЮ ЁРИДИХАНДАИ КОМПЮТЕР ШИНОС ШАВЕД

Чи қадар вақтро дар назди компьютер бояд гузаронд,
ки ба саломатии шумо таъсири манғай нарасонад?

Ин ба синну соли кӯдакон ва саломатии
онҳо вобастагии зич дорад.

Кӯдакони синни 6-7-сола бе танаффус то 10 дақиқа

Хонандай синфи 2 ва 3 – 15 дақиқа;

Хонандай синфи 4 ва 5 – 20 дақиқа;

Қоидаҳои кор бо компьютер

1. Компьютерро дар кунчи хона ё тарафи қафояш ба девор гузоштан лозим аст.
2. Ҷойи истифодай компьютерро тозаву озода нигоҳ доред. Бо латтаи нам ҳар рӯз пок кардан лозим аст.
3. Пеш аз кор ва баъд аз он оинаи компьютерро бо латтаи нам тоза кунед.
4. Доимо ҳавои хонаро тоза нигоҳ доред.

Қоидаҳои зарурии кор бо компьютер

Дар компьютер на зиёда аз ду соат бе танаффус кор кардан мумкин аст;

Дар клавиатураи компьютер на зиёда аз яку ним соат кор кардан даркор аст;

Дар давоми рӯз якчанд маротиба танаффус кунед.

Пеш аз кори дуру дароз дар компьютер варзиш кунед;

Агар дастхоятон арақ кунанд, дастпӯшакҳои мулоимро истифода баред;

Ҳамаи қоидаҳои ҷойи корро риоя кунед;

Речай кор ва истироҳатро риоя кунед;

Қоидай дуруст нишастанро риоя кунед.

РЕБУСХО

Рақамҳоро ба ҳарфҳои мувофиқашон пайваста,
ребусҳоро хонед.

□- тор

ка - □

□- чарха

□- М

МАСЪАЛАҲОИ МАНТИҚӢ

1. Ман бо падару модарам ба тамошои сирк рафтам. Агар падарам аз тарафи рости ман ва ман аз модарам дар тарафи чап нишаста бошам, ман дар кучо нишастаам?

2. Се шамъ месӯхт. Яктояшро хомӯш карданд. Чанд шамъ монд?

3. Азиза 8 сола буда. Насиба аз вай 3 сол хурд аст. 2 сол пеш синни Насиба кадом ҳиссаи синни Азизаро ташкил медод?

4. Се асп 24 км давид. Ҳар як асп чанд километрӣ давид?

5. Дар як иморат 10 тиреза ҳаст. Аз чор тиреза рӯшной медарояд. Аз чандтояш не?

6. Бародар аз хоҳар 5 сол калон аст. Баъд аз 4 сол бародар аз хоҳар чанд сол калон мешавад?

7. Як килограмм картошка вазнин аст ё як килограмм пахта?

8. Ситора 1-солаву 2-моҳа, Неру 14-моҳа аст. Кадоме аз онҳо калонтар аст?

9. Дар зарфи 3-литра бо истакони 200-грамм об андозед. Зарф чанд истакон об мебарад? Зарфи 1-литра-чӣ? Фарқи байни ин ду зарф дар чанд истакон об аст?

10. Неру дар боғи мактаб 5 ниҳоли зардолу шинонд. Замир бошад 2 маротиба зиёдтар ниҳол шинонд. Замир чанд ниҳол шинонд? Ҳамагӣ чанд ниҳол шинонданд?

МУНДАРИЧА

I. ТАКРОРИ МАВОДИ СИНФИ ЯКУМ.....	4
Математика ва таътили тобистона.....	4
II. САДЙ. НУМЕРАТСИЯ. ЧАМЪ ВА ТАРХИ ҒАЙРИЧАДВАЛЙ.	
ЧАМЪ ВА ТАРХИ ХАТТӢ. ФИГУРАҲОИ ГЕОМЕТРӢ.	
МАСЪАЛАҲО. ЧЕНАҚҲО	12
Ададҳои дурақамаи яклухт	12
Баробарӣ ва нобаробариҳои ададӣ	15
Ифодаҳои ададӣ ва қимати онҳо	17
Чамъи адади дурақамаи яклухт	18
Тарҳи адади дурақамаи яклухт	21
Разрияди даҳиҳо ва воҳидҳо	22
Шарти муҳтасарӣ масъала	25
Килограмм	27
Масъалаҳо	29
Хати рост. Порча	30
Чамъи адади дурақама бо ададҳои яқрақама	32
Ҳисобкуниро машқ мекунем	34
Чамъи ғайричадвалӣ. Аз даҳӣ нагузашта чамъ кардан	35
Аз даҳӣ нагузашта тарҳ кардан	37
Ченаки ғунҷоиш – литр	38
Шарти муҳтасар ва нақшай масъала	40
Хати рост ва нур	41
Чамъи ададҳои яклухт ба адади дурақама	43
Аз адади дурақама тарҳ кардани адади яклухт	45
Пуркунӣ то даҳиҳои яклухт	46
Аз даҳӣ гузашта чамъ кардан	47
Аз даҳии яклухт тарҳ кардани адади яқрақама	48
Аз даҳӣ гузашта тарҳ кардан	49
Росткунча ва квадрат	50
Муқоисаи ададҳо	52
Масъалаҳо оид ба муқоисаи ададҳо	53
Адади дурақама аз адади яқрақама калон аст	54
Муқоисаи ададҳои дурақама	56
Аз даҳӣ нагузашта чамъ кардани ададҳои дурақама	57

Аз даҳӣ гузашта чамъ кардани ададҳои дурақама	59
Даҳ даҳӣ ё садӣ	60
Детсиметр ва метр	62
Килограмм ва сентнер	64
Сантиметр ва метр	65
Чамъ ва тарҳи хаттӣ	67
Санчиши чамъ	69
Санчиши тарҳ	70
Чамъ ва тарҳи $53 + 7, 60 - 7$	71
Аз даҳӣ гузашта чамъ ва тарҳ кардан	72
Чамъи $24 + 36$	74
III. ЗАРБ ВА ТАҚСИМИ ЧАДВАЛӢ. ФИГУРАҲОИ ГЕОМЕТРИЙ.	
ЧЕНАҚХҖО. МАСЪАЛАҲО	75
Сумма ва зарб. Аломати зарб	75
Номи ададҳо дар амали зарб	76
Қимати зарб ва амали зарб	77
Чойивазкунии зарбшавандахо	78
Тақсим ва аломати он	79
Номи ададҳо дар амали тақсим	80
Зарби адад ба 0 ва 0 ба адад	81
Зарби адади 1 ва зарб ба адади 1	84
Зарби адади 1 ва зарб ба адади 1	85
Тақсим ба адади 1	86
Зарби адади 2	87
Тақсим ба адади 2	88
Периметри бисёркунча	89
Периметри росткунча	91
Зарби адади 3	92
Тақсим ба адади 3	94
Зарби адади 4	95
Тақсим ба адади 4	96
Тартиби ичрои амалҳо	97
Периметри квадрат	98
Зарби адади 5	100
Тақсим ба адади 5	102
Кунҷ	103

Зарби адади 6	104
Тақсим ба адади 6	106
Зарби адади 7	107
Тақсим ба адади 7	109
Кунчи тез, кунд ва рост	110
Зарби адади 8	112
Тақсим ба адади 8	113
Зарби адади 9	114
Тақсим ба адади 9	116
Санчиши зарб	117
Санчиши тақсим	118
Чадвали зарб	119
Чадвали тақсим	121
Якчанд маротиба зиёд намудан	122
IV. РАЗРЯДИ САДИ ВА НОМИ АДАДХОИ СЕРАҚАМА. НУМЕРАТСИЯ. ЧАМЪ ВА ТАРҲИ ШИФОҲӢ ВА ХАТТИЙ. ШИНОСОЙ БО КАЛКУЛАТОР ВА КОМПЮТЕР. МУОДИЛА. ЧЕНАҚҲО. МАВОДХОИ ГОМЕТРӢ	123
Нумератсия.....	123
Чамъи адади серақамаи яклухт	125
Тарҳи адади серақамаи яклухт	126
Ададҳои серақама ҳамчун ҳосили чамъи ҷамъшавандҳои разрядӣ	128
Адади серақама аз адади дурақама калон	129
Муқоисаи ададҳои серақама	131
Як шарту якчанд савол	133
Навиштани ҳалли масъала аз рӯйи амалҳо	134
Давра ва доира. Марказ ва радиус	135
Радиус ва диаметр	137
Тарҳи сумма аз сумма	138
Тарҳи разрядии ададҳо. Аз даҳӣ нагузашта тарҳ кардани ададҳо	141
Аз даҳӣ гузашта тарҳ кардани ададҳо	142
Чамъ ва тарҳи хаттии ададҳои серақама	144
Ҳисобкуни ёрии калкулатор	145
Шиносоли бо компютер.....	147
Маълум ва номаълум	149
Баробарии ададӣ ва муодила	152

Ёфтани чамъшавандай номаълум	154
Ёфтани тарҳунандаи номаълум	156
Якчанд маротиба зиёд ва кам кардан	157
Амалҳои дараҷаи якум ва дуюм	158
Тақсимкуни ба қисмҳои баробар ва ҳисса	160
Чӣ қадар вақт гузашт? Соатҳои офтобӣ ва регӣ	162
Соат чанд? Нифирӯзӣ ва нисфишаб	164
Лавҳаи соат ва рақамҳои римӣ	165
Соат. Дақиқа. Сония	167
Донистан ва гуфтани вақтро меомӯзем	169
Порчаҳоро баробар мегузорем	172
Ададҳо дар нури ададӣ	173
Қатори ададҳои натуралий	174
Соат ва шабонарӯз	176
Шабонарӯз ва ҳафта	177
Шабонарӯз ва моҳ	178
Моҳ ва сол	179
Тақвим (Солнома)	180
Сол ва аср	182
Аз тақвим истифода бурданро меомӯзем	183
Шарт ва саволи масъала	184
Масъалай баръакс	186
Навишти ҳалли масъала бо муодила	188
Бо ёрии муодила ҳал кардани масъалаҳоро меомӯзем	190
Фигураҳои геометрӣ бо ёрии паргор ва хаткашак	191
V. ТАҚРОР	192
Қимати ифодаҳоро ҳисоб кунед	192
Масъала ҳал мекунем ва месанҷем	193
Вақт – сана ва вақт – давомнокӣ	195
Иловаҳо	196

maktab.tj

ОЧАЧОН ШУАЙБОВА, ЭРГАШ ШАРИФОВ,
МУҲАРРАМ ХУДОЙДОДОВА, ҚУРБОНБОЙ НОРОВ,
ҒОИБ ҲАЛИМОВ, ХУДОЙНАЗАР ҲАҚНАЗАРОВ,
БУРҲОН БУРҲОНОВ

МАТЕМАТИКА

китоби дарсӣ
барои синфи дуюм

Муҳаррирон: Алиев Б., Камолиддинов Б.

Муҳаррири ороиш: Фаниев И.

Ороишгари компьютерӣ: Худойдодов Ф., Юнусова Л.

Ороиши муқова: Қазберович В.

Рассомон: Имоддинова С., Мавлонов А.

maktab.tj

Ба матбаа 10.11.2011 супорида шуд. Ба чоп 10.12.2011 имзо шуд.

Андозаи коғаз 70x90 1/16. Коғази оғсет. Чопи оғсет.

Чузъи чопии аслӣ 13. Адади нашр 125000. Супориши №6.

Чамъияти маҳдудмасъулияти «СОБИРИЁН»
Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, х. Рӯдакӣ 37.
e-mail: sobiriyon@yandex.ru